

Βασίλης Ζαμπούνης

OLIVE_CULTURE

Προοπτικές ανάπτυξης της ελαιοκομίας της Ηπείρου
στο πλαίσιο της ανοικτής αγοράς της Ελλάδας και του κόσμου

Β' επικαιροποιημένη έκδοση

ΕΚΔΟΤΗΣ

**Άξιον Εκδοτική
Βασίλης Ζαμπούνης**

**CREATIVE DIRECTOR
Αργύρης Κριθαρούλας**

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Θοδωρής Μπάκος**

**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ-DTP
BRIGHT MEDIA
www.brightmedia.gr - ΤΗΛ. 2117704454**

**ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΞΙΑ
Εντύπωσης ΙΚΕ
Περιφερειακή οδός Άρτας, Άρτα ΤΚ.: 47100 τηλ. 2681023010**

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Δήμος Νικολάου Σκουφά**

ISBN

978-618-85353-0-5

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει μέχρι σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του κυρίου του έργου, ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΑΜΠΟΥΝΗΣ, ΑΞΙΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗ, κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό μέσο ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γενικές πληροφορίες για την Ήπειρο	9
1.1 Γεωγραφία και πληθυσμός	
1.2 Το ΑΕΠ και οι δείκτες απασχόλησης	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο πρωτογενής και ο ελαιοκομικός τομέας της Ηπείρου	13
2.1 Ο γεωργικός πληθυσμός	
2.2 Χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στην ελαιοκαλλιέργεια.....	15
2.3 Το φυτικό κεφάλαιο και οι ελαιοκομικές εκμεταλλεύσεις στην Ήπειρο	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Το ελληνικό ελαιόλαδο μέσα στην παγκόσμια αγορά	21
3.1 Ισοζύγιο ελληνικού ελαιολάδου	
3.2 Η παγκόσμια εικόνα του ελαιολάδου	22
3.3 Το παγκόσμιο εμπόριο ελαιολάδου	26
3.4 Επισημάνσεις και συμπεράσματα για το Κεφάλαιο 3.....	39
3.5 Οι διεθνείς τιμές του έξτρα παρθένου ελαιολάδου	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ελληνική επιτραπέζια ελιά μέσα στην παγκόσμια αγορά	43
4.1 Το ισοζύγιο της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς	
4.2 Το παγκόσμιο ισοζύγιο της επιτραπέζιας ελιάς	45
4.3 Οι τιμές της επιτραπέζιας ελιάς	48
4.4 Επισημάνσεις για τον τομέα της επιτραπέζιας ελιάς.....	50
4.5 Σημεία για συζήτηση	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Το κόστος και η βιωσιμότητα της ελαιοκαλλιέργειας	55
5.1 Τα κοστολόγια	
5.2 Τα έσοδα του ελαιοπαραγωγού.....	59
5.3 Η οικονομική βιωσιμότητα του ελαιοπαραγωγού.....	60
5.4 Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις.....	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Το αναγκαίο τρίπτυχο: ποιότητα, συλλογικότητα, οργάνωση	65
6.1 Για την ποιότητα	
6.2 Η Συλλογικότητα.....	72
6.3 Η Οργάνωση του Τομέα	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Επιδοτούμενα προγράμματα ελαιοκομικού τομέα	77
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις.....	85
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η θεσμική οργάνωση του ελαιοκομικού τομέα.....	105
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις:	
Σε επίπεδο Περιφέρειας, η Ήπειρος.....	109
Βιβλιογραφία	113

Ομάδα Υποστήριξης

- **Τσιφογιάννης Ιωάννης**

Γεωργικός Μηχανικός MSc, PhD, Αν. Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

- **Κωνσταντίνα Φωτιά**

Γεωπόνος, MSc

- **Καλτσής Ιωάννης**

Γεωπόνος, MSc, PROTYRON A.E

- **Θεόδωρος Μπάκος**

Γεωπόνος

- **Αικατερίνη - Γλαύκη Αποστολοπούλου**

Φοιτήτρια Γεωπονίας

- **Μάρκος Γιαννέλος**

Φοιτητής Γεωπονίας

- **Στελίνα Κολοκυθά**

Άξιον Εκδοτική

Πρόλογος

Χαίρομαι πραγματικά διαπιστώνοντας ότι μια ομάδα εκλεκτών επιστημόνων συνεργαζόμενη με εκπροσώπους των ελαιοπαραγωγών ολοκλήρωσε το έργο OLIVE_CULTURE, καρπός του οποίου, μεταξύ άλλων, είναι και το παρόν βιβλίο «Προοπτικές ανάπτυξης της ελαιοκομίας της Ηπείρου στο πλαίσιο της ανοικτής αγοράς της Ελλάδας και του κόσμου - Β' επικαιροποιημένη έκδοση».

Ως εκπρόσωπος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θεωρώ ότι εκπληρώνω ένα πολύ σημαντικό μέρος των καθηκόντων μου όταν μπορώ να υποστηρίξω τα τοπικά προϊόντα, όπως την ελιά και το ελαιόλαδο, δημιουργώντας «νησίδες αειφόρου παραγωγικής ανάπτυξης», οι οποίες αποτελούν πηγές εισοδήματος της τοπικής κοινωνίας.

Εύχομαι να μπορέσουμε να συνεχίσουμε και να εμβαθύνουμε την συνεργασία που ξεκινήσαμε με το παρόν έργο.

Ροζίνα Βαβέτση

Δήμαρχος του Δήμου Νικολάου Σκουφά

Ο Βασίλης Ζαμπούνης του Σταματίου σπούδασε Αγροτική Οικονομία (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Reading University). Εργάζεται συνεχώς και αποκλειστικά στον Ελαιοκομικό τομέα από το 1980. Σε αυτό το πλαίσιο, μεταξύ άλλων, έχει συγγράψει βιβλία, έχει συνεισφέρει με συγγραφή κεφαλαίων σε βιβλία άλλων, έχει οργανώσει δύο διεθνή συνέδρια, έχει δώσει ομιλίες σε πλήθος ημερίδων και άλλων εκδηλώσεων. Το 1993 ίδρυσε την Άξιον Εκδοτική και από το 1997 εκδίδει το περιοδικό Ελιά & Ελαιόλαδο ενώ από το 2011 είναι διαχειριστής του site, www.olivenews.gr.

Έχει πρωτοστατήσει στην ίδρυση διαφόρων συλλογικοτήτων όπως ο Σύνδεσμος Ελαιουργείων (ΣΕΛΕ), τα Ελαιοκομικά Προϊόντα Πιστοποιημένης Ποιότητας (ΕΛ-3Π) και την Επιστημονική Εταιρεία Εγκυκλοπαιδιστών (4Ε).

Εισαγωγή

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας -ή το διαβάζετε σε ψηφιακή μορφή- έχει μια μικρή προϊστορία. Γράφτηκε πρώτη φορά και εκδόθηκε το 2014. Παρουσιάστηκε μάλιστα στην Άρτα και στην Αθήνα το 2016. Όμως, τα χρόνια περνούν και ήρθε η ώρα να εμπλουτίσουμε και να επικαιροποιήσουμε εκείνο το αρχικό υλικό. Αυτή τη φορά είχαμε να ξεπεράσουμε τις μεγάλες αλλαγές που έχει φέρει στις ζωές μας η πανδημία αλλά και να λάβουμε υπόψη τις επιπτώσεις της παράλληλης οικονομικής κρίσης που σοβεί και την οποία αναπόφευκτα θα κληθούμε να αντιμετωπίσουμε «αύριο» όταν η υγειονομική κρίση θα ανήκει στο παρελθόν, όπως άλλωστε θέλουμε να ελπίζουμε και να πιστεύουμε. Υπό αυτή την έννοια, οι αλλαγές μεταξύ των δύο εκδόσεων είναι δύο λογίων: Από τη μία μεριά είναι οι «τεχνοκρατικού» χαρακτήρα αλλαγές, οι οποίες μπορούν να εντοπισθούν ανάμεσα στις γραμμές των κειμένων και στους αριθμούς των στατιστικών και των πινάκων. Και από την άλλη, οι ουσιαστικές αλλαγές, οι οποίες αφορούν τα βαθύτερα ρεύματα, όπως αυτά κινούνται, επηρεάζοντας τις οικονομικές και κοινωνικές επικρατούσες συνθήκες, για τις οποίες έχουμε επίσης αφιερώσει ένα σημαντικό τμήμα του βιβλίου. Επίσης, παραλείψαμε να επαναλάβουμε δεδομένα και αναλύσεις της προηγούμενης έκδοσης στο βαθμό που αυτά ισχύουν και δεν έχουν αλλάξει.

Θα ήθελα και πάλι με την ευκαιρία αυτή, να ευχαριστήσω όλη την ομάδα συνεργατών, όπως σε άλλη σελίδα αναλυτικά καταγράφονται και να επιστημάνω τη συνεχή υποστηρικτική παρουσία του γεωπόνου της PROTYPON Α.Ε. κ. Γιάννη Καλτσή, του Αν. Καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κ. Γιάννη Τσιρογιάννη, όπως και της Δημάρχου του Δήμου Νικολάου Σκουφά, κυρίας Ροζίνας Βαβέτση, που έχει επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον κλάδο της ελαιοκομίας.

Επίσης, των εκπροσώπων όσων συλλογικοτήτων έχουν «δώσει το παρών» φωτίζοντας έτσι με αισιοδοξία τις προοπτικές που υπάρχουν.

Τέλος, θα ήθελα να επαναλάβω και να διαβεβαιώσω όλους ότι για μένα αυτό το έργο αποδεικνύεται μία από τις πιο ευχάριστες και δημιουργικές επαγγελματικές υποθέσεις που έχω ασχοληθεί. Απόδειξη ότι ξανανταμώνουμε μετά από επτά χρόνια, ενισχυμένοι με νέα πρόσωπα, αγαπημένοι μεταξύ μας και αποφασισμένοι να παράγουμε κάτι χρήσιμο αντάξιο των «εθνικών μας προϊόντων», της ελιάς και του ελαιολάδου.

Βασίλης Ζαμπούνης

Γεωργοοικονομολόγος

Γενικές πληροφορίες για την Ήπειρο

1.1 Γεωγραφία και πληθυσμός

Η Ήπειρος γεωγραφικά καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος, ενώ ανατολικά συνορεύει με τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και τον Νομό Αιτωλοακαρνανίας, ενώ βόρεια συνορεύει με την Αλβανία. Έχει συνολική έκταση 9.203 τ.χλμ., καλύπτοντας το 6,7% της συνολικής έκτασης της χώρας. Ο πληθυσμός της Ηπείρου είναι 333.900 (Eurostat, 2018), δηλαδή το 3,11% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Στην Ήπειρο, από τη συνολική επιφάνεια, τα 7.080 τ.χλμ., δηλ. το 74% αντιστοιχεί σε ορεινές περιοχές, το 15% σε ημιορεινές και μόλις το 10% αντιστοιχεί σε πεδινές εκτάσεις (τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα είναι 42%, 29% και 29% αντίστοιχα). Λόγω του ορεινού ανάγλυφου, η Ήπειρος χαρακτηρίζεται από χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα (δηλ. αραιοκατοικημένη), με μόλις 36 άτομα/τ.χλμ. έναντι των 82 ατόμων/τ.χλμ., που είναι ο αντίστοιχος μέσος όρος της χώρας.

Ένα από τα πιο σημαντικά μειονεκτήματα της Ηπείρου είναι η γεωγραφική της απομόνωση, η οποία εν μέρει τουλάχιστον έχει μετριαστεί από την κατασκευή της Εγνατίας Οδού ενώ ακόμη μεγαλύτερη βελτίωση της κατάστασης αναμένεται να προέλθει από την Ιονία Οδό.

► ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Πληθυσμός και υψομετρική κατανομή των Περιφερειακών Ενοτήτων της Ηπείρου

Περιφερειακή Ενότητα	Πληθυσμός	Ορεινές	Ημιορεινές	Πεδινές
Άρτα	67.877	65,63%	10,59%	23,78%
Θεσπρωτία	43.587	66,50%	28,27%	5,23%
Ιωάννινα	167.901	85,28%	11,38%	3,34%
Πρέβεζα	57.491	46,50%	20,73%	32,77%
Σύνολο Ήπείρου	336.856	74,27%	15,07%	10,66%

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014

Αν συγκρίνουμε τον δείκτη γήρανσης (αναλογία των άνω των 65 ετών με τα παιδιά έως 14 ετών), όπως επίσης και τον δείκτη εξάρτησης (αναλογία των εκτός απασχόλησης ηλικιών μικρότερων των 14 και άνω των 65 ετών), προς τους ηλικιακά απασχολήσιμους (15 έως 64 ετών) διαπιστώνουμε ότι η Ήπειρος βρίσκεται σε μειονεκτική θέση έναντι των αντίστοιχων μ.ό. της χώρας.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Δημογραφικοί δείκτες Ηπείρου και Ελλάδας

	Ήπειρος	Ελλάδα
Δείκτης γήρανσης	184,2	137,0
Δείκτης εξάρτησης	56,5	51,7

• Πηγή: Στρατηγική Έξυπνης εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ηπείρου, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, LOGOTECH

1.2 Το ΑΕΠ και οι δείκτες απασχόλησης

Παρατηρούμε ότι η Ήπειρος ανήκει στις πιο φτωχές εισοδηματικά Περιφέρειες, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της να αντιστοιχεί περίπου στο 45% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συνολικό παραγόμενο ΑΕΠ της Ηπείρου για το 2018 είναι 4,077 δισεκατομμύρια ευρώ αποτελώντας περίπου το 2,2% του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας σε ονομαστικές τιμές.

Η σχέση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ηπείρου με το αντίστοιχο της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία, έχει βελτιωθεί και αυξηθεί από 68,1% στο 70,2%. Αντιθέτως, συγκρίνοντάς το με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε. διαπιστώνουμε μια σημαντική υποχώρηση από το 59,6% στο 44,2%. (βλ. Πίνακα 3 και Διάγραμμα 1).

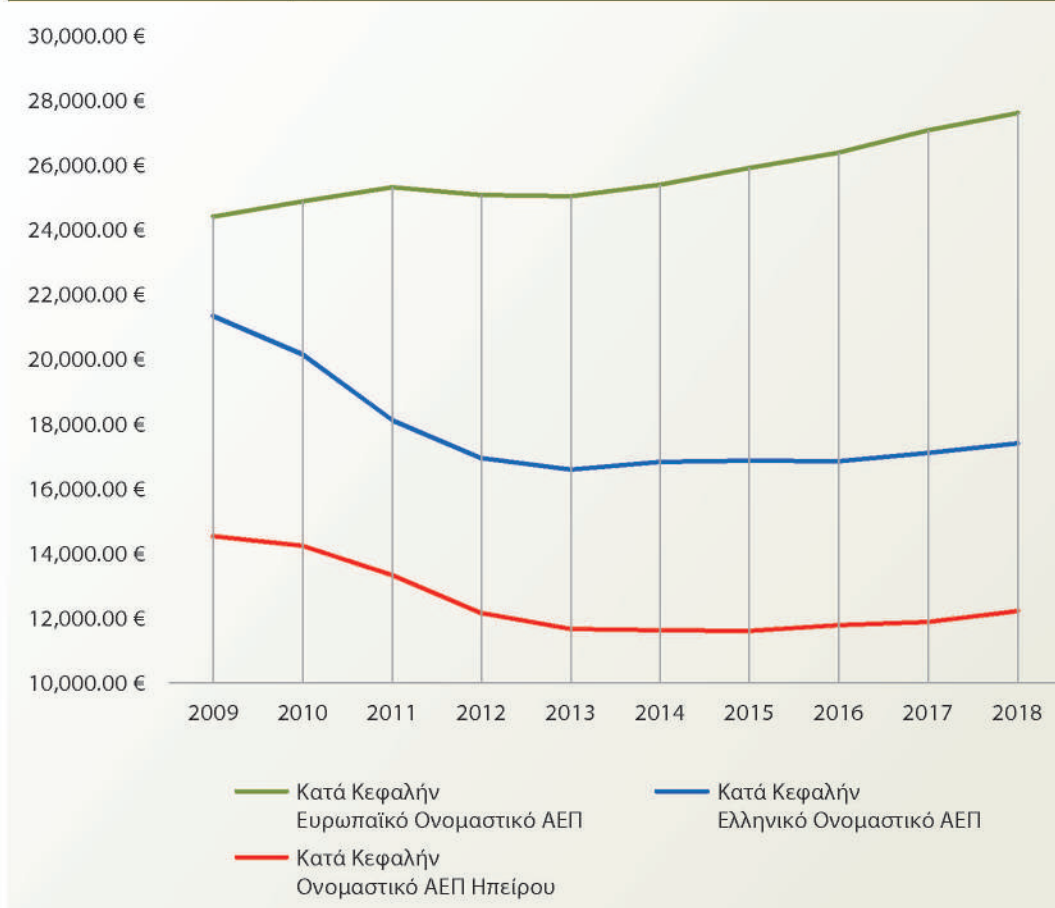
♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Διαχρονική σύγκριση του ΑΕΠ της Ηπείρου με το αντίστοιχο της Ελλάδας και της Ε.Ε.

Χρονολογία	Ονομαστικό ΑΕΠ Ηπείρου (σε εκ. €)	Πληθυσμός Ηπείρου	Κατά Κεφαλήν Ονομαστικό ΑΕΠ Ηπείρου	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ Ηπείρου σε σχέση με το αντίστοιχο ελληνικό (σε %)	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ Ηπείρου σε σχέση με το αντίστοιχο της Ε.Ε. (%)
2009	5.024,51	345.600	14.538,51 €	68,1%	59,6%
2010	4.930,15	346.200	14.240,76 €	70,7%	57,2%
2011	4.611,25	346.000	13.327,31 €	73,5%	52,6%
2012	4.187,22	344.300	12.161,55 €	71,8%	48,5%
2013	3.989,21	342.100	11.660,95 €	70,2%	46,6%
2014	3.955,23	340.100	11.629,61 €	69,1%	45,8%
2015	3.925,24	338.000	11.613,14 €	68,8%	44,8%
2016	3.960,03	336.000	11.785,80 €	69,9%	44,7%
2017	3.976,99	334.800	11.878,70 €	69,5%	43,9%
2018	4.077,13	333.900	12.210,63 €	70,2%	44,2%

• Πηγή: Eurostat, επεξεργασία του συγγραφέα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Χρονολογική εξέλιξη και σύγκριση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ Περιφέρειας Ηπείρου, Ελλάδας και Ε.Ε.

• Πηγή: Eurostat, επεξεργασία του συγγραφέα

Κατά την πενταετία 2014–2019 παρατηρούμε μία ραγδαία μείωση των ποσοστών ανεργίας, αν και η Ήπειρος επωφελείται σε κάπως μικρότερο βαθμό από την υπόλοιπη χώρα. Ενδιαφέρον θα έχουν οι μεταβολές των ετών 2020/2021 λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας.

OLIVE_CULTURE

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΑΕΠ (σε εκατομμύρια ευρώ) και κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε χιλιάδες ευρώ) και Ποσοστό Ανεργίας ανά Περιφέρεια (2014,2019).

Περιφέρεια	ΑΕΠ	Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ	Ποσοστό Ανεργίας	
			2014	2019
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	6.873	11.446	24,4	16,9
Αττική	85.918	22.915	26,8	15,7
Βόρειο Αιγαίο	2.471	11.434	20,5	16,9
Δυτική Ελλάδα	7.942	12.082	27,8	23,2
Δυτική Μακεδονία	4.107	15.319	27,9	22,6
Ήπειρος	3.933	11.775	24,5	16,7
Θεσσαλία	9.060	12.578	25,8	18,1
Ιόνια Νησιά	3.183	15.587	21,2	12,1
Κεντρική Μακεδονία	24.607	13.125	27,9	19,4
Κρήτη	9.071	14.302	25,3	12,5
Νότιο Αιγαίο	6.183	18.054	16,9	13,0
Πελοπόννησος	8.025	13.943	23,4	11,2
Στερεά Ελλάδα	8.353	15.030	27,0	18,2
Σύνολο Ελλάδας	179.727	16.745	26,0	16,8

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων ο μεγαλύτερος αριθμός ανέργων συγκεντρώνεται στα Ιωάννινα υπερβαίνοντας κατά κάτι και το άθροισμα όλων των τριών υπολοίπων μαζί (βλ. Πίνακα 5)

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Κατανομή των ανέργων ανά Περιφερειακή Ενότητα της Ηπείρου

Περιφέρεια Ηπείρου	Πλήθος	Ποσοστό
Νομός Ιωαννίνων	12.671	50,63%
Νομός Άρτας	5.730	22,90%
Νομός Πρέβεζας	3.862	15,43%
Νομός Θεσπρωτίας	2.762	11,04%
ΣΥΝΟΛΟ	25.025	100,00%

• Πηγή: Εκθεση μηχανισμός διάγνωσης αναγκών αγοράς εργασίας ΟΑΕΔ (Ιούλιος 2019)

Ο πρωτογενής και ο ελαιοκομικός τομέας της Ηπείρου

2.1: Ο γεωργικός πληθυσμός

Η Ήπειρος έχει ένα σχετικά υψηλό αριθμό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, σε απόλυτους αριθμούς όπως επίσης και σε ποσοστά σε σύγκριση με τις άλλες Περιφέρειες σύμφωνα με τους παρακάτω Πίνακες 6 και 7. Ο εθνικός μέσος όρος ανέρχεται σε 11,6% και της Ηπείρου σε 14,9%.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Αριθμός απασχολούμενων ανά τομέα απασχόλησης στις Περιφέρειες (NACE rev.2)			
Περιφέρεια	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
Κωδικοί NACE rev.2	A	B+E+F	G+J+K+L+M+O+R
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	46.600	31.100	136.900
Κεντρικής Μακεδονίας	86.500	115.400	440.800
Δυτικής Μακεδονίας	17.600	20.900	48.600
Ιονίων Νησιών	7.000	7.100	63.100
Ηπείρου	16.800	12.200	83.700
Θεσσαλίας	54.100	35.200	163.900
Στερεάς Ελλάδας	38.400	46.600	109.200
Δυτικής Ελλάδας	57.900	29.100	127.700
Πελοποννήσου	53.000	25.900	132.500
Αττικής	14.500	221.700	1.208.000
Κρήτης	41.700	32.700	178.600
Νότιου Αιγαίου	7.300	16.100	109.600
Βορείου Αιγαίου	12.200	5.800	56.800
Σύνολο Ελλάδας	453.600	599.900	2.857.500
Σύνολο Απασχολούμενων	3.911.000		

• Πηγή: Eurostat 2019, επεξεργασία του συγγραφέα

OLIVE_CULTURE

* ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Ποσοστό (%) απασχολουμένων ανά τομέα απασχόλησης στις Περιφέρειες (NACE rev.2)				
Περιφέρεια	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	Σύνολο
Κωδικοί NACE rev.2	A	B+E+F	G+J+K+L+M+O+R	-
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	21,7	14,5	63,8	100
Κεντρικής Μακεδονίας	13,5	18,0	68,5	100
Δυτικής Μακεδονίας	20,2	24,0	55,8	100
Ιονίων Νησιών	9,1	9,2	81,7	100
Ηπείρου	14,9	10,8	74,3	100
Θεσσαλίας	21,4	13,9	64,7	100
Στερεάς Ελλάδας	19,8	24,0	56,2	100
Δυτικής Ελλάδας	27,0	13,6	59,4	100
Πελοποννήσου	25,1	12,3	62,6	100
Αττικής	0,9	15,5	83,6	100
Κρήτης	16,5	12,9	70,6	100
Νότιου Αιγαίου	5,5	12,1	82,4	100
Βορείου Αιγαίου	16,3	7,8	75,9	100

* Πηγή: Eurostat 2019, επεξεργασία του συγγραφέα

Ο Πίνακας 8 εμφανίζει ότι την περίοδο 2008-2019 η Ήπειρος είχε μία τεράστια μείωση -αφαίμαξη- του αριθμού των απασχολουμένων στον γεωργικό τομέα κατά 33,2% ενώ ο αντίστοιχος εθνικός μέσος όρος περιορίστηκε σε μία μείωση κατά 12,6%, ζήτημα που αξίζει περαιτέρω διερεύνησης.

* ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Εξέλιξη του αριθμού των απασχολουμένων στον γεωργικό τομέα ανά Περιφέρεια την περίοδο 2008-2019				
Περιφέρεια	2008	2009	2010	2019
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	57.072	60.353	58.810	46.600
Κεντρικής Μακεδονίας	91.017	92.151	95.986	86.500
Δυτικής Μακεδονίας	18.514	20.896	19.486	17.600
Ιονίων Νησιών	15.467	16.571	14.657	7.000
Ηπείρου	25.156	27.102	27.859	16.800
Θεσσαλίας	60.272	60.965	70.834	54.100
Στερεάς Ελλάδας	41.932	40.858	45.595	38.400
Δυτικής Ελλάδας	56.231	61.431	63.198	57.900

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2019
Πελοποννήσου	77.207	77.892	70.178	53.000
Αττικής	15.297	15.996	17.467	14.500
Κρήτης	41.297	44.686	51.235	41.700
Νότιου Αιγαίου	7.877	8.437	9.597	7.300
Βορείου Αιγαίου	9.495	9.222	10.211	12.200
Σύνολο Ελλάδας	518.842	538.569	557.123	453.600

• Πηγή: Eurostat, επεξεργασία μελετητή.

2.2. Χαρακτηριστικά των απασχολούμενων στην ελαιοκαλλιέργεια

Ο πίνακας 9 επιβεβαιώνει τη γνωστή εικόνα της ανεστραμμένης πυραμίδας σε ό,τι αφορά στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού που ασχολείται με την ελαιοκαλλιέργεια στην Περιφέρεια της Ηπείρου.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Ηλικιακή σύνθεση των ελαιοπαραγωγών στην περιφέρεια Ηπείρου (σε ποσοστά)

Διάστημα ηλικίας	%
Ηλικία <40	7,3
40 Ηλικία ≤ 60	37,1
Ηλικία ≥ 60	55,7

• Πηγή: Έρευνα Ερωτηματολόγια OLIVECULTURE

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Επίπεδο σπουδών

Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια	Τριτοβάθμια	Ιδιωτική
18,9%	43,3%	29,7%	8,1%

• Πηγή: Ερωτηματολόγια OLIVECULTURE

Επεξηγήσεις: Πρωτοβάθμια: Δημοτικό, Δευτεροβάθμια: Γυμνάσιο & Λύκειο

Τριτοβάθμια: Πανεπιστήμιο, Μεταπτυχιακό & Διδακτορικό, Ιδιωτική: ΙΕΚ

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Κατανομή ελαιοπαραγωγών σύμφωνα με το επάγγελμα

Φοιτητής Γεωπονίας	Αγρότης-Αγρότισσα	Ετεροεπαγγελματίας αγρότης-ισσα	Γεωπόνος-Γεωτεχνικός	Συνταξιούχος Αγρότης-Αγρότισσα	Συνταξιούχος ετεροεπαγγελματίας αγρότης-ισσα
2,8%	36,%	41,7%	2,8%	8,3%	8,3%

• Πηγή: Ερωτηματολόγια OLIVECULTURE

2.3. Το φυτικό κεφάλαιο και οι ελαιοκομικές εκμεταλλεύσεις στην Ήπειρο

Η ελαιοκαλλιέργεια κατέχει σημαντική θέση στη γεωργική δραστηριότητα της Περιφέρειας της Ηπείρου και εντοπίζεται στις τρεις Περιφερειακές Ενότητες, Άρτας, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας.

Επιβεβαιώνεται ότι η Ήπειρος έχει μια πολύ μικρή συμμετοχή στο συνολικό ελαιοκομικό δυναμικό της χώρας, αλλά κρίσιμη για την τοπική οικονομία και τον παραγωγικό ιστό.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Ελαιώνες ανά γεωγραφική Περιφέρεια: Έκταση και αριθμός δένδρων (έτος 2017)

Περιφέρεια	Στρέμματα	Ελαιόδενδρα
Ανατ. Μακεδονίας & Θράκης	119.580,7	2.012.670
Κεντρικής Μακεδονίας	299.155,5	7.396.656
Δυτικής Μακεδονίας	1.551,1	39.932
Ιονίων Νησιών	312.198,3	4.639.811
Ηπείρου	193.434,9 (2,9%)	2.769.457 (2,2%)
Θεσσαλίας	268.235,8	5.902.663
Στερεάς Ελλάδας	700.450,0	11.194.754
Δυτικής Ελλάδας	828.838,8	16.951.964
Πελοποννήσου	1.710.771,2	34.317.734
Αττικής	235.211,0	3.903.489
Κρήτης	1.363.925,3	27.217.864
Νότιου Αιγαίου	150.924,9	1.648.652
Βορείου Αιγαίου	522.516,3	9.094.257
Σύνολο Ελλάδας	6.706.793,6	127.089.904

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2017.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η πανελλαδική κατανομή μεταξύ ποικιλιών ελαιοποιήσιμης και επιτραπέζιας ελιάς, η οποία κυμαίνεται περί το 85:15, καθώς και η διαχρονική μεταβολή από το έτος 1961. Παρατηρούμε τα τελευταία χρόνια μια απότομη και σημαντική μείωση τόσο στις ελαιοποιήσιμες ποικιλίες όσο και για επιτραπέζια χρήση, η οποία θα πρέπει να διερευνηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

✦ ΠΙΝΑΚΑΣ 13. Διαχρονική εξέλιξη αριθμού ελαιόδενδρων στην Ελλάδα και κατανομή αναλόγως του προορισμού των ποικιλιών (ελαιοποιήσιμες-επιτραπέζιες)

Έτος	Ελαιοποιήσιμες ποικιλίες	Επιτραπέζιες ελιές	Σύνολο
1961	75.054.357	10.630.613	85.684.970
1971	86.679.600	13.294.000	99.973.600
1981	99.051.452	22.103.155	121.156.607
1991	104.950.000	24.178.338	129.128.338
2001	135.951.606	24.715.116	160.666.722
2010	136.862.936	20.938.048	157.800.984
2017	108.631.514	18.458.390	127.089.904

• Πηγή: ΥπΑΑΤ

Ποικιλίες

Στους παρακάτω πίνακες 14α, 14β και 15 παρουσιάζονται αναλυτικά οι επικρατούσες ποικιλίες. Στην περιοχή της Άρτας επικρατούν οι ποικιλίες για επιτραπέζια ελιά, δηλαδή η Χονδρολιά (Κονσερβολιά) και σε μικρότερο βαθμό η Καλαμών, η οποία όμως σταδιακά επεκτείνεται και στα πεδινά. Στις περιοχές της Πρέβεζας και της Θεσπρωτίας, επικρατούν οι ελαιοποιήσιμες ποικιλίες και ιδίως η Λιανολιά Κερκύρας (ή Λαδολιά).

Να σημειωθεί ότι έχουν καταχωριστεί ως Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης-Π-ΓΕ, οι Κονσερβολιές περιοχής Άρτας και το παρθένο ελαιόλαδο περιοχής Πρέβεζας.

✦ ΠΙΝΑΚΑΣ 14α. Κατανομή των ελαιοκομικών εκμεταλλεύσεων και της έκτασής τους (στρέμματα) μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων της Ηπείρου ανάλογα με την κατεύθυνση χρήσης των ποικιλιών

Περιφ. Ενότητα	Ελαιοποιήσιμης χρήσης		Επιτραπέζιας χρήσης		Σύνολο	
	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση
Άρτας	3.026	18.283	2.615	25.870	5.641	44.153
Πρέβεζας	5.004	67.790	305	2.339	5.309	70.129
Θεσπρωτίας	4.420	59.353	173	757	4.593	60.110
Ιωαννίνων	159	1.001	16	33	175	1.034
Σύνολο Ηπείρου	12.609	146.427	3.109	28.998	15.718	175.426

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2016 «Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων»

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 14β. Ποσοστιαία κατανομή των ελαιοκομικών εκμεταλλεύσεων και της έκτασής τους μεταξύ των Περιφερειακών Ενοτήτων της Ηπείρου ανάλογα με τις ποικιλίες

Περιφ. Ενότητα	Ελαιοποιήσιμες		Επιτραπέζιες		Σύνολο	
	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση	Εκμεταλλεύσεις	Έκταση
Άρτας	25,4	12,5	84,1	89,2	36,1	25,1
Πρέβεζας	39,7	46,3	9,8	8,1	34,2	40,0
Θεσπρωτίας	35,1	40,5	5,6	2,6	29,6	34,3
Ιωαννίνων	1,3	0,7	0,5	0,1	0,1	0,6
Σύνολο Ηπείρου	100	100	100	100	100	100

• Πηγή: επεξεργασία του πίνακα 14α

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 15. Κατανομή ποικιλιών για την κάθε κατεύθυνση χρήσης (σε ποσοστά)

	Ελαιοποιήσιμες	Επιτραπέζιες	Διπλής χρήσης
Λιανολιά Κερκύρας	82,0
Κορωνέικη	12,0
Χονδρολιά (Κονσερβολιά)	4,5	71,4	93,9
Καλαμών	...	25,5	3,8

• Πηγή: Επεξεργασία μελετητή των ερωτηματολογίων OLIVECULTURE και στοιχείων ΔΑΟΚ

Επίσης από τη διασταύρωση των ερωτηματολογίων OLIVECULTURE και στοιχείων ΔΑΟΚ προκύπτει ότι ένα μικρό ποσοστό δένδρων, κάτω του 10% είναι νεαρά δένδρα ηλικίας μικρότερης των 5 ετών.

Η Κονσερβολιά είναι πολύ περισσότερο διαδεδομένη για λόγους ιστορικούς και εδαφοκλιματικούς, κυρίως στα ημιορεινά. Αντίθετα η Καλαμών άρχισε να φυτεύεται τα τελευταία χρόνια λόγω των υψηλών σχετικά τιμών, της ζήτησης που έχει, καθώς και του μεγαλύτερου κέρδους που αποδίδει.

Το υψόμετρο των αγροτεμαχίων αρχίζει από τα 17 μέτρα (Καλαμών) και φτάνει έως και τα 200 μέτρα (Κονσερβολιές). Ο μέσος όρος είναι τα 70 μέτρα, με τις Κονσερβολιές να βρίσκονται στα 105 και τις Καλαμών στα 31 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.

	Κονσερβολιά	Καλαμών
Οριζόντια	22,9%	95,7%
Επικλινή	52,4%	4,3%
Συνδυασμός	24,6%	-
Σύνολο	100%	100,0

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η παρουσία της Κονσερβολιάς στα ημιορεινά και στα επικλινή εδάφη είναι πολύ σημαντική από άποψη περιβαλλοντική, προστασίας του εδάφους από τη διάβρωση, διαφύλαξης του τοπίου και γι' αυτό θα πρέπει να υποστηριχθεί.

Σε ό,τι αφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς τα αγροτεμάχια κατανέμονται σχεδόν εξίσου σε ιδιόκτητα και σε οικογενειακά. Στο δείγμα δεν καταγράφηκαν μισθωμένα αγροκτήματα. Ωστόσο τα οικογενειακά τείνουν να είναι μεγαλύτερα αγροκτήματα σε σύγκριση με τα ιδιόκτητα.

Η κατανομή μεταξύ πράσινης και μαύρης κονσερβολιάς δεν είναι σταθερή, μεταβάλλεται ανά εσοδεία και ελαιοπαραγωγό. Εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, με κυριότερη την τιμή που προβλέπει ότι θα πετύχει ο παραγωγός. Ορισμένοι ελαιοπαραγωγοί αποφεύγουν να εμπλακούν στους κινδύνους (καιρικές συνθήκες) και στις δαπάνες επεξεργασίας, οπότε σταθερά πωλούν όλη την παραγωγή τους σε πράσινο καρπό.

Από τις ελιές που οδηγούνται για ελαιοποίηση είναι μεγαλύτερη η αναλογία των Καλαμών σε σύγκριση με τις Κονσερβολιές. Αυτό είναι λογικό γιατί η Καλαμών είναι πιο ευαίσθητη σε δακοπροσβολή και άλλες ασθένειες.

Σε ό,τι αφορά στην παραγωγή ελαιολάδου παρατηρήθηκαν μεγάλες διακυμάνσεις των αποδόσεων σε ελαιοπεριεκτικότητα, με τον μέσο όρο να είναι σε σχετικά χαμηλό ποσοστό 15,2%.

Η συντριπτική πλειοψηφία πουλάει τις ελιές νωπές στο τελάρο και μάλιστα σε ενδιάμεσους εμπόρους ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό τις παραδίδει απευθείας σε τοπικό εργοστάσιο μεταποίησής τους.

Όσοι μεταποιούν τις ελιές τους εν συνεχεία τις διοχετεύουν σε διάφορα κανάλια, περίπου οι μισοί απευθείας σε καταναλωτές ή/και σε λαϊκές αγορές και οι υπόλοιποι σε ενδιάμεσους εμπόρους ή σε τοπικές μονάδες παραλαβής χωρίς σαφή και σταθερή κατεύθυνση.

Μόνο μία περίπτωση καταγράφηκε που κάνει (και) εξαγωγή.

Παραδόξως οι ποσότητες αυτοκατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών είναι μάλλον μικρές, άνω του 50% έως 30 κιλά ετησίως και το υπόλοιπο κατανέμεται περίπου εξίσου στις κλίμακες 30-60, 60-90, άνω των 90 κιλών.

Αντιστοίχως η οικογενειακή αυτοκατανάλωση ελαιολάδου κατανέμεται ως εξής: 24% έως 50 κιλά/ετησίως, 43% 50-100 κιλά, 22% 100-150 κιλά και 11% άνω των 150 κιλών.

Οι πωλήσεις ελαιολάδου κατευθύνονται απευθείας σε καταναλωτές σχεδόν κατά 80% μέσω 16λιτρων ανώνυμων δοχείων και λιγότερο από το υπόλοιπο 20% σε επώνυμες συσκευασίες έως και 5 λίτρα. Μεμονωμένες οι περιπτώσεις που πωλούν μέσω του ελαιοτριβείου ή τοπικού εμπόρου.

Μία περίπτωση καταγράφηκε με αξιόλογη βιολογική παραγωγή 2,5 τόνων, ενώ τα ΠΟΠ και ΠΓΕ είναι άγνωστα.

► ΠΙΝΑΚΑΣ 16. Αριθμός και κατανομή των ελαιοτριβείων ανά Περιφερειακή Ενότητα

Περιφερειακή Ενότητα	Αριθμός Ελαιοτριβείων
Άρτας	6
Θεσπρωτίας	13
Ιωαννίνων	-
Πρέβεζας	19
Σύνολο Ήπειρος	38

• Πηγή: ΔΑΟΚ Περιφερειακών Ενοτήτων Ηπείρου

Να σημειωθεί ότι από τη διαδικασία των ερωτηματολογίων προέκυψε πως ο αριθμός των εν λειτουργία ελαιοτριβείων είναι μικρότερος των όσων καταγράφονται επισήμως.

Το ελληνικό ελαιόλαδο μέσα στην παγκόσμια αγορά

Εισαγωγή

Για την Ελλάδα, το ελαιόλαδο αποτελεί μια τεράστια οικονομική, κοινωνική, διατροφική, περιβαλλοντική και πολιτιστική αξία. Αυτός όμως ο πλούτος παραμένει σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητος, όπως άλλωστε αποδεικνύεται και από δύο βασικούς δείκτες: τις τιμές παραγωγού και τις εξαγωγές, ενταγμένες μέσα στο διεθνές σκηνικό.

Η παρούσα ανάλυση βασίζεται καταρχήν στα επίσημα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, σε περιπτώσεις όμως που αυτά παρουσιάζουν κενά και προβλήματα, τότε αναγκαστικά καταφεύγουμε και στην έγκυρη γνώμη ατόμων με καλή γνώση της αγοράς. Σε χώρες της Ε.Ε. (Ιταλία και Ελλάδα) οι ποσότητες της παραγωγής, παράλληλα και της κατανάλωσης, φαίνονται να ακολουθήσαν επί αρκετά έτη στο παρελθόν τις δηλωθείσες για επιδοτήσεις παρά αυτές της πραγματικής αγοράς. Επίσης και στο διεθνές εμπόριο συχνά δεν συμφωνούν τα στοιχεία των συναλλαγών μεταξύ των χωρών (Zamrounis, 2006). Σύμφωνα με τον Εκτελεστικό Διευθυντή του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιοκομίας «Η εξέλιξη των τιμών δεν ανταποκρίνεται στα ισοζύγια παραγωγής-κατανάλωσης και αυτό αποτελεί ένα μυστήριο, παραδείγματος χάριν το 2005/06 υπήρξε μια μεγάλη άνοδος τιμών αλλά το ισοζύγιο ήταν ισοσκελισμένο» (Jean-Louis Barjol, 2011).

3.1: Ισοζύγιο ελληνικού ελαιολάδου

Σύμφωνα με εκτιμήσεις ανθρώπων της αγοράς, το πραγματικό ισοζύγιο διαμορφώνεται όπως παρακάτω, και το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το ελαιόλαδο αποτελεί για την Ελλάδα ένα προϊόν πλεονασματικό, άρα εξαρτώμενο από την πορεία των εξαγωγών του.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 17. Μέσος όρος ελληνικού ισοζυγίου ελαιολάδου (Ποσότητες σε χιλ. τόνους)

* Προσφορά	= Παραγωγή [235] + εισαγωγές [0]	= 230
* Ζήτηση	= Αυτοκατανάλωση παραγωγών	[20-30] +
	Ανώνυμο 16κιλο δοχείο + HORECA	[40-50] +
	Τυποποιημένο εσωτερική αγορά	[25] +
	Εξαγωγές τυποποιημένου	[40-45] +
	Εξαγωγές χύμα Ιταλία / Ισπανία	[80-100] =
		[210-260] = μ.ο. 235 χιλ. τόνοι

+/-: Μεταβολή αποθεμάτων

• Πηγή: Εκτιμήσεις μελετητή από συνεντεύξεις επιχειρηματιών και συνεταιριστών

3.2. Η παγκόσμια εικόνα του ελαιολάδου

3.2.1. Εκτάσεις ελαιώνων

Όπως είναι γνωστό η ελαιοπαραγωγή είναι συγκεντρωμένη γύρω από τη Μεσόγειο θάλασσα, αν και τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αναπτύσσεται και στις λεγόμενες «νέες χώρες» (ΗΠΑ/Καλιφόρνια και Τέξας, Αυστραλία, Νότια Αφρική, Αργεντινή, Χιλή κ.ά.) με περιορισμένες μεν σε έκταση και ποσότητα αλλά δυναμικές, υπερεντατικές καλλιέργειες.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 18. Εκτάσεις με ελαιώνες (σε εκτάρια, 1 εκτάριο=10 στρέμματα)

Χώρες Παραγωγής	2007	2011	2019	Διαφορά 2019/2007	
				Σε εκτάρια	%
Ε.Ε.	5.462.000	5.710.000	5.571.331	109.331	2,0
Άλλες χώρες εκτός Ε.Ε	76.000	81.000	76.031	31	0,0
Αφρική	2.949.000	3.211.000	3.686.017	737.017	25,0
Μέση Ανατολή	1.817.000	1.983.000	1.909.296	92.296	5,1
Η.Π.Α	153.000	181.000	161.074	8.074	5,3
Ασία, Ωκεανία	30.000	32.000	130.830	100.830	336,1
Άλλες χώρες	9.000	-	8.900	-100	-1,1
Γενικό Σύνολο	10.495.000	11.207.000	11.543.279	1.048.279	10,0

• Πηγή: IOC και επεξεργασία συγγραφέα

Παρατηρούμε ότι τα τελευταία 8 χρόνια η μείωση των εκτάσεων κυρίως στις χώρες της Ε.Ε. κατά 138,7 χιλ. εκτάρια, αλλά και στις ΗΠΑ, αντισταθμίζεται από την αύξηση σε χώρες της Αφρικής (κυρίως σε Τυνησία, Μαρόκο) κατά 457 χιλ. εκτάρια.

Την τελευταία 12ετία παγκοσμίως υπάρχει μια αύξηση κατά 10%, η οποία όμως είναι άνισα κατανομημένη με «πρωταθλήτριες» σε εκτάρια την Αφρική αλλά σε ποσοστιαία αύξηση τις χώρες της Ασίας και της Ωκεανίας.

3.2.2. Παγκόσμιο ισοζύγιο παραγωγής - κατανάλωσης

Ας έρθουμε τώρα στα ισοζύγια παραγωγής, κατανάλωσης, των κυριότερων χωρών παγκοσμίως για την εικοσαετία 1990 – 2021. Για να εξουδετερώσουμε τις ετήσιες διακυμάνσεις (φαινόμενο παρενιαυτοφορίας) τα στοιχεία έχουν συγκεντρωθεί σε μέσους όρους τετραετιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΙΝΑΚΑΣ 19. Μέσοι όροι ετήσιας παραγωγής ελαιολάδου στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

Χώρες Παραγωγής	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018-21 με 1990-94	
	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	280	379	420	395	331	271	290	275	-5	-1,8
Ισπανία	602	725	962	1.023	1.195	1.352	1.200	1.504	902	149,8
Ιταλία	448	515	576	709	493	430	327	265	-183	-40,9
Πορτογαλία	34	41	36	33	50	72	94	114	80	234,1
Σύνολο Ε.Ε.	1.366	1.661	1.997	2.169	2.078	1.539	1.925	2.140	774	56,7
Μαρόκο	41	65	50	68	96	120	125	168	127	310,6
Τυνησία	195	131	148	176	160	148	226	203	8	4,3
Τουρκία	61	110	120	119	129	170	188	210	149	243,4
Συρία	69	90	113	138	134	183	106	113	44	63,8
Σύνολο 4 Μεσογειακών χωρών	366	396	431	500	518	621	645	694	328	89,7
Νέες Χώρες										
Αργεντινή	9	9	8	16	21	25	31	28	19	214,8
Χιλή					8	17	20	20	20	
Αυστραλία			1	5	14	14	20	19	19	
Η.Π.Α	2	1	1	1	2	6	13	16	14	700,0
Σύνολο νέων χωρών	11	10	9	22	44	62	83	83	72	654,5
Παγκόσμια	1.824	2.148	2.542	2.814	2.781	3.012	2.893	3.222	1.398	76,6

• Πηγή: IOC και επεξεργασία συγγραφέα

Τα βασικά χαρακτηριστικά της παγκόσμιας παραγωγής ελαιολάδου και των μεταβολών που έχουν συμβεί τα τελευταία 40 χρόνια είναι:

- Η Ισπανία αυξάνοντας συνεχώς την παραγωγή της -σχεδόν τριπλασιάζει- έχει φθάσει να καλύπτει περίπου το 50% της παγκόσμιας παραγωγής.
- Σημαντική αύξηση της παραγωγής παρατηρείται επίσης στις χώρες Πορτογαλία, Μαρόκο, Τυνησία, Τουρκία, ενώ η ελαιοκαλλιέργεια σταδιακά επεκτείνεται σε μεγάλο αριθμό χωρών σε όλο τον πλανήτη.
- Στάσιμη ή και μειούμενη είναι η παραγωγή σε Ιταλία και Ελλάδα.
- Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, μακράν στην πρώτη θέση βρίσκεται η Ισπανία, που ελέγχει και επηρεάζει καθοριστικά την παγκόσμια προσφορά, συνεπώς τις ροές εμπορίου και τις τιμές.

OLIVE_CULTURE

- Στις θέσεις δύο έως τέσσερα εναλλάσσονται Ιταλία, Ελλάδα και Τυνησία, ανάλογα με την ετήσια συγκυρία (παρενιαυτοφορία), με την Τουρκία στην πεντάδα να ετοιμάζεται να μπει στην τετράδα εκτοπίζοντας κάποια από τις άλλες χώρες.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 20. Μέσοι όροι ετήσιας κατανάλωσης ελαιολάδου στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

Χώρες κατανάλωσης	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018-21 με 1990-94	
	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	200	230	263	272	248	187	126	117	-83	-41,6
Ισπανία	414	448	561	575	540	535	477	522	108	26,0
Ιταλία	626	675	721	811	705	615	547	485	-141	-22,6
Πορτογαλία	45	62	64	70	82	77	71	72	27	60,3
Γαλλία	38	56	87	97	108	112	108	125	87	228,9
Λοιπές μη ελαιο/ γωγές χώρες	29	56	97	154	186	215	220	202	173	597,2
Γερμανία	11	18	34	43	49	62	62	59	48	436,4
Ε.Ε.	1.352	1.528	1.792	1.978	1.868	1.752	1.566	1.540	188	13,9
Μαρόκο	43	43	54	56	73	118	120	143	100	233,3
Τυνησία	58	51	49	42	37	36	32	42	-16	-28,2
Τουρκία	52	70	68	52	96	134	142	169	117	225,6
Συρία	66	84	94	123	105	149	102	84	18	26,8
Σύνολο 4 μεσογειακών χωρών	219	248	264	272	310	437	395	438	219	100,0
Αυστραλία	15	19	27	33	41	38	43	51	36	236,7
Βραζιλία	14	24	24	24	42	70	63	96	82	582,1
Καναδάς	11	16	23	28	32	39	41	51	40	363,6
Κίνα					15	35	40	58	58	
Ιαπωνία	5	21	37	31	33	46	56	72	67	1.340,0
Η.Π.Α	97	122	176	210	252	291	312	369	272	280,6
Ρωσία	6	2	3	8	16	26	20	24	18	305,6
Σύνολο	148	205	289	335	430	544	574	721	573	387,0
Παγκόσμια	1.853	2.118	2.513	2.794	2.822	3.053	2.915	3.159	1.306	70,5

• Πηγή: IOC και επεξεργασία συγγραφέα

Ανάλογη με την εκρηκτική αύξηση της παραγωγής είναι και της κατανάλωσης, η οποία

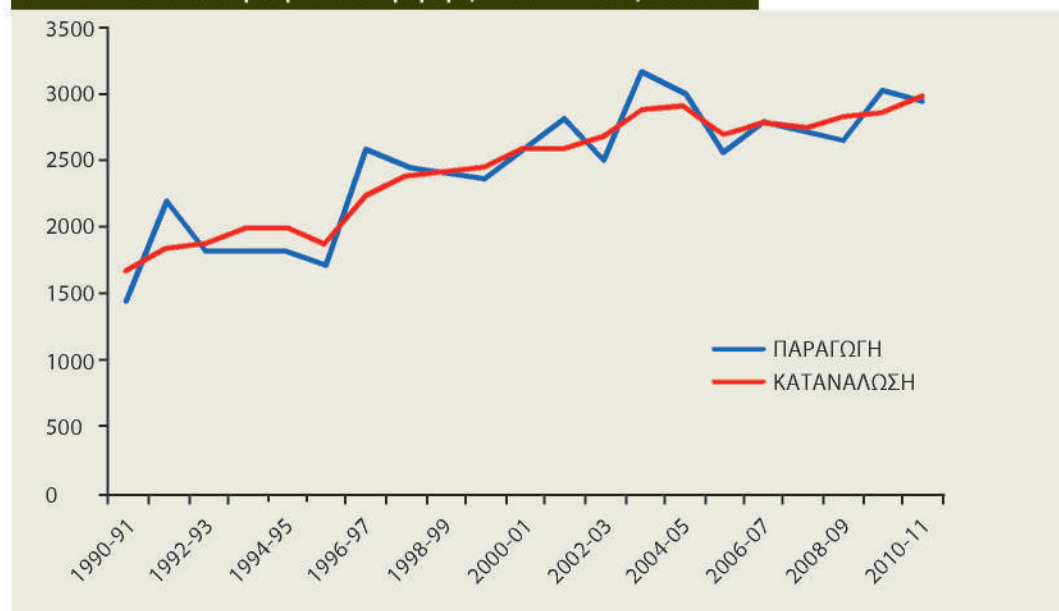
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

επεκτείνεται παγκοσμίως και στις μη ελαιοπαραγωγές χώρες κυρίως λόγω της τεκμηρίωσης και διάδοσης των ευεργετικών για την υγεία επιδράσεων που έχει η Μεσογειακή διατροφή και ειδικότερα η κατανάλωση του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου.

Το μεγάλο ερώτημα είναι κατά πόσο τα επόμενα χρόνια θα διατηρηθεί η σχετική ισορροπία που υπάρχει σήμερα μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης ή αν θα ανατραπεί λόγω υπερπροσφοράς και δημιουργίας αποθεμάτων («λιμνών») που δεν μπορεί να απορροφήσει η παγκόσμια ζήτηση. Κάτι τέτοιο θα ήταν καταστροφικό γιατί θα οδηγούσε σε μια ακόμη μεγαλύτερη συμπίεση/υποχώρηση των τιμών, που το παραδοσιακό μοντέλο ελαιοκαλλιέργειας (κυρίως σε Ελλάδα και Ιταλία) δεν μπορεί να ανταπεξέλθει.

Στο παρακάτω διάγραμμα ο πρώην Εκτελεστικός Διευθυντής του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιάς (IOC) Jean-Louis Barjol με πολύ παραστατικό τρόπο έχει δείξει πόσο ευάλωτη είναι η ισορροπία με την παγκόσμια παραγωγή να αυξάνεται ετησίως κατά 5%, ενώ η κατανάλωση μόλις και ακολουθεί με 3%.

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Παγκόσμια τάση παραγωγής και κατανάλωσης ελαιολάδου

• Πηγή: Jean-Louis Barjol στο Συνέδριο ΕΛΙΑ & ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ, Αθήνα 2011, ομιλία με θέμα «Ε.Ε. και Διεθνές Συμβούλιο Ελαιάς»

Αυτή η σχετική ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης κρατά καθηλωμένες τις τιμές παραγωγού. Ωστόσο το ελαιόλαδο, και μάλιστα το έξτρα παρθένο δεν είναι ένα εμπόρευμα (commodity) όπως η ζάχαρη ή το σάρι. Οι ποιοτικές του διαφοροποιήσεις επιτρέπουν την εμπορική επιτυχία με υψηλές τιμές που ανταποκρίνονται σε ειδικά χαρακτηριστικά (Gazagnes, 2001).

3.3: Το παγκόσμιο εμπόριο ελαιολάδου

Για την Ελλάδα, ως χώρα πλεονασματική όπως αναφέραμε παραπάνω, οι εξαγωγές αποτελούν το «οξυγόνο» της ελαιοκομίας της και γι' αυτό θα πρέπει να εξετάσουμε διεξοδικά τα δεδομένα του διεθνούς εμπορίου. Άλλωστε, σε εποχές παγκοσμιοποίησης τα σύνορα πέφτουν και οι εμπορικές ροές διευρύνονται και επιταχύνονται.

3.3.1. Η τριακονταετία 1990-2020

Ας δούμε κατ' αρχήν, εν τάχει, τις εξελίξεις της τελευταίας τριακονταετίας τις οποίες έχουμε συμπύξει σε μέσους όρους τετραετιών για να εξουδετερώσουμε τις ετήσιες διακυμάνσεις (παρενιαυτοφορία).

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 21. Μέσοι όροι ετήσιων εισαγωγών ελαιολάδου στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε κιλ. τόνους).

Χώρες Εισαγωγής	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018-21 με 1990-94	
	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ισπανία	31	37	28	39	33	25	73	93	62	200,6
Γαλλία	10	1	0	1	4	7	8	8	-2	-18,3
Ιταλία	86	87	98	134	100	59	59	54	-32	-37,0
Ε.Ε.	129	129	128	175	140	96	148	162	33	25,4
Αυστραλία	15	19	26	30	33	30	27	34	19	128,9
Καναδάς	11	16	23	28	32	39	41	51	40	363,6
Η.Π.Α	99	128	181	218	252	291	306	363	264	266,2
Βραζιλία	14	24	24	24	42	69	63	96	82	582,1
Κίνα					15	35	36	52	52	
Ιαπωνία	5	21	29	31	33	46	56	72	67	1.340,0
Παγκόσμια	339	396	496	607	648	777	859	1.029	690	203,6

Σημείωση: Οι εισαγωγές δεν περιλαμβάνουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Περιλαμβάνουν μόνο τις συναλλαγές μεταξύ Ε.Ε. και τρίτων χωρών.

• Πηγή: IOC και επεξεργασία συγγραφέα

Επισημάνσεις

- Οι ΗΠΑ αποτελούν τη μεγαλύτερη παγκοσμίως χώρα εισαγωγής και κατανάλωσης εκτός των ελαιοπαραγωγών χωρών, την «ατμομηχανή» του παγκόσμιου εμπορίου, γι' αυτό και παρακάτω αναλύουμε χωριστά τα ειδικά χαρακτηριστικά της.
- Ακολουθεί η Βραζιλία, η οποία όμως βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Πορτογαλίας λόγω της κοινής γλώσσας και των παραδοσιακών σχέσεων, καταλοίπων του αποικιοκρατικού παρελθόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- Ανερχόμενη αγορά υψηλών τιμών αλλά και ποιοτικών απαιτήσεων είναι η Ιαπωνία, ενώ η Κίνα αποτελεί μία αγορά με δυσκολίες και ιδιομορφίες.
- Η Ελλάδα είναι μία κλειστή σε εισαγωγές αγορά, σε αντίθεση με την Ιταλία αλλά και την Ισπανία που πραγματοποιούν εισαγωγές προκειμένου να αντισταθμίζουν τυχόν εσωτερικά τους προβλήματα π.χ. ποσοτικών ελλείψεων, υψηλών τιμών, ποιοτικών προβλημάτων.
- Γενικά, πάντως, η παγκοσμιοποίηση έχει ενισχύσει τις εμπορικές ροές ενώ και η Ε.Ε. παραχωρεί συμφωνίες που διευκολύνουν τις εισαγωγές από Γ΄ χώρες και ιδίως από την Τυνησία.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 22. Μέσος όρος εξαγωγών ελαιολάδου από τις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους).

Χώρες Εξαγωγής	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018-21 με 1990-94	
	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	10	7	8	11	11	16	18	23	13	126,3
Ισπανία	59	61	88	108	152	233	279	405	346	587,2
Ιταλία	88	112	166	183	185	227	198	206	118	134,1
Πορτογαλία	8	15	16	16	30	50	46	65	57	712,1
Ε.Ε.	166	199	281	320	382	532	551	707	541	326,1
Μαρόκο	2	15	4	19	8	15	16	20	18	875,0
Τυνησία	137	91	101	116	136	116	175	187	50	36,3
Τουρκία	9	37	56	72	30	40	39	48	39	437,0
Συρία	0	6	6	32	23	22	10	29	29	
Σύν. 4 μεσογ. χωρ.	147	149	166	239	197	193	239	284	137	93,1
Παγκόσμια	329	368	462	594	622	782	861	1.057	728	221,1

Σημείωση: Οι εξαγωγές δεν περιλαμβάνουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Περιλαμβάνουν μόνο τις συναλλαγές μεταξύ Ε.Ε. και τρίτων χωρών.

• Πηγή: IOC και επεξεργασία συγγραφέα

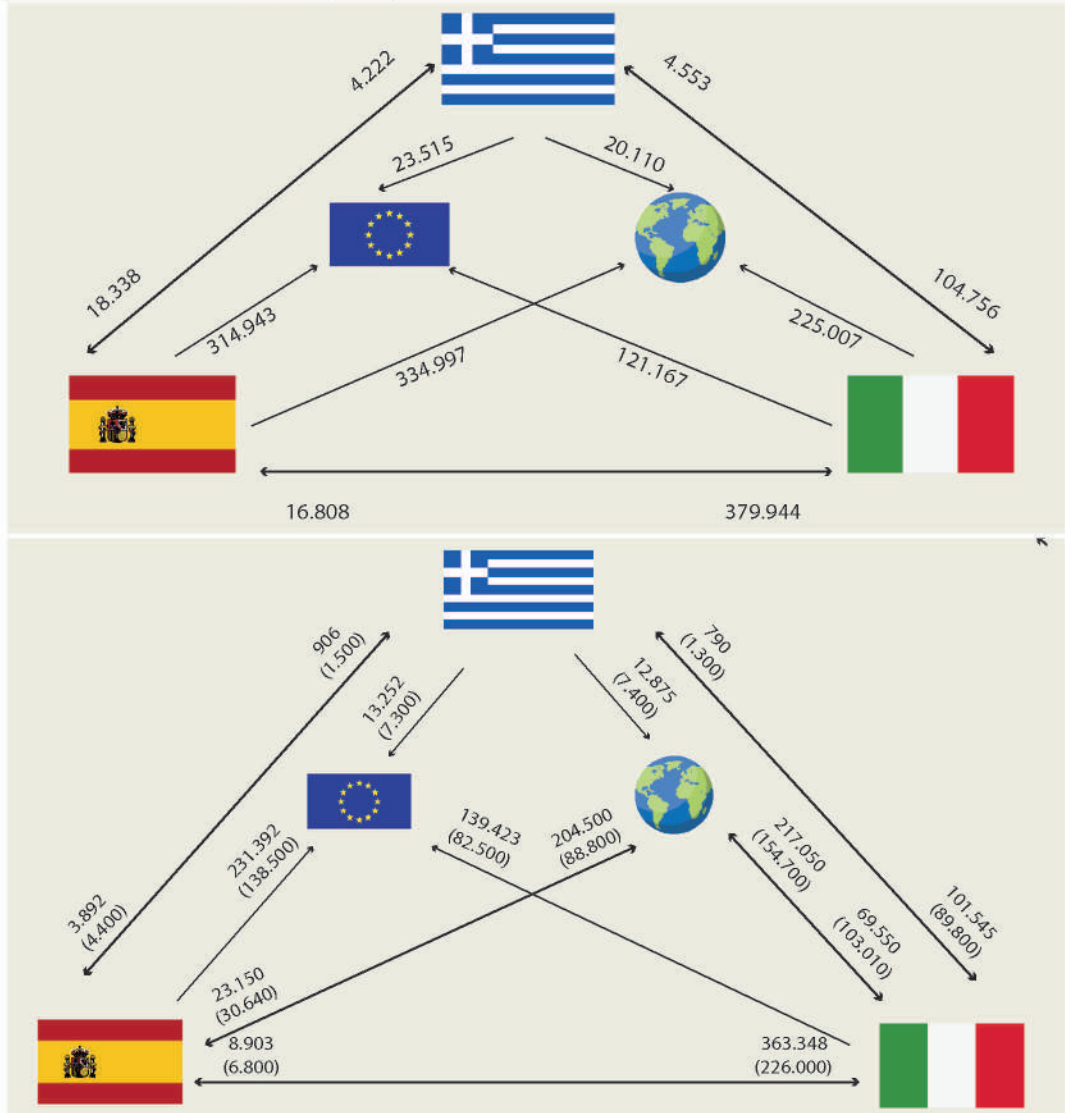
♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 22α. Από τους 728 χιλ τόνους της αύξησης των παγκόσμιων εξαγωγών επωφελήθηκαν με τα παρακάτω μερίδια που απέσπασαν:

• Ισπανία	47,5%
• Οι 4 Μεσογειακές Γ΄χώρες	18,8%
• Ιταλία	16,2%
• Πορτογαλία	7,8%
• Ελλάδα	1,8%

3.3.2. Οι παγκόσμιες εμπορικές ροές

Εδώ θα παρουσιάσουμε σε μια γραφική απεικόνιση τις κυριότερες ροές του διεθνούς εμπορίου ελαιολάδου και τη χρονική τους εξέλιξη.

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ 3. Οι παγκόσμιες εμπορικές ροές, σε χιλ. τόνους, ετήσιοι μέσοι όροι 1995–2018 (σε χιλ. τόνους), καταναμημένοι σε τρεις περιόδους: 3α, περίοδος 2014–2018, 3β, περίοδος 2006–2013 & περίοδος 1995–2005

• Πηγή: Επεξεργασία μελετητή από Πίνακα 23 και Eurostat

Σημείωση: Σε παρένθεση οι μέσοι όροι δεκαετίας 1995-2005

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 23. Οι παγκόσμιες εμπορικές ροές, σε χιλ. τόνους, ετήσιοι μέσοι όροι τριών εμπορικών περιόδων: 1995-2005 (σε διπλή παρένθεση), 2006-2013 (σε παρένθεση), 2014-2018 (χωρίς παρένθεση).

Προέλευση Προορισμός	Ελλάδα	Ιταλία	Ισπανία	Κόσμος
Ελλάδα		4.553	4.222	μηδέν
		(790)	(906)	μηδέν
		((1.300))	((1.500))	μηδέν
Ιταλία	104.756		379.944	52.149
	(101.545)		(363.348)	(69.550)
	((89.800))		((226.000))	((103.010))
Ισπανία	18.338	16.808		64.923
	(3.892)	(8.903)		(23.150)
	((4.400))	((6.800))		((30.640))
Υπόλοιπη Ε.Ε.	23.515	121.167	314.943
	(13.252)	(139.423)	(231.392)
	((7.300))	((82.500))	((138.500))
Υπόλοιπος κόσμος	20.110	225.007	334.997	
	(12.875)	(217.050)	(204.500)	
	((7.400))	((154.700))	((88.800))	
Σύνολο	166.719	367.535	1.034.106
	(131.564)	(366.166)	(800.146)
	((108.900))	((245.300))	((454.800))

Από τα παραπάνω πολύ παραστατικά στοιχεία προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα:

- Από τις αρχές του 2000 η Ισπανία έχει ξεπεράσει καθαρά την Ιταλία στις εξαγωγές ελαιολάδων. Ήδη εξάγει προς τις λοιπές χώρες της Ε.Ε. και προς τις Τρίτες χώρες 650 χιλ. τόν. έναντι 347 χιλ. τόν. της Ιταλίας, δηλαδή σχεδόν διπλάσιες, κατακτώντας την αδιαφιλονίκητη παγκόσμια ηγεμονία.
- Επιπλέον, με τις τεράστιες ποσότητες που παράγει η Ισπανία ελέγχει την ιταλική αγορά (και βιομηχανία) εφοδιάζοντάς την με 380 χιλ. τόνους χύμα.
- Η Ελλάδα συνεχίζει να κατευθύνει τις εξαγωγές της κυρίως χύμα προς την Ιταλία (105 χιλ τόν) και προς την Ισπανία (18 χιλ. τόν.), δηλαδή «πουλάει τα πρωτοτόκια (την υψηλή της ποιότητα) αντί πινακίου φακής» (δηλαδή χύμα άρα και σε χαμηλές τιμές). Ωστόσο, όπως έχει λεχθεί αποτελεί τη μόνη εφικτή λύση με τα σημερινά δεδομένα γιατί αν δεν έρθουν οι Ιταλοί το ελληνικό λάδι θα μείνει απούλητο (Βακόντιος, 2001). Οι πωλήσεις στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. και στις Τρίτες χώρες για στατιστικούς λόγους θεωρούνται σαν «επώνυμο τυποποιημένο» και έχουν αυξηθεί μεν (κατά 67%), όμως, όπως αναλύσαμε παραπάνω,

(Πίνακας 20) πρόκειται για απογοητευτικές επιδόσεις αν λάβουμε υπόψη τη γενικότερη αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης από την οποία ελάχιστα επωφελείται το ελληνικό ελαιόλαδο παρά τα πλεονεκτήματα που διαθέτει.

3.3.3. Οι ελληνικές εξαγωγές, περίοδοι 2001-2013 και 2014-2019

Είδαμε στον πίνακα 17 ότι η Ελλάδα είναι πλεονασματική, άρα ότι το πιο κρίσιμο μέγεθος είναι οι εξαγωγές. Σημασία έχει λοιπόν να δούμε τους κύριους εξαγωγικούς προορισμούς και μάλιστα για την κάθε ποιοτική κατηγορία χωριστά. (*)

✦ ΠΙΝΑΚΑΣ 24. Ελληνικές εξαγωγές ελαιολάδου και πυρηνελαίου για επιλεγμένες χώρες προορισμού (Μέσος όρος τετραετιών 2001-2013, ποσότητες σε τόνους, τιμές σε ευρώ ανά κιλό)

Παρθένο Ελαιόλαδο (15.09.10)	2001 - 2004		2005 - 2008		2009 - 2013	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	67.897	2,34	70.108	3,08	73.985	2,35
Ισπανία	1.840	2,27	3.797	3,06	4.523	1,52
ΗΠΑ	2.782	3,28	3.226	4,09	3.713	3,52
Γερμανία	1.897	3,46	2.313	4,19	5.742	3,71
Ηνωμένο Βασίλειο	1.725	4,52	1.557	3,65	1.059	3,22
Καναδάς	1.307	3,21	2.495	3,61	2.397	3,47
Σύνολο χύμα (**)	69.737	2,27	72.955	3,13	77.604	2,38
Τυποποιημένο (**)	13.050	3,46	17.801	3,99	25.346	3,69
Γενικό Σύνολο	82.786	2,45	90.756	3,30	102.950	2,70

Ραφινέ-κουπέ Ελαιόλαδο (15.09.90)	2001 - 2004		2005 - 2008		2009 - 2013	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	452	1,91	2.194	2,75	5.330	1,99
Ισπανία	15	2,12	809	1,91	1.032	1,05
Αυστραλία	267	2,74	200	3,81	63	3,38
ΗΠΑ	104	2,87	65	4,08	45	3,31
Σύνολο χύμα (**)	456	1,85	3.245	2,16	6.362	1,42
Τυποποιημένο (**)	1.613	2,74	3.568	2,94	2.499	2,77
Γενικό Σύνολο	1.810	2,91	6.368	2,75	8.862	1,86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πυρηνέλαιο (15.10)	2001 - 2004		2005 - 2008		2009 - 2013	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Ιταλία	7.546	0,93	14.749	0,93	14.183	0,95
Ισπανία	7.464	0,62	5.578	1,35	5.643	0,89
ΗΠΑ	596	1,34	455	2,12	373	1,96
Σύνολο Χύμα (**)	15.010	0,70	20.327	1,19	22.292	0,85
Τυποποιημένο (**)	2.929	1,44	6.300	1,69	4.816	1,67
Γενικό Σύνολο	17.939	0,82	26.627	1,31	24.643	1,09

• Πηγή: ΟΠΕ (από ΕΛΣΤΑΤ), επεξεργασία μελετητή

Σημείωση: Σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία το ελαιόλαδο διακρίνεται σε τρεις μεγάλες ποιοτικές κατηγορίες (σε παρένθεση ο αντίστοιχος κωδικός της Συνδυασμένης Ονοματολογίας).

15.09.10 Ελαιόλαδο Παρθένο (παράγεται με φυσικές, μηχανικές μεθόδους)

15.09.10.90 Ελαιόλαδο Παρθένο (βρώσιμο, άμεσα για κατανάλωση ως έχει)

15.09.10.10 Ελαιόλαδο Παρθένο βιομηχανικό ή λαμπάντε (λόγω των ελαττωμάτων που έχει δεν είναι κατάλληλο για κατανάλωση ως έχει αλλά πρέπει να υποστεί επεξεργασία εξευγενισμού/ραφινάρισματος)

15.09.90.00 Προκύπτει από το βιομηχανικό ή λαμπάντε ελαιόλαδο αφού έχει υποστεί την επεξεργασία ραφινάρισματος (εξευγενισμού) ώστε να καταστεί κατάλληλο για κατανάλωση. Εμπορικά αναφέρεται ως «ραφινέ» ή και ως «κουπέ». Στη λιανική κατανάλωση κυκλοφορεί με την ονομασία «Ελαιόλαδο» (παλαιότερα είχε την ονομασία «αγνό», «pure» η οποία κρίθηκε παραπλανητική) και το οποίο αποτελείται υποχρεωτικά από μίγμα ελαιολάδου παρθένου βρώσιμου (15.09.10.90) με ραφινέ (15.09.90) σε οποιοσδήποτε αναλογίες.

15.10.00.10 Πυρηνέλαιο ακατέργαστο (μπρόντο), ακατάλληλο για κατανάλωση ως έχει

15.10.00.90 Προκύπτει από το μπρόντο πυρηνέλαιο αφού υποστεί την επεξεργασία του ραφινάρισματος (εξευγενισμού). Επιτρέπεται να κυκλοφορεί στη λιανική με την ονομασία «πυρηνέλαιο», το οποίο αποτελείται από μίγμα παρθένου βρώσιμου ελαιολάδου με ραφινέ πυρηνέλαιο σε οποιοσδήποτε αναλογίες.

(**) Επεξήγηση: Θα ήταν πολύ χρήσιμος ο διαχωρισμός μεταξύ χύμα και τυποποιημένου (συσκευασμένου, επώνυμου), ο οποίος όμως δεν τηρείται από τα τελωνεία και τις στατιστικές διεθνούς εμπορίου. Για να ξεπεράσουμε αυτό το εμπόδιο εδώ και πολλά χρόνια καταφεύγουμε σε ένα «τέχνασμα». Θεωρούμε δηλαδή ότι οι εξαγωγές προς Ιταλία και Ισπανία είναι χύμα (κατά 99% σωστό) και προς τις υπόλοιπες χώρες είναι τυποποιημένο, κάτι που δεν ισχύει σε απόλυτο βαθμό και αλλάζει ανάλογα με την κάθε χώρα και τις συνθήκες της κάθε χρονιάς (βλ. Πίνακα 27 για τις εισαγωγές στις ΗΠΑ).

OLIVE_CULTURE

✦ ΠΙΝΑΚΑΣ 25. Ελληνικές εξαγωγές ελαιολάδου και πυρηνελαίου για επιλεγμένες χώρες προορισμού (Μέσος όρος τετραετιών 2014-2019, ποσότητες σε τόνους, τιμές σε ευρώ ανά κιλό)

Ελαιόλαδο (15.09)	2014		2015		2016	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	42.569	4,06	128.173	3,83	115.169	3,69
Ισπανία	626	3,39	7.654	2,58	3.723	2,29
Γερμανία	7.922	5,80	8.878	5,48	8.938	5,35
Ηνωμένο Βασίλειο	1.293	4,64	1.409	4,88	1.569	4,86
Γαλλία	646	5,93	1.094	5,27	1.154	5,50
ΗΠΑ	4.446	5,28	6.766	5,08	7.476	4,95
Καναδάς	2.399	5,15	3.191	4,58	3.472	4,58
Βραζιλία	401	6,02	301	5,69	471	5,27
Αυστραλία	1.321	4,88	1.114	4,64	1.656	4,56
Ιαπωνία	649	6,39	713	6,01	709	5,77
Κίνα	962	5,86	900	5,58	881	5,11
Ρωσία	1.431	6,00	664	5,71	949	5,78
Σύνολο χύμα	43.195	3,73	135.827	3,20	118.892	2,99
Σύνολο τυποποιημένο	31.079	5,60	37.911	5,29	45.842	5,17
Παγκόσμιο Σύνολο	74.274	4,66	173.738	4,04	161.011	4,02

Ελαιόλαδο (15.09)	2017		2018		2019	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	68.154	4,40	111.810	3,71	55.407	2,83
Ισπανία	3976	2,89	5.781	2,81	2.081	2,17
Γερμανία	10.601	5,71	10.594	5,71	10.760	5,33
Ηνωμένο Βασίλειο	1.478	5,53	1.871	5,35	1.887	4,56
Γαλλία	1803	5,80	1.776	6,02	1.642	5,55
ΗΠΑ	7.294	5,71	9.331	5,31	9.645	4,51
Καναδάς	2.651	5,13	2.332	4,92	1.785	4,27
Βραζιλία	431	6,59	506	6,59	356	5,42
Αυστραλία	1.270	5,14	1.514	4,72	960	4,05
Ιαπωνία	647	6,28	769	6,39	728	5,77
Κίνα	468	6,37	498	5,77	320	5,16
Ρωσία	855	6,25	1091	6,08	908	5,45
Σύνολο χύμα	72.130	3,65	117.591	3,26	57.488	2,50
Σύνολο τυποποιημένο	40.708	5,85	46.735	5,69	46.579	5,01
Παγκόσμιο Σύνολο	112.838	4,82	164.326	4,20	104.067	3,77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Πυρηνέλαιο (15.10)	2014		2015		2016	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	7.557	1,45	10.985	1,54	18.580	1,27
Ισπανία	1.997	1,30	14.300	1,30	12.899	1,08
Γερμανία	33	2,30	127	5,50	127	5,50
Ηνωμένο Βασίλειο	65	2,97	42	2,63	175	2,03
Γαλλία	219	0,96	68	1,46	86	3,85
ΗΠΑ	375	2,29	94	2,44	252	2,32
Καναδάς	74	2,74	23	2,44	17	2,39
Βραζιλία	-	-	-	-	-	-
Αυστραλία	102	2,68	29	1,46	7	2,38
Ιαπωνία	23	3,16	131	1,63	110	1,66
Κίνα	45	3,15	19	3,37	63	2,40
Ρωσία	398	2,55	256	2,38	349	2,25
Σύνολο χύμα	9.554	1,38	25.285	1,42	31.479	1,18
Σύνολο τυποποιημένο	4.337	2,53	4.388	2,59	5.237	2,75
Παγκόσμιο Σύνολο	13.891	1,70	29.673	1,55	36.716	1,37

Πυρηνέλαιο (15.10)	2017		2018		2019	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες						
Ιταλία	6.180	2,02	12.588	2,10	10.504	1,01
Ισπανία	15.508	1,84	24.137	1,84	5.296	0,69
Γερμανία	276	5,52	143	9,09	219	5,82
Ηνωμένο Βασίλειο	82	2,82	59	0,36	51	2,34
Γαλλία	93	2,83	62	3,05	69	2,67
ΗΠΑ	-	-	178	2,94	259	2,15
Καναδάς	-	-	38	2,74	21	2,13
Βραζιλία	-	-	-	-	-	-
Αυστραλία	-	-	16	2,78	9	2,63
Ιαπωνία	-	-	12	3,07	11	2,10
Κίνα	9	5,24	0,4	3,53	39	1,94
Ρωσία	230	3,07	352	2,93	242	2,16
Σύνολο χύμα	21.688	1,93	36.725	1,97	15.800	0,85
Σύνολο τυποποιημένο	3.525	3,90	3.812	3,74	3.671	2,66
Παγκόσμιο Σύνολο	25.213	2,08	40.537	2,06	19.471	1,23

• Πηγή: Comtrade.un.org

Ορισμένες επεξηγήσεις για τον παραπάνω πίνακα:

- α) Οι εξαγωγές προς Ιταλία και προς Ισπανία είναι σχεδόν αποκλειστικά σε μορφή χύμα, ανώνυμων, ελαιολάδων/πυρηνέλαιων. Το άθροισμά τους εμφανίζεται στη γραμμή «Σύνολο χύμα».
- β) Για τις υπόλοιπες χώρες κάνουμε την υπόθεση ότι πρόκειται για εξαγωγές επώνυμων τυποποιημένων. Το άθροισμα όλων αυτών των χωρών εμφανίζεται στη γραμμή «Τυποποιημένο».
- γ) Για την κατηγορία των επώνυμων τυποποιημένων έχουμε επιλέξει σε κάθε μια από τις τρεις ποιοτικές κατηγορίες ορισμένες χώρες προορισμούς οι οποίες έχουν σταθερή παρουσία την περίοδο 2001-2013 με τις μεγαλύτερες συγκριτικά ποσότητες.

Σημαντική επισήμανση:

Μία πολύ σημαντική επισήμανση που μπορεί να γίνει για τους παραπάνω πίνακες αφορά στη μεγάλη διαφορά μεταξύ της τιμής που το ελαιόλαδο πωλείται (εξάγεται) προς Ιταλία και Ισπανία (αυτό που θεωρούμαι «χύμα») και προς τις λοιπές χώρες, το οποίο χαρακτηρίζουμε σαν «τυποποιημένο».

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 26. Μέση τιμή πώλησης προς Ιταλία και Ισπανία («χύμα»), σε σύγκριση με την τιμή πώλησης προς τις λοιπές χώρες «τυποποιημένο» (σε €/κιλό).

	«χύμα»	«τυποποιημένο»	διαφορά	σε %
Ελαιόλαδο	3,26	4,53	1,27	28%
Πυρηνέλαιο	1,46	3,03	1,57	107,5%

• Πηγή: πίνακες 21

3.3.4. Το προφίλ των 7 κύριων χωρών εισαγωγής

Για να συμπληρώσουμε την εικόνα των ελληνικών εξαγωγών παραθέτουμε τις επτά μεγαλύτερες εισαγωγές/καταναλώτριες χώρες, ΗΠΑ, Βραζιλία, Καναδά, Αυστραλία, Ιαπωνία, Κίνα, Ρωσία και τις επιδόσεις της Ελλάδας και των άλλων εξαγωγών χωρών.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 27α. Η αγορά των ΗΠΑ (κυριότεροι εισαγωγείς). Ποσότητες σε τόνους

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	81.553	124.403	145.080	63.527	77,9
Ιταλία	154.961	111.976	102.320	-52.641	-33,9
Τυνησία	39.630	14.134	31.374	-8.256	-20,8
Τουρκία	4.432	15.828	17.725	13.293	299,9
Ελλάδα	4.807	8.693	10.446	5.639	117,3
Αργεντινή	5.376	15.278	8.896	3.520	65,5
Μαρόκο	5.438	2.170	7.878	2.440	44,9
Πορτογαλία	1.675	1.249	5.530	3.855	230,1
Χιλή	5.350	7.538	4.865	-485	-9,0
Σύνολο	306.790	306.023	338.832	32.042	10,4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 27β. Αγορά των ΗΠΑ (κυριότεροι εισαγωγείς), Αξία σε δολάρια και τιμή σε δολάρια ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ισπανία	228.954	564.590	496.330	2,81	4,54	3,42
Ιταλία	541.311	580.867	496.607	3,49	5,19	4,85
Τυνησία	104.496	63.291	99.195	2,64	4,48	3,16
Τουρκία	13.681	64.798	47.715	3,09	4,09	2,69
Ελλάδα	19.448	45.263	45.336	4,05	5,21	4,34
Αργεντινή	14.814	65.857	28.848	2,76	4,31	3,24
Μαρόκο	15.119	9.034	25.223	2,78	4,16	3,20
Πορτογαλία	5.808	6.509	21.359	3,47	5,21	3,86
Χιλή	17.309	34.244	20.003	3,24	4,54	4,11
Σύνολο	975.7542	1.459.785	1.310.298	3,18	4,77	3,87

Ακολουθεί ένας από τους πιο διαφωτιστικούς πίνακες και αφορά στις ελληνικές εξαγωγές προς τις ΗΠΑ. Από το 2013 τα τελωνεία των ΗΠΑ κρατούν χωριστή κατάταξη για το συσκευασμένο έως 16 κιλά από το χύμα άνω των 16 κιλών ελαιόλαδο. Πρόκειται για μια μερική τουλάχιστον απάντηση στο ερώτημα που είχαμε θέσει παραπάνω (βλ. Πίνακα 24, σελ. 30), σημειώνοντας μάλιστα ότι για τα δεδομένα της Ε.Ε. το τυποποιημένο ελαιόλαδο πρέπει να πωλείται σε συσκευασίες έως και 5 λίτρα. Όπως διαπιστώνουμε, στην αγορά των ΗΠΑ η αναλογία των συσκευασμένων έως 16 κιλά είναι κατά μέσο όρο 73% (από 56 έως 83%) σε σύγκριση με το χύμα άνω των 16 κιλών (27%). Ενδιαφέρον το εύρημα που χρήζει περαιτέρω έρευνας ότι για το παρθένο ελαιόλαδο η διαφορά τιμής μεταξύ συσκευασμένου και χύμα είναι μόλις 4,56 προς 4,24 \$/κιλό.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 27γ. Εξαγωγές ελληνικού ελαιολάδου προς τις ΗΠΑ ανά ποιοτική κατηγορία και συσκευασία, σε ποσότητα (τόνους) και τιμή (\$/κιλό), έτη 2013-2020

	Σύνολο ελαιολάδου 1509		Παρθένο ελαιόλαδο 150910		Συσκευασμένο 15091020		Χύμα 15091040		Κουπέ Ραφινέ 150990	
	Ποσότητα	Μέση τιμή	Ποσότητα	Μέση τιμή	Ποσότητα	Μέση τιμή	Ποσότητα	Μέση τιμή	Ποσότητα	Μέση τιμή
2013	7.142	4,16	6.819	4,14	3.812	4,38	3.007	3,85	323	4,44
2014	5.022	4,75	4.853	4,75	4.005	4,71	848	4,95	169	4,63
2015	8.012	4,54	7.829	4,54	5.377	4,58	2.452	4,45	183	4,48
2016	8.881	4,36	8.636	4,39	6.397	4,49	2.239	4,10	245	3,29
2017	8.693	4,99	8.368	5,04	5.468	5,20	2.900	4,73	324	3,90
2018	10.811	4,69	10.338	4,74	8.181	4,78	2.157	4,57	473	3,60
2019	10.457	4,14	9.827	4,23	7.766	4,31	2.061	3,91	630	2,81
2020	11.050	3,80	10.203	3,88	8.047	4,02	2.156	3,35	847	2,82
M/O	8.759	4,43	8.359	4,46	6.132	4,56	2.228	4,24	399,25	3,75

OLIVE_CULTURE

	Σύγκριση 1591020 & 150910 (συσκευασμένο έως 16 κιλά)	Σύγκριση 1591040 & 150910 (χύμα άνω των 16 κιλών)
	Αναλογία (%)	Αναλογία (%)
2013	56%	44%
2014	83%	17%
2015	69%	31%
2016	74%	26%
2017	65%	35%
2018	79%	21%
2019	79%	21%
2020	79%	21%
Μέσος όρος	73%	27%

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 28α. Η αγορά της Βραζιλίας (κυριότεροι εισαγωγείς), Ποσότητες σε τόνους

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Πορτογαλία	43.925	36.063	59.018	15.093	34,4
Ισπανία	17.003	8.972	14.627	-2.376	-13,9
Χιλή	909	4.271	4.823	3.914	430,6
Ιταλία	4.017	3.612	3.786	-231	-5,7
Τυνησία	21	459	1.522	1.501	7.147,6
Ελλάδα	331	394	308	-23	-6,9
Σύνολο	73.493	59.979	90.238	16.745	22,8

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 28β. Η αγορά της Βραζιλίας (κυριότεροι εισαγωγείς), Αξία σε δολάρια και τιμή σε δολάρια ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Πορτογαλία	193.256	210.711	264.449	4,40	5,84	4,48
Ισπανία	67.952	47.752	60.375	4,00	5,32	4,13
Αργεντινή	26.464	25.977	23.350	3,66	4,27	3,97
Χιλή	4.133	23.216	26.332	4,55	5,44	5,46
Ιταλία	17.773	20.528	17.816	4,42	5,68	4,71
Τυνησία	51	2.018	5.731	2,44	4,40	3,77
Ελλάδα	1.763	2.518	1.695	5,33	6,39	5,50
Σύνολο	311.717	333.361	401.120	4,24	5,56	4,45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 29α. Αγορά του Καναδά (κυριότεροι εισαγωγείς)

Χώρες	2012	2016	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	1.846	2.593	11.873	10.027	84,5%
Ιταλία	27.970	26.798	19.499	-8.471	-43,4%
Τυνησία	1.967	4.287	7.500	5.533	73,8%
Ελλάδα	3.319	4.317	2.939	-380	-12,9%
Αμερική	1.964	2.464	1.377	-587	-42,6%
Σύνολο	40.134	42.899	46.267	6.133	13,3%

• Πηγή: UN Comtrade

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 29β. Αγορά του Καναδά - Αξία εισαγωγών και τιμή σε δολάριο ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ιταλία	102.751	100.537	78.504	3,67	...	4,03
Ισπανία	7.128	31.347	40.610	3,86	...	3,42
Τυνησία	6.396	23.367	30.148	3,25	...	4,02
Ελλάδα	12.999	15.231	11.343	3,92	...	3,86
Αμερική	6.923	9.629	5.155	3,52	...	3,74
Σύνολο	148.028	194.052	179.068	3,69	...	3,87

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 30α. Αγορά της Αυστραλίας (κυριότεροι εισαγωγείς)

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	26.774	19.762	21.948	-4.826	-18,0
Ιταλία	9.521	4.690	5.308	-4.213	-44,3
Ελλάδα	2.036	1.380	1.124	-912	-44,8
Σύνολο	39.652	27.668	30.529	-9.123	-23,0

• Πηγή: UN Comtrade

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 30β. Αγορά της Αυστραλίας - Αξία εισαγωγών και τιμή σε δολάριο ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ισπανία	78.193	92.350	79.351	2,92	4,67	3,62
Ιταλία	28.199	21.889	21.727	2,96	4,67	4,09
Ελλάδα	6.925	7.028	4.586	3,40	5,09	4,08
Σύνολο	116.709	128.684	112.623	2,94	4,65	3,69

OLIVE_CULTURE

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 31α. Αγορά της Ιαπωνίας (κυριότεροι εισαγωγείς)

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	20.465	32.687	45.471	25.006	122,2
Ιταλία	22.982	19.775	21.558	-1.424	-6,19
Τουρκία	1.951	982	2.527	576	29,5
Ελλάδα	500	682	697	197	39,4
Σύνολο	46.406	54.828	70.908	24.502	52,8

• Πηγή: UN Comtrade

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 31β. Αγορά της Ιαπωνίας- Αξία εισαγωγών και τιμή σε δολάριο ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ισπανία	75.187	165.066	174.444	3,67	5,05	3,84
Ιταλία	119.136	128.989	125.944	5,18	6,52	5,84
Τουρκία	7.703	4.460	9.394	3,95	4,54	3,72
Ελλάδα	3.340	4.372	4.292	6,68	6,41	6,16
Σύνολο	210.187	309.475	319.596	4,53	5,64	4,51

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 32α. Αγορά της Κίνας (κυριότεροι εισαγωγείς)

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	25.796	29.464	43.854	18.059	70,0
Ιταλία	8.165	4.711	4.667	-3.498	-42,8
Ελλάδα	2.756	418	316	-2.392	-88,3
Μαρόκο	53	970	247	194	366,0
Τουρκία	899	160	216	-683	-75,9
Τυνησία	1.396	263	111	-1285	-92,0
Αργεντινή	130	545	34	-96	-73,8
Σύνολο	41.276	37.151	50.420	9.144	22,1

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 32β. Αγορά της Κίνας- Αξία εισαγωγών και τιμή σε δολάριο ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ισπανία	95.050	150.090	145.041	3,68	5,09	3,31
Ιταλία	31.081	25.975	21.952	3,81	5,51	4,70
Ελλάδα	12.265	2.535	1.742	4,53	6,07	5,51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	Μαρόκο	216	4.766	843	4,07	4,91
Τουρκία	3.314	788	918	3,69	4,92	4,25
Τυνησία	4.210	1.309	646	3,02	4,98	5,82
Αργεντινή	634	2.258	187	4,88	4,14	5,50
Σύνολο	158.155	191.689	176.682	3,83	5,16	3,50

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 33α. Αγορά της Ρωσίας (κυριότεροι εισαγωγείς)

Χώρες	2012	2017	2019	Μεταβολή 2012/2019	
				Ποσότητες σε τόνους	%
Ισπανία	15.921	10.672	12113	-38.08	-23,9
Ιταλία	5.513	7.458	10.067	4.554	82,6
Ελλάδα	2.052	1.304	1.530	-522	-25,4
Σύνολο	25.493	20.130	24.467	-1.026	-4,0

• Πηγή: UN Comtrade

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 33β. Αγορά της Ρωσίας - Αξία εισαγωγών και τιμή σε δολάριο ανά κιλό

Χώρες	Αξία σε χιλιάδες δολάρια			Τιμή ανά κιλό		
	2012	2017	2019	2012	2017	2019
Ισπανία	52.787	38.153	34.650	3,32	3,58	2,86
Ιταλία	20.832	29.469	33.143	3,78	3,95	3,29
Ελλάδα	8.771	5.701	6.299	4,27	4,37	4,12
Σύνολο	86.863	76.169	76.467	3,41	3,78	3,13

3.4 Επισημάνσεις και συμπεράσματα για το Κεφάλαιο 3

Από τους παραπάνω Πίνακες 22 έως 33 προκύπτουν πλήθος από χρήσιμα συμπεράσματα:

α) Οι ελληνικές εξαγωγές –άρα και όλος ο τομέας – βρίσκονται όμηροι των χύμα πωλήσεων προς Ιταλία (κυρίως) και Ισπανία (δευτερευόντως). Το χύμα αντιστοιχεί στο 75% περίπου των εξαγωγών ελαιολάδου και υποθέτουμε ότι το υπόλοιπο 25% είναι τυποποιημένο χωρίς όμως αυτό να είναι απόλυτα ακριβές (βλ. Πίν. 24 Εξαγωγές στις ΗΠΑ). Επίσης, το 90% του πυρηνελαίου υπολογίζεται ότι εξάγεται χύμα.

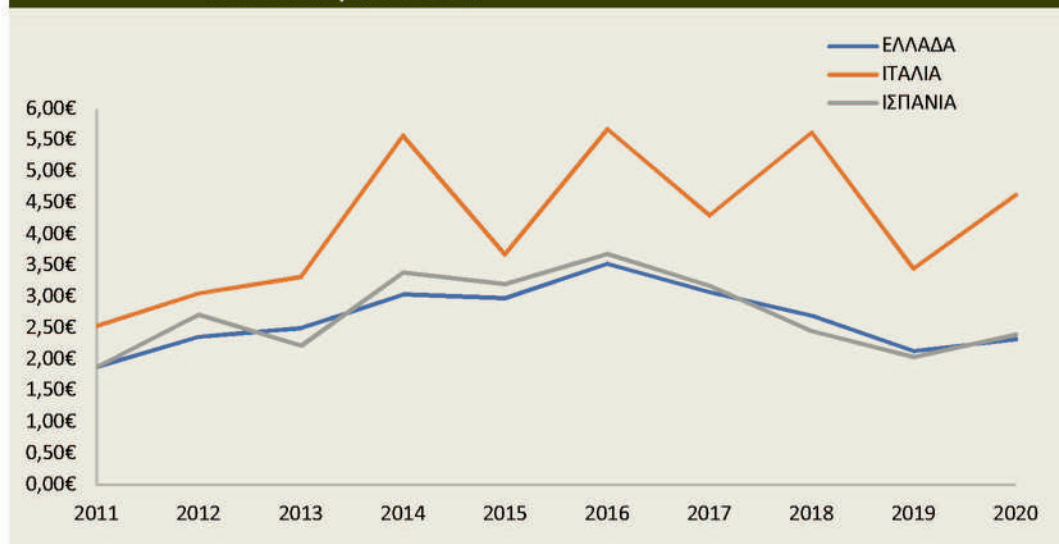
β) Αυτή η «παθογένεια» του ελληνικού ελαιολάδου συνεπάγεται μια σειρά από αρνητικές συνέπειες όπως την απώλεια περίπου 1,27 ευρώ/κιλό στην τιμή πώλησης του ελαιολάδου και 50% του πυρηνελαίου. Οι εξαγωγές του επώνυμου τυποποιημένου έχουν και το επιπλέον πλεονέκτημα της σχετικής σταθερότητας σε σύγκριση με του χύμα που είναι ευμετάβλητες, ενώ ο πωλητής έχει πολύ μικρή διαπραγματευτική ισχύ. Υπάρχει όμως και η ρεαλιστική προσέγγιση ότι «ευτυχώς που έρχονται οι Ιταλοί/Ισπανοί και αγοράζουν το λάδι μας, έστω και χύμα, γιατί διαφορετικά θα έμενε απούλητο» (Βα-

κόντιος, 2001). Πράγματι τα τελευταία χρόνια ένας από τους λόγους της πτώσης των ελληνικών τιμών παραγωγού είναι η σταδιακή απομάκρυνση των Ιταλών αγοραστών λόγω της έντονης διείσδυσης της Ισπανίας στην ιταλική αγορά με περισσότερους των 350 χιλ τόνων.

- γ) Επικρατούν οι εξαγωγές του παρθένου ελαιολάδου με 80-100 χιλ. τόνους, όμως αξιοπρόσεκτη είναι και η συμμετοχή του πυρηνελαίου με 18-25 χιλ. τόνους. Το κουπέ/ραφινέ έχει μικρή συμμετοχή, άλλωστε οι ποσότητες των λαμπάντε για παραγωγή ραφινέ είναι περιορισμένες.
- δ) Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση των εξαγωγών του παρθένου προς την Γερμανία και σε σχετικά υψηλές τιμές.
- ε) Τέλος, από τους Πίνακες 27 έως 33, φαίνεται η ασήμαντη παρουσία του ελληνικού ελαιολάδου όπου σε όλες τις αγορές βρίσκεται σε χαμηλά μονοψήφια μερίδια αδυνατώντας να αξιοποιήσει την αύξηση της κατανάλωσης και των εισαγωγών τους. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ΗΠΑ, η μεγαλύτερη εισαγωγέας χώρα στον κόσμο και «ατμομηχανή» της παγκόσμιας αγοράς με πάνω από 400.000 τόνους. Παρά την ύπαρξη της ομογένειας και της επίσημα αναγνωρισμένης υψηλής τους ποιότητας τα ελληνικά ελαιόλαδα βρίσκονται καθηλωμένα με μερίδια 1,5-2,5% στην 5η ή 6η θέση.

3.5. Οι διεθνείς τιμές του έξτρα παρθένου ελαιολάδου

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4. Διαγραμματική απεικόνιση των τιμών του έξτρα παρθένου ελαιολάδου στις αγορές Χανίων, Χαέν και Μπάρσι (2011-2021)

• Πηγή: Πίνακας 34 του IOC, επεξεργασία μελετητή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 34. Τιμές έξτρα παρθένου ελαιολάδου στις αγορές Χανίων, Χαέν και Μπάρι (2011-2021)

Τιμές ελαιολάδου ανά κιλό	Ελλάδα (Χανιά)			Ισπανία (Jaén)			Ιταλία (Bari)		
	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση
2011/12	1,83 (Ιούλιος)	1,98 (Σεπτ.)	1,88	1,76 (Ιούνιος)	2,50 (Σεπτ.)	1,88	2,33 (Ιανουάριος)	3,03 (Οκτώβρ.)	2,54
2012/13	2,06 (Δεκέμβρ.)	2,49 (Σεπτ.)	2,36	2,42 (Νοέμβρ.)	2,98 (Φεβρ.)	2,72	2,74 (Νοέμβρ.)	3,21 (Απρίλιος)	3,06
2013/14	2,37 (Νοέμβρ.)	2,64 (Σεπτ.)	2,50	1,98 (Μάιος)	2,70 (Σεπτ.)	2,22	2,65 (Δεκέμβρ.)	4,09 (Σεπτ.)	3,32
2014/15	2,64 (Οκτώβρ.)	3,49 (Αύγουστος)	3,04	2,64 (Οκτώβρ.)	4,15 (Αύγουστος)	3,39	4,08 (Οκτώβρ.)	6,03 (Φεβρ.)	5,58
2015/16	2,87 (Δεκέμβρ.)	3,29 (Οκτώβρ.)	2,98	2,99 (Ιούνιος)	3,79 (Οκτώβρ.)	3,21	3,44 (Δεκέμβρ.)	4,71 (Οκτώβρ.)	3,68
2016/17	2,95 (Οκτώβρ.)	3,80 (Σεπτ.)	3,53	3,15 (Οκτώβρ.)	4,00 (Μάιος)	3,69	4,43 (Οκτώβρ.)	6,14 (Μάρτιος)	5,68
2017/18	2,60 (Ιούνιος)	3,88 (Οκτώβρ.)	3,08	2,71 (Ιούνιος)	3,72 (Οκτώβρ.)	3,18	3,46 (Αύγουστος)	5,39 (Οκτώβρ.)	4,30
2018/19	2,58 (Οκτώβρ.)	2,84 (Φεβρ.)	2,70	2,19 (Ιούνιος)	2,81 (Δεκέμβρ.)	2,46	4,74 (Σεπτ.)	6,06 (Ιανουάρ.)	5,63
2019/20	2,00 (Φεβρ.)	2,68 (Οκτώβρ.)	2,14	1,91 (Ιούλιος)	2,14 (Οκτώβρ.)	2,04	2,91 (Ιανουάριος)	4,40 (Οκτώβρ.)	3,45
2020/21	2,13 (Οκτώβρ.)	2,40 (Ιανουάρ.)	2,32	2,22 (Οκτώβρ.)	2,50 (Ιανουάρ.)	2,40	4,11 (Οκτώβρ.)	4,80 (Ιανουάρ.)	4,63
Μέσος όρος δεκαετίας	2,40	2,95	2,65	2,40	3,13	2,72	3,49	4,79	4,19

• Πηγή: IOC και επεξεργασία μελετητή

Από το παραπάνω διάγραμμα 4 και τον Πίνακα 34 προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- α) Οι τιμές παραγωγού (για την ποιότητα του έξτρα παρθένου), τουλάχιστον από το 2011 και μέχρι σήμερα, για την Ελλάδα και την Ισπανία κινούνται περίπου στα ίδια επίπεδα. Αντιθέτως οι τιμές της Ιταλίας κυμαίνονται σε ένα πολύ υψηλότερο επίπεδο, με μεγάλες διακυμάνσεις ανάλογα με την ποσότητα που παράγει κάθε χρόνο.
- β) Το διάγραμμα επιβεβαιώνεται από τις λεπτομερείς τιμές του Πίνακα 34. Μάλιστα η μέση τιμή της Ελλάδας ήταν 2,65 €/κιλό, της Ισπανίας λίγο μεγαλύτερη 2,75€/κιλό (+2,65%) και της Ιταλίας 4,19€/κιλό, σημαντικά υψηλότερη κατά 58%.

Επίσης, ο προσεκτικός μελετητής μπορεί να εξαγάγει πολλά χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις ετήσιες διακυμάνσεις, τότε παρουσιάζονται οι μέγιστες και οι χαμηλότερες τιμές, κ.ο.κ

OLIVE_CULTURE

Η ελληνική επιτραπέζια ελιά μέσα στην παγκόσμια αγορά

Εισαγωγή

Την επιτραπέζια ελιά (βρώσιμη όπως την αποκαλούν ορισμένοι) τη συνδέει με το ελαιόλαδο το γεγονός ότι προέρχονται από το ίδιο μητρικό δένδρο, το ελαιόδενδρο. Υπάρχουν μεν κάποιες ποικιλίες «διπλής κατεύθυνσης» όπως επίσης και ότι σε ορισμένες συγκυρίες τα «ψιλά μεγέθη» αντί για επιτραπέζια χρήση οδηγούνται στο ελαιοτριβείο για ελαιόλαδο, κατά τα άλλα, όμως, πρόκειται για δύο διαφορετικά προϊόντα.

Από γαστρονομικής άποψης, η επιτραπέζια ελιά καταναλώνεται ως έχει ενώ το ελαιόλαδο προστίθεται στο φαγητό, στη σαλάτα κ.ο.κ. Άρα, ο καταναλωτής έχει άμεση αντίληψη των οργανοληπτικών (γευσιγνωστικών) χαρακτηριστικών της κάθε ελιάς που γεύεται. Αυτό, επίσης, συνδέεται με το γεγονός ότι υπάρχει μια τεράστια γκάμα ποικιλιών και μεθόδων επεξεργασίας, κάτι μεταξύ αυστηρής επιστήμης και υψηλής τέχνης, που τελικά προσφέρει στον καταναλωτή έναν πλούτο επιλογών (μαύρες, πράσινες, ξανθές, σε άλμη, ξιδάτες, λεμονάτες, τσακιστές, χαρακτές, γεμιστές, εκφυρηνωμένες, σε ροδέλες, κ.λπ.).

Από την άποψη των βοτανολογικών ποικιλιών η χώρα μας διαθέτει έναν μεγάλο πλούτο. Επικρατούν μεν ποσοτικά οι τρεις ποικιλίες, δηλαδή Κονσερβολιά, Καλαμών, Χαλκιδικής, όμως υπάρχει και μια πληθώρα άλλων που δεν πρέπει να αγνοούνται όπως η Θρούμπα, η Δαμασκηνοελιά (Γαΐδουροελιά), η Αμυγδαλοελιά, η Βασιλικάδα, η Καρυδοελιά, η Κολυμπάδα, η Στρογγυλολιά κ.ά. Εξάλλου υπάρχουν και οι ποικιλίες διπλής χρήσης, που κατά περίπτωση μπορεί να οδηγούνται είτε για επιτραπέζια χρήση είτε στο ελαιοτριβείο για ελαιόλαδο.

Οπότε, με ποιητική διάθεση θα λέγαμε κλείνοντας αυτή την εισαγωγή ότι στην επιτραπέζια ελιά ταιριάζει ο χιλιοτραγουδισμένος στίχος του Οδυσσέα Ελύτη «Αυτός ο κόσμος, ο μικρός, ο μέγας»!

4.1. Το ισοζύγιο της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 35. Ισοζύγιο ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς (περίοδος 1990-2020, ποσότητες σε χιλιάδες τόνους)

Ελλάδα	1990/93	1994/97	1998/2001	2002/2005	2006/2009	2010/2013
Παραγωγή	67	69	96	112	104	148
Κατανάλωση	25	25	26	33	22	16
Εξαγωγές*	16	24	34	37	43	57
Εισαγωγές*	0	0,3	0,4	4	1,6	3

OLIVE_CULTURE

Ελλάδα	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20**	2020/21***
Παραγωγή	130	249	194	180	261	199	222	230
Κατανάλωση	14	20	15	15	16	15,4	9	10
Εξαγωγές*	56,5	66,2	72,9	78	83,4	75,4	66,4	82,5
Εισαγωγές**	4,1	3,7	5,5	7,7	8,9	10,5	8,5	7,7

*Μόνο το εμπόριο με τρίτες χώρες, εκτός Ε.Ε.

** 2019/20=Εκτίμηση, ***2020/21= Πρόβλεψη

• Πηγή: IOC

Στον Πίνακα 35 παρουσιάζεται πως και η επιτραπέζια ελιά είναι πλεονασματική με την εγχώρια κατανάλωση να αντιστοιχεί κατά μέσο όρο μόνο στο 6,7% της παραγωγής, ενώ τα τελευταία χρόνια υποχωρεί και σε απόλυτους αριθμούς με την κατά κεφαλήν κατανάλωση να έχει υποχωρήσει στο 1 κιλό περίπου ετησίως. Επίσης, άξιο προσοχής είναι ότι οι εισαγωγές αντιστοιχούν στα 2/3 ή και περισσότερο της εσωτερικής κατανάλωσης.

Ακολουθούν οι Πίνακες 36 και 37, όπου παρουσιάζονται αναλυτικά οι ελληνικές εξαγωγές.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 36. Ελληνικές εξαγωγές επιτραπέζιας ελιάς για επιλεγμένες χώρες προορισμού, (ποσότητες σε τόνους, τιμές σε ευρώ ανά κιλό)

Επιτραπέζια Ελιά	2014-2016		2017		2018		2019	
	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές	Ποσότητες	Τιμές
Χώρες								
Ιταλία	19.426	1,70	26.952	1,42	28.892	1,80	24.629	1,79
Αυστραλία	9.034	2,81	10.050	3,32	11.371	3,08	8.826	3,34
ΗΠΑ	33.725	2,93	37.295	3,52	41.600	3,38	39.939	4,27
Γερμανία	17.693	2,96	19.396	3,47	20.236	2,74	21.941	3,44
Ηνωμένο Βασίλειο	8.885	2,87	10.018	3,96	11.721	3,00	9.567	3,49
Καναδάς	6.287	2,57	5.973	3,17	6.184	2,79	4.957	3,10
Βουλγαρία	9.725	1,81	11.897	1,59	12.679	1,67	11.980	1,81
Γενικό Σύνολο	163.580	2,29	193.133	2,48	192.655	2,59	197.008	2,48

• Πηγή: Eurostat

Επικρατούν οι εξαγωγές προς χώρες της Ε.Ε., δηλαδή στην Ιταλία όπου μάλιστα πρόκειται κυρίως για μεγάλες συσκευασίες, γι' αυτό άλλωστε και οι αισθητά χαμηλότερες τιμές. Πάντως, υπάρχει ένας πλουραλισμός και το φαινόμενο της επικράτησης των χύμα εξαγωγών προς Ιταλία δεν έχει στην επιτραπέζια ελιά την ίδια έκταση όπως αυτή που διαπιστώσαμε για το ελληνικό ελαιόλαδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 37. Ελληνικές εισαγωγές επιτραπέζιας ελιάς από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ποσότητες σε τόνους και τιμές σε €/κιλό)

Ελληνικές εισαγωγές	2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή	Ποσότητες σε τόνους	Τιμή
Βουλγαρία	2.230	1,61	2.638	1,57	3.385	1,63	3.649	1,72	3.515	1,71	2.720	1,45
Ε.Ε.	5.068	1,53	3.435	1,60	4.510	1,66	5.310	1,69	4.894	1,72	4.364	1,57

• Πηγή: Eurostat

Εδώ διαπιστώνουμε και μια άλλη πολύ σημαντική διαφορά με το ελαιόλαδο, του οποίου τα σύνορα είναι κλειστά για εισαγωγές ενώ αντιθέτως στην επιτραπέζια ελιά οι εισαγωγές πραγματοποιούνται και ξεπερνούν ακόμα και την εσωτερική κατανάλωση.

4.2. Το παγκόσμιο ισοζύγιο της επιτραπέζιας ελιάς

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 38. Μέσοι όροι επίσης παραγωγής επιτραπέζιας ελιάς στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

Χώρες	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018 - 21 με 1990-94	
	-	-	-	-	-	-	-	-	Σε ποσότητες	Σε %
	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2021		
Ελλάδα	67	69	96	112	104	148	221	217	150	221,5
Ισπανία	232	248	445	496	508	548	579	547	315	135,7
Ιταλία	73	70	61	64	66	73	52	50	-23	-31,3
Σύνολο Ε.Ε.	392	398	615	691	697	786	877	839	447	113,9
Μαρόκο	81	90	86	95	95	107	117	132	50	62,0
Αίγυπτος	36	46	83	207	429	397	521	717	680	1.904,6
Τουρκία	115	152	159	202	282	392	409	422	307	267,2
Σύνολο 3 Μεσογειακών χωρών	232	288	328	505	807	897	1.048	1.271	1.039	447,7
Η.Π.Α	105	93	97	96	50	85	62	41	-64	-60,9
Παγκόσμιο Σύνολο	953	1.031	1.342	1.747	2.173	2.542	2.835	3.030	2.077	217,9

• Πηγή: IOG

Η Αίγυπτος, ακολουθούμενη από την Τουρκία είναι οι χώρες με τη μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής τους.

OLIVE_CULTURE

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 39. Μέσοι όροι ετήσιας κατανάλωσης επιτραπέζιας ελιάς στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

Χώρες	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018 - 21 με 1990-94	
	- 1994	- 1998	- 2002	- 2006	- 2010	- 2014	- 2018	- 2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	25	25	26	33	22	16	16	11	-14	-53,7
Ισπανία	114	112	181	195	171	183	189	186	72	63,1
Ιταλία	135	116	126	147	126	138	104	100	-35	-25,7
Γαλλία	30	31	35	54	55	60	64	70	40	136,2
Σύνολο Ε.Ε.	349	340	446	556	566	594	572	585	236	67,8
Μαρόκο		28	21	35	32	32	31	34	6	21,4
Αίγυπτος		31	63	174	337	312	411	650	619	1996,6
Τουρκία		129	126	151	217	339	334	345	216	167,4
Σύνολο 3 Μεσογειακών χωρών		188	210	361	587	683	776	1.029	841	447,3
Η.Π.Α		176	188	210	218	218	205	200	24	13,6
Παγκόσμιο Σύνολο		1.069	1.278	1.765	2.130	2.508	2.645	3.009	1.940	181,5

• Πηγή: IOC

Αίγυπτος και Τουρκία είναι οι χώρες με τη μεγαλύτερη αύξηση της κατανάλωσής τους, η οποία αντανακλά και την αύξηση της παραγωγής τους. Η Ελλάδα παρουσιάζει διαχρονικά μείωση της κατανάλωσης και μάλιστα σε λιγότερο και από το ήμισυ.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 40. Μέσοι όροι ετήσιων εξαγωγών επιτραπέζιας ελιάς στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

Χώρες	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018 - 21 με 1990-94	
	- 1994	- 1998	- 2002	- 2006	- 2010	- 2014	- 2018	- 2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	16	24	40	37	42	57	75	75	59	368,8%
Ισπανία	84	88	149	182	195	199	184	179	95	113,1%
Ιταλία	0,6	1	1	2	3	6	10	13	12,7	2.116,7%
Σύνολο Ε.Ε.	105	120	191	232	262	286	280	290	185	176,2%
Μαρόκο	48	63	67	61	62	76	85	93	45	93,8%
Αίγυπτος	2	7	13	37	92	91	74	110	108	5.400%
Τουρκία	12	26	34	50	51	68	68	83	71	591,7%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Χώρες	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018 - 21 με 1990-94	
	- 1994	- 1998	- 2002	- 2006	- 2010	- 2014	- 2018	- 2021	Σε ποσότητες	Σε %
Σύνολο 3 Μεσογειακών χωρών	62	96	115	148	206	235	227	286	224	363,7%
Αργεντινή	22	28	31	48	86	75	56	53	31	140,9%
Παγκόσμιο Σύνολο	208	263	365	476	620	667	627	686	478	229,8%

• Πηγή: ΙΟΚ

Σημαντικές είναι οι μεταβολές των εξαγωγικών επιδόσεων όλων των χωρών του δείγματος είτε σε απόλυτους αριθμούς είτε σε ποσοστά.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1. Μέσοι όροι επίσιων εισαγωγών επιτραπέζιας ελιάς στις κυριότερες χώρες (περίοδος 1990-2021, ποσότητες σε χιλ. τόνους)

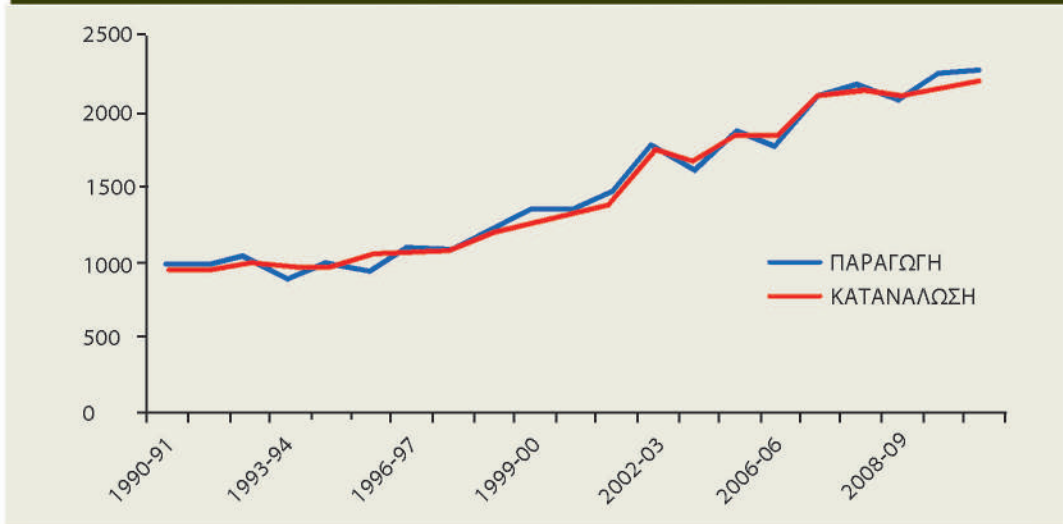
Χώρες	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Διαφορά μεταξύ 2018 - 21 με 1990-94	
	- 1994	- 1998	- 2002	- 2006	- 2010	- 2014	- 2018	- 2021	Σε ποσότητες	Σε %
Ελλάδα	0	0,3	0,4	4	2	3	6	9	9	
Ισπανία	0,7	6	2	6	5	4	10	13	12,3	1.757,1%
Ιταλία	4	5	4	7	9	7	8	11	7	175%
Γαλλία	25	25	25	30	27	32	31	31	6	24%
Σύνολο Ε.Ε.	37	53	55	76	104	97	100	112	75	202,7%
Μαρόκο	0	0	0	0	0	0	0,1	0,5		
Αίγυπτος	0,3	1	1	0,5	0,1	0,4	0,3	0	-0,3	-100%
Τουρκία	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Σύνολο 3 Μεσογειακών χωρών	0,3	1,1	1	0,5	0,1	0,4	0,4	0,5	0,2	66,7%
Η.Π.Α	72	77	103	119	150	137	148	164	92	127,8%
Βραζιλία	35	47	48	52	71	103	107	122	87	248,6%
Παγκόσμιο Σύνολο	212	272	350	466	570	638	624	675	463	218,4%

• Πηγή: ΙΟΚ

Διαπιστώνουμε ότι ΗΠΑ και Βραζιλία έχουν αυξήσει σημαντικά τις εισαγωγές τους. Γενικά όμως, η αγορά της επιτραπέζιας ελιάς είναι λιγότερο παγκοσμιοποιημένη σε σύγκριση με εκείνη του ελαιολάδου (αναλογία των εισαγωγών ή εξαγωγών έναντι της παγκόσμιας παραγωγής ή κατανάλωσης).

Αντίστοιχο με το Διάγραμμα 1 για το ελαιόλαδο είναι το Διάγραμμα 4 για την επιτραπέζια ελιά από το οποίο διαπιστώνουμε μια διαχρονική σχετική ισορροπία μεταξύ παγκόσμιας παραγωγής και κατανάλωσης, άρα και καλύτερες προοπτικές για διατήρηση σταθερά ικανοποιητικών τιμών του προϊόντος.

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5. Παγκόσμια τάση παραγωγής και κατανάλωσης επιτραπέζιας ελιάς

• Πηγή: Jean-Louis Barjol στο Συνέδριο ΕΛΙΑ & ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ, Αθήνα 2011, ομιλία με θέμα «Ε.Ε. και Διεθνές Συμβούλιο Ελαιάς»

4.3. Οι τιμές της επιτραπέζιας ελιάς

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6. Εξέλιξη αποπληθωρισμένων τιμών παραγωγού επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα (1961-2010, σε ευρώ ανά κιλό)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και επεξεργασία μελετητή

Σημείωση: Έχει μετατραπεί 1 €=340,75 δραχμές. Αποπληθωρισμένες με έτος βάσης 2009

Από το 1961, οι τιμές ακολουθούν μια γενικώς ανοδική πορεία που φτάνει σε μια κορυφή το 1977 και έκτοτε ακολουθούν μια γενικώς καθοδική πορεία με έντονες βραχυχρόνιες διακυμάνσεις.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 42. Δείκτης τιμών επιτραπέζιας ελιάς στην ελληνική αγορά, σε σύγκριση με του ελαιολάδου, περίοδος 2000-2021, με έτος βάσης =100 το 2015

Έτος	Επιτραπέζια ελιά	Ελαιόλαδο
2000	56,9	60,6
2001	60,5	60,4
2002	64	68,2
2003	64,9	72,1
2004	73,7	88,9
2005	74,4	97,5
2006	81,7	109,7
2007	81,6	88
2008	96,4	85,6
2009	100,7	70,2
2010	99,2	70,7
2011	93,1	70
2012	94,9	67,5
2013	81,4	82,2
2014	96,8	86,9
2015	100	100
2016	100,8	101,3
2017	105	117
2018	105,6	102,9
2019	107,7	89,8
2020	98	71,9
Ιαν. 2021	91,9	79,7

• Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία μελετητή

Πρόκειται για έναν πολύ σημαντικό και κατατοπιστικό πίνακα, που επιβεβαιώνει ορισμένες από τις παρακάτω επισημάνσεις μας. Πράγματι, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης

εικοσαετίας αν και ξεκίνησαν από ίδιο επίπεδο αναφοράς - και μάλιστα οι ελιές ελαφρά κατώτερο- τελικά ακολουθούν μια φανερά καλύτερη πορεία με αποτέλεσμα σήμερα, το 2021, οι τιμές παραγωγού των ελιών να έχουν προς το ελαιόλαδο μια σχέση 92:80, και μάλιστα παρά τις αντίθετες κατευθύνσεις της τρέχουσας εμπορικής περιόδου 2020/21.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 43. Τιμές παραγωγού επιτραπέζιας ελιάς κονσερβολιάς για τα 110 τεμάχια/κιλό (έτη 2011 έως 2020, τιμές σε €/κιλό)

Εμπορική σεζόν	Πράσινες	Κόκκινες	Μαύρες	Καλαμών
2011/12	1,00	0,75	1,30	-
2012/13	0,80	0,65	1,40	2,10
2013/14	1,50	1,00	2,00	2,10
2014/15	1,15	0,90	1,50	1,70
2015/16	1,20	1,00	1,65	1,80
2016/17	0,95	0,80	1,35	-
2017/18	1,05	0,85	1,50	2,20
2018/19	1,40	1,00	1,80	2,30
2019/20	1,30	0,80	1,60	-
2020/21	1,15	0,75	1,40	-
Μέση τιμή δεκαετίας	1,15	0,85	1,55	2,03

• Πηγή: Ένωση Συνεταιρισμών Στυλίδας

4.4. Επισημάνσεις για τον τομέα της επιτραπέζιας ελιάς

Ένας καλός τρόπος προσέγγισης του τομέα της επιτραπέζιας ελιάς είναι αν τον συγκρίνουμε με του ελαιολάδου οπότε διαπιστώνουμε -αντιγράφοντας από την σελίδα 30 της προηγούμενης έκδοσης του 2014- ότι η ελληνική αγορά της επιτραπέζιας ελιάς:

«α) Είναι πιο ισορροπημένη, β) έχει καλύτερες εξαγωγικές επιδόσεις, γ) σε πολλές περιπτώσεις οι τιμές είναι σχετικά ικανοποιητικές για τους παραγωγούς, δ) μπορεί κανείς να είναι πιο αισιόδοξος για τις μελλοντικές της προοπτικές».

Και συνεχίζαμε:

«Οι παραπάνω διαφορές, μπορούν να αποδοθούν, με κάθε επιφύλαξη, σε μια σειρά από αιτίες, οι οποίες όμως θα πρέπει να διερευνηθούν:

α) Οι ελαιοπαραγωγοί είναι περισσότερο επαγγελματίες, με μεγαλύτερο κλήρο και υψηλότερες δαπάνες καλλιέργειας.

β) Το προϊόν καταναλώνεται ως έχει, άρα ο καταναλωτής μπορεί πιο εύκολα να εκτιμήσει την ποιότητά του. Στο ελαιόλαδο υπάρχει μια μόνο ουσιαστικά ποιοτική κατηγορία για τους καταναλωτές, το έξτρα παρθένο. Αντίθετα, στην επιτραπέζια ελιά υπάρχει μια μεγάλη γκάμα από διαφορετικές ποικιλίες (...) αλλά και τρόποι επεξεργασίας (...). Αυτή η ποικιλία

αφήνει πολλά περιθώρια επιλογής στον παραγωγό/μεταποιητή αλλά και στον καταναλωτή.

γ) Το σημείο β) δεν αφήνει περιθώρια νοθείας ενώ περιορίζει τις περιπτώσεις παραπλάνησης του καταναλωτή με κατώτερης ποιότητας προϊόν.

(...)

στ) Η Ιταλία δεν έχει τον κυρίαρχο ρόλο στην ελληνική αγορά όπως στο ελαιόλαδο. Η Ισπανία, ναι μεν είναι η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα στον κόσμο, όμως λόγω της ποικιλομορφίας που περιγράψαμε παραπάνω στο σημείο β) υπάρχουν μεγάλα περιθώρια διείσδυσης με διαφοροποιημένο προϊόν στη διεθνή αγορά, ενώ και η εσωτερική αγορά είναι πιο προστατευμένη με εξαίρεση τις παράνομες ελληνοποιήσεις εισαγόμενων ελιών.

ζ) Τέλος, καθοριστικής σημασίας διαφορά αποτελεί το γεγονός ότι η επιτραπέζια ελιά δεν απόλαυσε τον πακτωλό κοινοτικών επιδοτήσεων όπως το ελαιόλαδο. Αυτό μπορεί να της στέρησε πόρους, όμως τελικά μετά από εμπειρίες 33 χρόνων θα μπορούσαμε να πούμε ότι «προφύλαξε» την επιτραπέζια ελιά από τις στρεβλώσεις που προκάλεσαν τα «πανωγραψίματα» των διαφόρων επιδοτήσεων.

Ίσως η πιο ορατή απόδειξη των παραπάνω αποτελούν:

Η σχετικά καλύτερη πορεία των τιμών των επιτραπέζιων ελιών σε σύγκριση με του ελαιολάδου (βλ. παραπάνω πίνακα 42).

Ο πλουραλισμός των ελληνικών εξαγωγών και η μη μονοψωνιακή παρουσία των Ιταλών αγοραστών στην ελληνική αγορά.

Κλείνουμε αυτό το κεφάλαιο με μία πολύ σύντομη αναφορά στις τρεις βασικές εγχώριες ποικιλίες.

Οι Κονσερβολιές (Αμφίσσης, Βόλου, Χονδρολιές), που καλλιεργούνται στο γεωγραφικό τόξο από Εύβοια, Μαγνησία, Φθιώτιδα, Φωκίδα έως Αγρίνιο και Άρτα, αποτελούν την πιο ιστορική και διαδεδομένη βασική ελληνική ποικιλία. Άλλωστε το όνομά τους το οφείλουν στο ότι ήταν οι πρώτες που συσκευάστηκαν σε κονσέρβες. Οι φυσικές μαύρες που ωριμάζουν στο δένδρο θεωρούνται σαν μια κλασική ελληνική ελιά υψηλής αξίας παρά τα προβλήματα και τις αντιξοότητες που συναντούν οι παραγωγοί στην καλλιέργειά της. Αν και έχουν καταχωρισθεί πέντε ΠΟΠ (Αμφίσσης, Αταλάντης, Ροβιών, Στυλίδας και Πηλίου Βόλου), καθώς και ένα ΠΓΕ (Άρτας), ωστόσο δεν έχουν εμπορικά αξιοποιηθεί.

Η Χαλκιδικής, καλλιεργείται όπως υποδηλώνει και το όνομά της κυρίως στη Χαλκιδική και στη Βόρεια Ελλάδα. Πρόκειται για την πιο πρώιμη ελιά που η συγκομιδή της αρχίζει τον Σεπτέμβριο. Είναι μια ελιά εντυπωσιακή οπτικά, με σημαντικές εξαγωγές και γι' αυτό και έχει εξαπλωθεί με σύγχρονες φυτεύσεις. Υπάρχει μία καταχώρηση ως ΠΟΠ, η οποία επίσης δεν έχει εμπορικά επαρκώς αξιοποιηθεί.

Η Καλαμών, η «Μαύρη Βασίλισσα» όπως την αποκαλώ γνώρισε τα τελευταία χρόνια μια απότομη αύξηση της ζήτησης, άρα και των τιμών παραγωγού, που είχαν σαν αποτέλεσμα να εξαπλώνονται με μαζικές φυτεύσεις, έχοντας προσελκύσει πολλούς μη αγρότες, ετεροεπαγγελματίες, χωρίς να λείπουν οι ακόμη πιο ριζοσπαστικές απόψεις να ξεριζώσουμε τις Κονσερβολιές για να φυτέψουμε Καλαμών. Επρόκειτο δηλαδή για κάτι σαν «μόδα», αν και πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν περιπτώσεις που θα πρέπει προσεκτικά να μελετηθούν όπως η αντικατάσταση ποικιλιών ευπαθών στο βερτισίλιο από Καλαμών, που είναι πολύ πιο ανθεκτικές.

Οι παραπάνω χωρίς σχέδιο και προγραμματισμό εξελίξεις έχουν δύο ανεπιθύμητες δευτερογενείς συνέπειες:

α) Να έχει ξεσπάσει μία αδιέξοδη διαμάχη γύρω από το ΠΟΠ Καλαμάτας και,

β) Οι τιμές παραγωγού γνώρισαν εξουθενωτικά скаμπανεβάσματα, φτάνοντας ή και ξεπερνώντας τα 2,50€/κιλό και στη συνέχεια καταρρακυλώνοντας στα αζητήτα περί τα 0,65€, όπου μάλιστα ένα μεγάλο μέρος τους οδηγήθηκε στα ελαιοτριβεία για ελαιοποίηση.

4.5. Σημεία για συζήτηση

Η επιτραπέζια ελιά αποτελεί ένα προϊόν μεγάλης διατροφικής και γαστρεντερικής αξίας, με σημαντική παρουσία στον παραγωγικό-κοινωνικό ιστό και με σοβαρές προοπτικές ανάπτυξης, ίσως πιο αισιόδοξες από του ελαιολάδου. Από εκεί και πέρα όμως αντιμετωπίζει μια σειρά από ανοικτά ζητήματα που θίξαμε παραπάνω και χρειάζονται περαιτέρω συζήτηση:

α) Η ανισορροπία και οι απότομες μεταπτώσεις των τιμών, με ακραίο παράδειγμα τις Καλαμών, βλάπτουν όλους καθώς και το ίδιο το προϊόν. Θα μπορούσε λοιπόν να συμφωνηθεί μεταξύ παραγωγών και μεταποιητών/εμπόρων/εξαγωγέων μια μακροχρόνια τιμή ισορροπίας όπως το 1,5€/κιλό (+/- 5%) για συγκεκριμένες ποιοτικές προδιαγραφές, η οποία να καλύπτει και το κόστος του ελαιοπαραγωγού και τον προγραμματισμό του βιομήχανου/εξαγωγέα. Ανάλογες προσεγγίσεις μπορούν να γίνουν και για τις άλλες ποικιλίες αφού προφανώς προηγηθεί για κάθε μία από αυτές μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη μελέτη του κόστους τους. Ενώ πολλοί σε κατ'ιδίαν συζητήσεις συμφωνούν, ωστόσο, δεν προχωρούν έμπρακτα σε κάποια σχετική πρωτοβουλία. Υπό κανονικές συνθήκες μία αντιπροσωπευτική Διεπαγγελματική, η οποία να εκπροσωπεί ισόρροπα τα συμφέροντα όλων των επιμέρους κλάδων (παραγωγοί, έμποροι, μεταποιητές, εξαγωγείς) θα έπρεπε να αναλάβει αυτό το έργο. Πάντως, η παρουσία ενός ισχυρού συνεταιρισμού, ο οποίος να λειτουργεί με επιχειρηματικά κριτήρια, όπως π.χ. συμβαίνει με την Κονσερβολία της Φθιώτιδας, θα εξισορροπούσε την αγορά. Ανάλογο ρόλο διαδραματίζουν οι πανίσχυροι ισπανικοί συνεταιρισμοί και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι μέσα από ένα σύστημα διαβουλευσεων και συνεννοήσεων η Ισπανία κατέκτησε την παγκόσμια κυριαρχία, καταφέροντας να ξεπεράσει σχεδόν αλώβητη το σοκ των δασμών 25% που επέβαλε αιφνιδιαστικά ο Τραμπ στο ελαιόλαδο και τις επιτραπέζιες ελιές της.

β) Ως μέλη της Ε.Ε. διαθέτουμε το μοναδικό «εργαλείο» προστασίας, ποιοτικής κατοχύρωσης και μάρκετινγκ των προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης ή Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΟΠ/ΠΓΕ). Και σε αυτή την περίπτωση η ελιά Καλαμάτας αποτελεί το ακραίο παράδειγμα προς αποφυγήν, τη στιγμή μάλιστα που η Ε.Ε. την έχει επιλέξει μεταξύ των ελάχιστων εμβληματικών προϊόντων που κατοχυρώνει στις συμφωνίες με Γ'χώρες. Ξεκινώντας το 1993 με ένα φάκελο έγκρισης γεμάτο λάθη, ακολούθησαν χρόνια αδιαφορίας για την διόρθωσή τους, έως ότου η εμπορική ανάδειξη του προϊόντος και τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα έφεραν στην επιφάνεια τα κρυμμένα προβλήματα. Επακολούθησε μια περίοδος εθνικής ασυνεννοησίας με τη διακίνηση των πιο αντιφατικών απόψεων (από την επέκταση στους «όμορους νομούς» έως την πλήρη κατάργηση του ΠΟΠ), ώστε να οδηγηθούμε στο αδιέξοδο του μπλοκαρίσματος των εξαγωγών οπότε εσπευσμένα δόθηκε η καταστροφική λύση (;) των Kalamata olives με την οποία: το μεν ελληνικό ΠΟΠ περιορίζεται οριστικά στους λίγους τόνους που παράγει η Μεσσηνία, ενώ οι Γ'χώρες (Αίγυπτος, Τουρκία, Νότια Αφρική κ.ά.) απέκτησαν το δικαίωμα να πωλούν στη διεθνή αγορά τις δικές τους χαμηλού κόστους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ποικιλίας καλαμών ως Kalamata olives καταργώντας ντε φάκτο το προνόμιο των ελληνικών ελιών. Κι όμως η λύση ήταν απλούστατη σαν το αυγό του Κολόμβου και δεν ήταν άλλη από το ΠΓΕ ελιάς Καλαμάτας, το οποίο βασιζόμενο στη φήμη του προϊόντος θα κάλυπτε το 90% της ελληνικής παραγωγής μιας ευρύτατης περιοχής από το τόξο Στερεά Ελλάδα, νότια Ήπειρος, έως όλη την Πελοπόννησο. Την εποχή που γράφεται αυτό το βιβλίο η υπόθεση εκκρεμεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας αλλά μάλλον η ζημιά που έχει γίνει δεν διορθώνεται. Εξάλλου επικρατεί τέτοιο «εμφυλιοπολεμικό» κλίμα, που δεν επιτρέπει καμμία εθνική συνεννόηση. Να σημειωθεί ότι η Ισπανία έχει κατοχυρώσει ως ΠΓΕ (και όχι ΠΟΠ) τις δικές της βασικές ποικιλίες Manzanilla και Gordal σε μεγάλες γεωγραφικές περιφέρειες. Όπως και η Ιταλία έχει κατοχυρώσει ως ΠΓΕ το φημισμένο ελαιόλαδο της Τοσκάνης, το οποίο εμπεριέχει μικρότερες γεωγραφικές περιοχές ως ΠΟΠ εντός αυτού.

γ) Όχι μόνο οι επίσημες στατιστικές αλλά και η καθημερινή εμπειρία επιβεβαιώνουν πόσο έχουμε παραμελήσει την εσωτερική κατανάλωση ασχολούμενοι με τις εξαγωγές. Η Ισπανία έχει κατά κεφαλήν κατανάλωση τα 4 κιλά ενώ η Ελλάδα μόνο 1,2 κιλά. Μάλλον η άνοδος του βιοτικού επιπέδου απομάκρυνε τους Έλληνες από την ταπεινή παραδοσιακή ελιά. Επίσης, ενώ από τα μπαράκια μέχρι τα εστιατόρια και ξενοδοχεία στην Ισπανία μόλις ο πελάτης καθίσει θα του προσφέρουν ένα πιατάκι με ελιές, στην Ελλάδα προσφέρουν διάφορα φουστίκια και σνακ ενώ π.χ. η πράσινη ελιά όχι μόνο ταιριάζει με το ποτό (ουίσκυ, τζιν) αλλά συμφέρει οικονομικά και τον ιδιοκτήτη. Τα ίδια και χειρότερα συμβαίνουν με το ελαιόλαδο παρά το γεγονός ότι έγινε και νομική υποχρέωση όμως ελάχιστες επιχειρήσεις HORECA στην Ελλάδα την τηρούν σε αντίθεση με την πρωτοπόρο Ισπανία αλλά και τις υπόλοιπες ελαιόπαραγωγές χώρες.

OLIVE_CULTURE

Το κόστος και η βιωσιμότητα της ελαιοκαλλιέργειας

Το ερώτημα αν και υπό ποιες προϋποθέσεις η ελαιοκαλλιέργεια μπορεί να είναι βιώσιμη, είναι το πιο σημαντικό ερώτημα. Όμως, η απάντησή του είναι πολυσύνθετη και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Να πούμε προκαταβολικά ότι υπάρχουν δύο ειδών απαντήσεις. Η μία είναι η «στατική», αυτή που επιχειρούμε στο παρόν κεφάλαιο παραθέτοντας κάποια αριθμητικά στοιχεία τα οποία «φωτογραφίζουν» τη σημερινή εικόνα κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η δεύτερη απάντηση είναι η πιο «δυναμική», αυτή που θα μπορούσε να ισχύσει υπό την προϋπόθεση ότι ο παράγων ελαϊκή πολιτική θα τροποποιήσει το σημερινό πλαίσιο. Θα την αναζητήσετε στο τέλος του παρόντος βιβλίου μέσα από τις επιστημάνσεις και προτάσεις που καταγράφονται. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ελαιοκαλλιέργεια δεν είναι ανεξάρτητη και δεν μπορεί να αποκοπεί από τα επόμενα στάδια της αλυσίδας αξίας, συνεπώς θα ήταν πιο σωστό να μιλήσουμε για τη βιωσιμότητα της ελαιοκομίας, όλου του τομέα δηλαδή, και όχι μόνο της πρωτογενούς παραγωγής.

5.1. Τα κοστολόγια

Στο προηγούμενο έργο του *Agroquality* εξετάστηκαν διεξοδικά τα κοστολόγια της ελαιοκομίας ανάλογα με μια σειρά από περιπτώσεις:

- Για παραγωγή ελαιολάδου ή επιτραπέζιας ελιάς.
- Αν πρόκειται για κατ' επάγγελμα ή όχι ελαιοπαραγωγό.
- Αν πρόκειται για έτος παραγωγικής («καλής») εσοδείας ή όχι.
- Χωριστά για το στάδια της πρωτογενούς καλλιέργειας.
- Της εν συνεχεία μεταποίησης και τυποποίησης.
- Χωριστά για την Ήπειρο, τη Λακωνία, γενικά την Ελλάδα, την Ισπανία.

Το μόνο βέβαιο συμπέρασμα που προέκυψε από τα παραπάνω στοιχεία προερχόμενα από διαφορετικές μελέτες και έρευνες είναι ότι οι διακυμάνσεις είναι πάρα πολύ μεγάλες ανάλογα με μια σειρά από επιμέρους παράγοντες. Σε αυτούς θα πρέπει επίσης να προστεθούν και άλλες παράμετροι όπως π.χ. ανάλογα με την κλίση του εδάφους, μεταξύ πεδινών και ημιορεινών, μεταξύ αρδευόμενων και μη, το μέγεθος και η κατάσταση της εκμετάλλευσης κ.ο.κ. Συνεπώς θα πρέπει όλοι αυτοί οι παράγοντες να προσδιοριστούν, να χαρτογραφηθούν, να ποσοτικοποιηθούν, ώστε στη συνέχεια να επιχειρηθεί για λόγους επιστημονικής ακρίβειας ή/και ορθής ελαϊκής πολιτικής να καταλήξουμε στο ποιο είναι το μέσο ανά κιλό κόστος παραγωγής του ελληνικού ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς. Και επειδή, εξ όσων γνωρίζω τουλάχιστον, στερούμαστε αυτών των αναλυτικών και ολοκληρωμένων στατιστικών υποδομών είμαστε αναγκασμένοι για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης του *Oliveculture* να καταφύγουμε στην ανάλυση συγκεκριμένων περιπτώσεων ελαιοκαλλιέργειας (case studies).

5.1.1. Κοστολόγιο παραγωγής επιτραπέζιας ελιάς.

Παραδοχές

Πρόκειται για επαγγελματία, μεγάλο ελαιοπαραγωγό, ποικιλίας καλαμών αν και η σύγκριση με την κονσερβολιά δίνει ανάλογα αποτελέσματα, τα οποία μπορεί να διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με πλήθος άλλων παραγόντων όπως άλλωστε προαναφέραμε.

Η μέση πυκνότητα φύτευσης είναι 20 ελαιόδενδρα/στρέμμα. Στους παραδοσιακούς ελαιώνες συναντάμε έως και 12 δένδρα. Άνω των 20 αρχίζουν προβλήματα λόγω ευαισθησίας των δένδρων σε ασθένειες.

Η μέση απόδοση σε ελιές ανά δένδρο ανέρχεται σε 40-50 κιλά, άρα σε 800-900 κιλά ελιές/στρέμμα.

Τα μηχανήματα δεν είναι ιδιόκτητα αλλά ενοικιάζονται για κάθε μηχανική εργασία.

Στο κόστος εργασίας έχει υπολογιστεί η αμοιβή της οικογενειακής εργασίας.

Η απόδοση των προθεσμιακών είναι περίπου 1% ως τόκος κεφαλαίου.

Οι τιμές των εφοδίων είναι χωρίς ΦΠΑ.

Δαπάνες

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 44. Κοστολόγιο επιτραπέζιας ελιάς	
A. Δαπάνες εδάφους	
Ενοίκιο τεκμαρτό	200 €
Ενοίκιο καταβαλλόμενο	
Σύνολο δαπανών εδάφους	200 € (24,7%)
B. Δαπάνες εργασίας	
Ανθρώπινης	
α) Κλάδεμα	40,0 €
β) Κλαδοκαταστροφή	10,0 €
γ) Λίπανση	1,8 €
δ) Ψεκάσμοι	5,4 €
ε) Ζιζανιοκτονία	1,8 €
στ) Άρδευση	8,8 €
ζ) Καταστροφή λαίμαργων	15,0 €
η) Συγκομιδή	225,0 €
θ) Επεξεργασία	28,0 €
Σύνολο δαπανών εργασίας	335,8 € (41,6%)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Μηχανικής	
α) Ψεκασμοί	24,0 €
β) Ζιζανιοκτονίας	8,0 €
γ) Μεταφορές	5,0 €
Σύνολο δαπανών μηχανικής εργασίας	37,0 € (4,6%)
Σύνολο δαπανών εργασίας	372,8 €
Γ. Δαπάνες κεφαλαίου*	
Δαπάνες μόνιμου κεφαλαίου	
α) Αποσβέσεις των παγίων περιουσιακών στοιχείων	
β) Ασφάλιστρα παγίων περιουσιακών στοιχείων	
γ) Συντήρηση επισκευές	
δ) Τόκοι μόνιμου κεφαλαίου	
Σύνολο μόνιμου κεφαλαίου	
Δαπάνες αναλώσιμου κεφαλαίου*	
α) Λιπάσματα	65,0 €
β) Φάρμακα	100,0 €
γ) Υλικά ζύμωσης	8,0 €
δ) Τόκοι αναλώσιμου κεφαλαίου (1%)	1,7 €
Σύνολο αναλώσιμου κεφαλαίου	174,7 €
Σύνολο δαπανών κεφαλαίου	174,7 €
Δ. Λοιπές Δαπάνες	
α) Ασφάλιστρα παραγωγής	10,0 €
β) Αρδευτικά τέλη	50,0 €
Σύνολο λοιπών δαπανών	60,0 €
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ Α+Β+Γ+Δ	807,5 €

* Ανάλογα με το μέγεθος και την ιδιοκτησία της εκμετάλλευσης

Τελικό συμπέρασμα

Το κόστος (νεκρό σημείο) της καλλιέργειας είναι περίπου 1€/κιλό προϊόντος.

5.1.2. Κοστολόγιο παραγωγής ελαιολάδου

Μία πρώτη έρευνα σε μικρό μη αντιπροσωπευτικό δείγμα κατέληξε στο συμπέρασμα πως αν συμπεριλάβουμε όλα τα κόστη, δηλαδή αποσβέσεις, οικογενειακή εργασία κ.λπ., τότε το τελικό κόστος διαμορφώνεται μεταξύ 2,20-2,50 €/κιλό για τα εύφορα πεδινά, ενώ ανεβαίνει στα 2,80-3,10 €/κιλό για τις μειονεκτικές (ημι)ορεινές περιοχές.

Το κόστος αυτό κατεβαίνει σημαντικά σε περιπτώσεις ελαιοπαραγωγών που τείνουν να υποτιμούν τα «κρυφά κόστη», ενώ συγχρόνως καλλιεργούν με μεθόδους ιδιαίτερα αποτελεσματικούς όπως το παράδειγμα που ακολουθεί.

Παραδοχές

Πρόκειται για ελαιοπαραγωγό σε πεδινή περιοχή, αρδευόμενη, υψηλής απόδοσης, με 1.200 ελαιόδενδρα κορωνέικης ποικιλίας, τα οποία παράγουν 9.000 κιλά ελαιόλαδο κατά μέσο όρο. Το πολύ σημαντικό εύρημα είναι ότι με τα καλά κλαδέματα η παρεννιαυτοφορία (διακύμανση ποσότητας παραγόμενου ελαιολάδου τις καλές/κακές χρονιές) έχει σχεδόν εξουδετερωθεί σε ό,τι αφορά στον παραγόμενο ελαιόκαρπο και περιορίζεται στην ελαιοπεριεκτικότητα.

Το κόστος παραγωγής είναι:

1. Αγροεφόδια: 3.926€ (27,3%) εκ των οποίων τα βασικά είναι:

Λιπάσματα 81% = 3.200 ευρώ

Φυτοπροστασία 13% = 526 ευρώ

Ζιζανιοκτονία 6% = 200 ευρώ

2. Εργατικά: 7.230 (50,3%) εκ των οποίων τα βασικά είναι:

Συγκομιδή 69% = 5.000€

Κλαδέματα 17% = 1.230€

Ψεκασμοί-Χορτοκοπή-Συντήρηση Δικτύου 14%=1000€

3. Ρεύμα: 650€ (4,5 %)

4. Αναλώσιμα: 750€ (5,2%), που αναλύονται κυρίως σε:

Ανταλλακτικά δικτύου άρδευσης και

ανταλλακτικά χορτοκοπτικών-κλαδευτικών μηχανημάτων

Ελαιοτριβείο: 1.825€ (12,7%)

Σύνολο εξόδων: 14.381

Άρα το κόστος παραγωγής είναι: 14.381€ : 9000 κιλά περίπου 1,60€/ κιλό ελαιολάδου.

Η παραπάνω περίπτωση αυτή, μάλλον θα πρέπει να θεωρηθεί σαν «ειδική» καθώς στην πλειοψηφία άλλων ερευνών το κόστος ανεβαίνει σημαντικά. Έτσι π.χ. καταγράφουμε:

Σε μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (Καρανικόλας, 2020), στη μεν Μάνη το μέσο κόστος ανέρχεται σε 3,27€/κιλό, ενώ στην δε Λέσβο ανεβαίνει στα 4,70€/κιλό.

Σε άλλη μεταπτυχιακή εργασία στο ΓΠΑ (Τζαβάρα, 2013) για τη μεν Συμβατική ελαιοκαλλιέργεια το κόστος κυμάνθηκε από 1,73 έως και 4,92 €/κιλό, ενώ στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση το εύρος της διακύμανσης περιορίστηκε από 1,74 έως 2,17 €/κιλό.

Σε μία αδημοσίευτη μελέτη του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιοκομίας (IOC,2015) ανάλογα με τον τύπο του ελαιώνα στην Ελλάδα το μέσο κόστος ήταν 2,47€/κιλό, ελάχιστο κατώτερο της Ισπανίας με 2,75€/κιλό, με υψηλότερο της Ιταλίας στα 3,95€/κιλό και ελάχιστο στην Τυνησία με μόλις 1,70€/κιλό.

5.2. Τα έσοδα του ελαιοπαραγωγού

Τα έσοδα του ελαιοπαραγωγού προέρχονται από την πώληση του προϊόντος του στην αγορά και συμπληρωματικά από την «Ενιαία Ενίσχυση» (την «Ενίσχυση στην Παραγωγή» σύμφωνα με το παλιό καθεστώς), που (μπορεί να) εισπράττει κάθε χρόνο στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Αξίζει να θυμηθούμε ότι στην πρώτη περίοδο της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (ΚΟΑ Ελαιολάδου) ο παραγωγός εισέπραττε για απεριόριστες που δήλωνε 450,6 δρχ., δηλαδή 1,43€/κιλό επιδότηση για το ελαιόλαδο και 58,58 δρχ. ή 0,186€/τόνο επιτραπέζιας ελιάς. Έκτοτε μεσολάβησαν μια σειρά από αναθεωρήσεις της ΚΑΠ/ ΚΟΑ Ελαιολάδου οπότε σήμερα πια η «ενιαία ενίσχυση» που δικαιούται μία εκμετάλλευση είναι πιθανό να μην έχει καμία σχέση με το ιστορικό παρελθόν. Εν πάσει περιπτώσει και για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης θα διαχωρίσουμε πλήρως το έσοδο της πώλησης του προϊόντος από την κοινοτική ενίσχυση θεωρώντας ότι η δεύτερη αποτελεί ένα έξτρα έσοδο, ανεξάρτητο της κάθε συγκεκριμένης εκμετάλλευσης και της παραγωγής της, το οποίο μάλιστα αναμένεται και πάλι να μεταβληθεί στο πλαίσιο της αναμενόμενης νέας ΚΑΠ.

Αν και οι τιμές παραγωγού αποτελούν από τα πιο σημαντικά στατιστικά μεγέθη για την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη χάραξη ελαϊκής πολιτικής είναι συγχρόνως και αυτό που εμφανίζει τις μεγαλύτερες ασάφειες και κενά για πολλούς λόγους όπως:

Υπάρχουν διαφορετικές τιμές ανάλογα με την ποιοτική κατηγορία (ακόμα και εντός του έξτρα παρθένου, όπως π.χ. το εξτρίσιμο).

Ανάλογα με το στάδιο αναφοράς, άλλη η τιμή για την σχετικά μικρή ποσότητα του παραγωγού, που υπόκειται και σε μεγάλες διακυμάνσεις, και άλλη για την τιμή βυτίου, στην πόρτα του εργοστασίου (ex-factory), τιμή αναχώρησης FOB, η οποία είναι διαφορετική από την τιμή άφιξης στον προορισμό του (CIF).

Δεν υπάρχει ένα διεθνές αξιόπιστο σύστημα, το οποίο να είναι κοινά αποδεκτό ως βάση συγκρίσεων.

Αν οι παραπάνω δυσκολίες και ασάφειες ισχύουν για το ελαιόλαδο, για την επιτραπέζια ελιά μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχει καν κάποιο ενιαίο σύστημα καταγραφής τους.

5.2.1. Έσοδα από την παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς

Στον πίνακα 43 τιμών των επιτραπέζιων ελιών είδαμε ότι ο μέσος όρος των τιμών πώλησης της Κονσερβολιάς για τα 110 τεμ./κιλό (που επιτυγχάνει και την υψηλότερη τιμή λόγω μεγάλου μεγέθους) κυμαίνεται από 1,15€/κιλό (τα πράσινα), σε 0,85€ (τα ξανθά) έως 1,55€/κιλό τα μαύρα, για τα οποία όμως είναι γνωστές οι δυσκολίες και το ρίσκο απωλειών στην παραγωγή τους. Σημαντικά υψηλότερη (2,03€/κιλό) είναι η τιμή της Καλαμών, η οποία ερμηνεύει τα όσα αναφέραμε για την απρογραμματίστη με γρήγορους ρυθμούς εξάπλωσή της, ενώ θα πρέπει να κρατήσουμε και μια επιφύλαξη για το πως θα εξελιχθεί η τιμή της τα επόμενα χρόνια με δεδομένο ότι την τρέχουσα εμπορική περίοδο 2020/21 έχει υποχωρήσει κάτω του 1€/κιλό ακόμη και το μέγεθος των 200 τεμ/κιλό.

5.2.2. Έσοδα από την παραγωγή ελαιολάδου

Από τον Πίνακα 34 προκύπτει ότι κατά την τελευταία δεκαετία 2011/12 - 2020/21 οι τιμές του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου στην Ελλάδα (στην αντιπροσωπευτική αγορά των Χανίων) κυμάνθηκαν στα εξής όρια:

Ο μ.ό. των ελάχιστων τιμών ετησίως ήταν 2,40€/κιλό, ενώ υποχώρησε έως και 1,83€/κιλό.

Ο μ.ό. των μέγιστων τιμών ετησίως ήταν 2,95€/κιλό, ενώ ανήλθε έως και 3,88€/κιλό.

Ο μ.ό. των μέσων τιμών ετησίως ήταν 2,65€/κιλό, και κυμάνθηκε από 1,88 έως 3,08€/κιλό.

Σημειώνουμε ότι πρόκειται για τιμές του εξαιρετικού παρθένου, ενώ οι τιμές των άλλων ποιοτικών κατηγοριών όπως το (κοινό) παρθένο και το βιομηχανικό (λαμπάντε) υπολείπονται σημαντικά. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η τιμή που απολαμβάνει ο ελαιοπαραγωγός για τις μικρές συνήθως ποσότητες που παράγει (μπορεί να) είναι σημαντικά κατώτερες από εκείνες που καταγράφονται σαν τιμές χονδρικής, βυτίου, ex-factory. Από την άλλη πλευρά ο ελαιοπαραγωγός μπορεί να επιτυγχάνει υψηλότερες τιμές στην περίπτωση που ο ίδιος εφοδιάζει απ' ευθείας τον καταναλωτή.

5.3. Η οικονομική βιωσιμότητα του ελαιοπαραγωγού

Συγκρίνοντας τα κοστολόγια (5.1.) με τα έσοδα (5.2.) διαπιστώνουμε ότι καταρχήν, και ως στατιστικοί μέσοι όροι, το επάγγελμα του ελαιοπαραγωγού φαίνεται να είναι οικονομικά βιώσιμο και επικερδές τόσο για την επιτραπέζια ελιά όσο και για το ελαιόλαδο. Πράγματι, για την επιτραπέζια ελιά όπως και για το ελαιόλαδο η μέση τιμή πώλησης υπερβαίνει το μέσο κόστος ενώ υπάρχει και ένα απροσδιόριστο έσοδο από την αποσυνδεδεμένη ενιαία ενίσχυση. Αυτή είναι μία πρώτη αισιόδοξη εικόνα, η οποία όμως όχι μόνο πρέπει να τεκμηριωθεί από κάθε άποψη αλλά επιδέχεται και σοβαρής κριτικής και αμφισβήτησης στα παρακάτω τουλάχιστον σημεία:

α) Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη βιωσιμότητα.

Όπως είχε δείξει και η προηγούμενη μελέτη του Aggroquality το κόστος ανεβαίνει σημαντικά, έως και πολλαπλασιάζεται, στις χρονιές μειωμένης παραγωγής, στις μειονεκτικές περιοχές (π.χ. ημιορεινές, με επικλινή άγονα εδάφη, ξηρικές, κ.ο.κ).

Επίσης το κόστος αυξάνεται στις περιπτώσεις του μικρού και πολυτεμαχισμένου κλήρου, φαινόμενο που ισχύει σε μεγάλη έκταση σε όλη την Ελλάδα και οφείλεται σε πολλούς λόγους, κοινωνικο-ιστορικούς, στο οικογενειακό δίκαιο, στο γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ελαιοπαραγωγών ασκούν και κάποιο άλλο επάγγελμα.

Η ελαιοκαλλιέργεια είναι εκτεθειμένη σε μεγάλο αριθμό ασθενειών και φυσικών εχθρών. Για ορισμένους μάλιστα, και τους πιο βασικούς όπως ο δάκος, παραμένουν άλυτα προβλήματα οργάνωσης της αντιμετώπισης του.

Η «κλιματική αλλαγή» με ό,τι αυτός ο όρος συνεπάγεται αποτελεί έναν άλλο αστάθμητο παράγοντα. Το γεγονός είναι ότι τα ακραία καιρικά φαινόμενα εκδηλώνονται με ολοένα μεγαλύτερη ένταση και πυκνώνουν σε συχνότητα, ενώ από την άλλη πλευρά οι μηχανισμοί προστασίας και αποζημιώσεων των αγροτών και της παραγωγής τους αποδεικνύονται ανεπαρκείς.

Οι τιμές πώλησης που ελήφθησαν υπόψη μάλλον πρέπει να θεωρηθούν σαν υπερβολικά αισιόδοξες. Πρώτον γιατί αφορούν στο έξτρα παρθένο και όχι στις υπόλοιπες κατηγορίες του

κοινού παρθένου και του λαμπάντε. Αλλά και στην κατηγορία του έξτρα παρατηρούμε διαχρονικά μια μετατόπιση προς τις ποιότητες υψηλότερων προδιαγραφών (τα εξτρίσιμα), που με τη σειρά τους προϋποθέτουν αύξηση των καλλιεργητικών δαπανών ή ακόμη και μείωση της παραγόμενης ποσότητας, άρα αύξηση του μοναδιαίου κόστους.

β) Παράγοντες που επηρεάζουν θετικά τη βιωσιμότητα

Οι ορθές ελαιοκαλλιεργητικές πρακτικές μπορεί να ανεβάζουν τις συνολικές δαπάνες της εκμετάλλευσης λόγω αυξημένων εισροών μειώνουν όμως το μοναδιαίο ανά κιλό κόστος. Άρα, καταρχήν, ο κατ'επάγγελμα «επιχειρηματίας» ελαιοπαραγωγός φαίνεται να είναι κερδισμένος, το ερώτημα όμως είναι: Ποια είναι η αναλογία αυτού του τύπου της ελαιοκαλλιέργειας στο σύνολο της χώρας;

Ο παράγων «γνώση», άμεσα του ίδιου του παραγωγού (επίπεδο εκπαίδευσης, εμπειρίες), καθώς και συμπληρωματικά μέσω ενός δικτύου παροχής συμβουλών.

γ) Παράγοντες που εμπεριέχουν αντιφάσεις

Εξετάζοντας την κάθε περίπτωση και αναζητώντας τη βέλτιστη λύση μπορεί κανείς να διαπιστώσει διάφορους αλληλοσυγκρουόμενους παράγοντες όπως είναι ενδεικτικά οι παρακάτω:

γ1) Ήδη από το στάδιο της φύτευσης και της επιλογής της κατάλληλης ποικιλίας, όπως π.χ.

- Ποικιλίες ευπροσάρμοστες από γεωπονική άποψη, να μην είναι όμως οι πιο αποδοτικές οικονομικά ή κατάλληλες για μεταποίηση.

- Περιορισμοί, όπως π.χ. σε ορισμένα εδάφη και ανάλογα με καλλιέργειες προηγούμενων ετών (π.χ. καπνά) συνιστάται η Καλαμών που είναι πιο ανθεκτική στην βερτιτσιλίωση σε σύγκριση με την Κονσερβολιά.

- Η διάδοση της Κονσερβολιάς, ιδίως στα ημιορεινά, είναι πολύ σημαντική για λόγους περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς παρά το υψηλό μοναδιαίο κόστος που μπορεί να έχει.

- Στο δίλημμα μεταξύ των ποικιλιών απαιτείται γνώση των συνθηκών και μακροχρόνιων προοπτικών. Έτσι π.χ. δεν είναι εφικτό και σωστό να προχωρήσουν οι ελαιοπαραγωγοί σε αντικατάσταση της Κονσερβολιάς ή/και σε επέκταση της Καλαμών χωρίς να εξετάσουν πολύ προσεκτικά με τη γνώμη ειδικών γεωπόνων όλες τις εδαφοκλιματικές παραμέτρους (Μπαλατσούρας, 1984). Επίσης, θα πρέπει να λάβουν υπόψη και τις εμπορικές δυνατότητες/προοπτικές της κάθε ποικιλίας, όπως και το κόστος της εγκατάστασης του αρχικού φυτικού κεφαλαίου (χρόνια που απαιτούνται μέχρι να έρθει σε πλήρεις αποδόσεις κ.λπ.).

γ2) Στο στάδιο της μεταποίησης, τόσο για το ελαιόλαδο όσο και για την επιτραπέζια ελιά είναι συνηθέστατο -ίσως αποτελεί και τον κανόνα- το δίλημμα είτε υπέρ της οικονομικά αποδοτικότερης επιλογής (οικονομία κλίμακας), είτε υπέρ των θετικών εξωτερικών οικονομικών που προκύπτουν από τα οφέλη λόγω της υψηλής ποιότητας των προϊόντων, της προστασίας του περιβάλλοντος, της περιφερειακής ανάπτυξης και των τοπικών κοινωνιών.

γ3) Αντιφάσεις και διλήμματα υπάρχουν και για το στάδιο της εμπορίας. Για τους ελαιοπαραγωγούς της Κονσερβολιάς υπάρχει ένα ερώτημα σχετικά με τη συγκομιδή στο

στάδιο που η ελιά είναι πράσινη ή αργότερα, να αφηθεί στο δένδρο περιμένοντας το φυσικό μαύρισμα, αναλαμβάνοντας πολλά ρίσκα αλλά διεκδικώντας υψηλότερη τιμή. Ο εμπορικός τύπος της Κονσερβολιάς φυσικώς ώριμης σε άλμη, αν έχει υποστεί σωστή επεξεργασία, τότε θεωρείται προϊόν πολύ υψηλής ποιότητας σε ό,τι αφορά τις γευστικές και αρωματικές του ιδιότητες (Μπαλατσούρας, 1992) και (Καρνάβας και άλλοι, 2011). Ακόμη πιο σύνθητες είναι για τον κάθε παραγωγό το ερώτημα αν πωλεί το προϊόν νωπό (στο τελάρο) ή αν αποφασίζει να το κρατήσει και για το στάδιο της πρώτης μεταποίησης, ή ακόμη και για την περαιτέρω μεταποίηση και εμπορία του προσδοκώντας υψηλότερη τιμή, η οποία θα αντισταθμίσει τα επιπλέον κόστη αλλά και τα ρίσκα.

Ανάλογα ερωτήματα αντιμετωπίζει και ο παραγωγός ελαιολάδου. Αφήνει το προϊόν του στο ελαιοτριβείο, τότε το τιμολογεί (το «κόβει»), στον έμπορο ή αναλαμβάνει και τα επόμενα στάδια της διακίνησής του και μάλιστα εμφιαλώνοντάς το.

Στα παραπάνω ερωτήματα υπεισέρχεται καθοριστικά και ο παράγων της τιμής του προϊόντος. Ο κάθε μεμονωμένος ελαιοπαραγωγός καλείται να επιλέξει χωρίς να μπορεί να έχει πλήρη και σαφή εικόνα καθώς υπεισέρχονται όχι μόνο οι αστάθμητοι παράγοντες όπως οι καιρικές συνθήκες αλλά και οι κάθε χρόνο διακυμάνσεις της ζήτησης και των τιμών. Οι τιμές παραδείγματος χάριν που διαμορφώνονται για τις πράσινες κονσερβολιές συχνά επηρεάζονται από τις τιμές της Χαλκιδικής, οι οποίες έχουν χρονικά προηγηθεί.

Το πρόβλημα για τον Έλληνα παραγωγό ελαιολάδου είναι ακόμη πιο σύνθετο γιατί ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης έχει πάψει εδώ και πολλά χρόνια να λειτουργεί σε ένα κλειστό εθνικό πλαίσιο. Αντίθετα, επειδή οι αγορές είναι πια ανοικτές (παγκοσμιοποιημένες) γι' αυτό και οι τιμές υπερκαθορίζονται από το τι συμβαίνει σε όλη τη Μεσόγειο (δηλαδή την Ισπανία που όπως αναλύσαμε διεξοδικά στο Κεφάλαιο 3 έχει αποκτήσει τον παγκόσμιο έλεγχο). Να σημειώσουμε ότι δεν είναι υποχρεωτικό να συμβαίνουν απευθείας συναλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας. Ο ενδιάμεσος ρυθμιστικός παράγων είναι η αγορά της Ιταλίας, η οποία «πρέπει» να απορροφά την πλεονάζουσα ελληνική παραγωγή. Στο βαθμό που η Ιταλία, ιδίως τα τελευταία χρόνια, στρέφεται στην αγορά της Ισπανίας καθώς και την Τυνησία για να καλύψει τις ανάγκες της και απομακρύνεται από την Ελλάδα οι ελληνικές τιμές βρίσκονται υπό μια συνεχή πίεση.

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι ο ελαιοπαραγωγός, τόσο της επιτραπέζιας ελιάς όσο και του ελαιολάδου, καλείται να συμμετέχει στην αλυσίδα αξίας με άνισους όρους, αντιμετωπίζοντας δύο εγγενείς αδυναμίες:

- Περιορισμένη γνώση της αγοράς και των κινήσεων των τιμών.
- Περιορισμένη δύναμη διαπραγμάτευσης έναντι των αγοραστών του προϊόντος του.

Ωστόσο, ειδικά για το ελαιόλαδο, η μεγάλη αντίφαση έγκειται στο γεγονός ότι η ιδιαίτερα διαδεδομένη πώληση με 16 κιλα ανώνυμα δοχεία απαξιώνει μεν συνολικά το ελληνικό ελαιόλαδο, διασώζει όμως και επιτρέπει να είναι σχεδόν πάντοτε κερδοφόροι ως άτομα όσοι ελαιοπαραγωγοί διαθέτουν κάποιο δικό τους δίκτυο απευθείας πωλήσεων σε καταναλωτές παρακάμπτοντας τον ενδιάμεσο έμπορο και τη βιομηχανία τυποποίησης. Η λύση που θα συνδύαζε την υψηλή, βιώσιμη τιμή του παραγωγού με την ασφάλεια του καταναλωτή και μία συνολική αξιοποίηση του ελαιολάδου είναι αυτό που ονομάζουμε «το 5λιτρο του παραγωγού». (Βλ. αναλυτικά στο Κεφ. 8. Συμπεράσματα, προτάσεις)

5.4. Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις

Ακουγεται συχνά το επιχείρημα ότι παλιά από ένα λιόφυτο (μία ελαιοκομική εκμετάλλευση) ζούσε μια φαμίλια, προίκιζε κόρες και σπούδαζε γιούς, ενώ στις μέρες μας δεν καλύπτει καλά - καλά ούτε τα έξοδά της γι' αυτό άλλωστε και παρατηρούνται φαινόμενα ακαλλιεργησίας, εγκατάλειψης κ.λπ. Πρόκειται για δύο διαφορετικές εποχές κοινωνικο-οικονομικής οργάνωσης της ελληνικής υπαίθρου και της χώρας ολόκληρης γενικότερα. Θα πρέπει λοιπόν να συγκρίνουμε παρόμοιες περιπτώσεις γιατί διαφορετικά η συζήτηση θα οδηγηθεί σε αδιέξοδο. Αλλά και μέσα στο πλαίσιο της κάθε ιστορικής εποχής τα στοιχεία του κόστους διαφοροποιούνται ανάλογα με πληθώρα παραγόντων όπως αναφέραμε παραπάνω.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω από την αριθμητική σύγκριση του κόστους με το έσοδο (την τιμή πώλησης στο εμπόριο, έστω και προσαυξημένη με την κοινοτική επιδότηση), τότε μπορούν να προκύψουν πολλά και διαφορετικά σενάρια και απαντήσεις στο ερώτημα αν η ελαιοκαλλιέργεια είναι κερδοφόρος και βιώσιμη ή ζημιογόνος και φθίνουσα με αποτέλεσμα να οδηγεί στα φαινόμενα της ακαλλιεργησίας, της σταδιακής εγκατάλειψης, της γήρανσης του πληθυσμού των ελαιοκαλλιεργητών.

Θα αποτελούσε μεγάλο λάθος αν απομονώσουμε την πρωτογενή παραγωγή από τα υπόλοιπα στάδια της αλυσίδας αξίας (μεταποίηση, εμπορία), τα οποία επηρεάζουν την αξιοποίηση του προϊόντος, άρα την τιμή πώλησής του (δηλαδή το έσοδο του παραγωγού), ενώ δεν θα ήταν λάθος να πούμε ότι σε αυτά τα στάδια -δευτερογενές και τριτογενές- υπάρχουν δυνατότητες παρεμβάσεων που απαιτούν μικρότερους πόρους με ταχύτερη απόδοση.

Τα ερωτήματα αυτά μπορούν να τεθούν, να εξαχθούν συμπεράσματα και να διατυπωθούν προτάσεις σε τρία διακριτά μεταξύ τους επίπεδα:

- α) Για έναν μεμονωμένο παραγωγό ή μια ομάδα παραγωγών.
- β) Σε πανεθνικό επίπεδο ελαϊκής πολιτικής, με πρώτο απαραίτητο βήμα τη χαρτογράφηση της ελληνικής ελαιοκαλλιέργειας ώστε να προσδιορίσουμε την αναλογική βαρύτητα του κάθε είδους εκμετάλλευσης.
- γ) Ενδιάμεσα με τα δύο παραπάνω υπάρχει ένα ενδιάμεσο περιφερειακό επίπεδο, το οποίο πρέπει να συνθέσει τα δύο παραπάνω, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες.

Κλείνουμε το παρόν Κεφάλαιο της Βιωσιμότητας με ένα βασικό συμπέρασμα: Θα είχε πραγματικά πάρα πολύ ενδιαφέρον μια ανάλυση που θα ξέφευγε από τη συνηθισμένη λογιστική/αριθμητική προσέγγιση (καθαρό αποτέλεσμα = έσοδα μείον δαπάνες) και θα έβαζε στο επίκεντρο τις θετικές εξωτερικές οικονομίες (οφέλη) που προκύπτουν για τους ελαιοπαραγωγούς και γενικότερα για την τοπική οικονομία και κοινωνία της Ηπείρου.

Ενδεικτικά ως εξωτερικά οφέλη μπορούν να ληφθούν υπόψη:

- α) Δημιουργία θέσεων απασχόλησης για εργατικό και υπαλληλικό προσωπικό σε όλη την αγροδιατροφική αλυσίδα του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς από την πρωτογενή παραγωγή έως το τελικό προϊόν. Επίσης, θέσεις απασχόλησης δημιουργούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών όπως μηχανήματα, συντήρηση, αναλώσιμα, χημικοί, γεωπόνοι, λογιστές κ.λπ.
- β) Η ελαιοκαλλιέργεια, σε σύγκριση με άλλες αγροτικές δραστηριότητες, έχει το πλεονέ-

κτημα ότι είναι εντάσεως εργασίας ιδίως του χειμερινούς μήνες. Αυτό επιτρέπει την απασχόληση και των μη κατ' επάγγελμα αγροτών, γεγονός που έχει μεν μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις (παραδείγματος χάριν ανεβάζει το κόστος) αλλά έχει και σημαντικά οφέλη, καθώς συμπληρώνει και κάνει βιώσιμες άλλες μορφές απασχόλησης (για τους ίδιους τους ελαιοπαραγωγούς και τις οικογένειές τους, για τους εργάτες γης που απασχολούνται στη συγκομιδή, για το προσωπικό των ελαιοτριβείων κ.ά.) Ιδανικές περιπτώσεις αλληλοσυμπλήρωσης αποτελεί η ελαιοκαλλιέργεια με τον τουρισμό, καθώς και με επαγγέλματα όπως οι εκπαιδευτικοί, κ.ά.

- γ) Όλα τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε τοπικό επίπεδο, ιδιαίτερα για μια περιφέρεια όπως η Ήπειρος που έχει από τους χαμηλότερους δείκτες απασχόλησης και εισοδήματος. Η αύξηση της τοπικής απασχόλησης ισοδυναμεί με τη συγκράτηση του πληθυσμού και την αποφυγή μετανάστευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα με τις γνωστές αρνητικές συνέπειες.
- δ) Ιδίως για την τοπική οικονομία έχουν σημασία οι συνέργειες που μπορούν να αναπτυχθούν με τον τουρισμό, ο οποίος μπορεί να απορροφήσει ένα σημαντικό μέρος της παραγωγής ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς.
- ε) Το ελαιόλαδο και η επιτραπέζια ελιά αποτελούν κατ' εξοχήν εξαγωγίμα προϊόντα, άρα η παραγωγή τους συνεισφέρει όχι μόνο στο Εθνικό Προϊόν αλλά και στο Εμπορικό Ισοζύγιο.
- στ) Η περιβαλλοντική αξία της ελαιοκαλλιέργειας έχει αναλυθεί και τεκμηριωθεί δια μέσου των αιώνων. Στην πραγματικότητα αποτελεί ένα «οικονομικό δάσος», το οποίο υποστηρίζει το περιβάλλον αλλά και το εισόδημα, ιδίως σε τοπικές κοινωνίες που στερούνται άλλων εναλλακτικών πηγών [Ψυλλάκης, 2001 και Ζαμπούνης, 2006]. Ειδικά στην Ελλάδα, το 71% των καλλιεργούμενων ελαιώνων βρίσκονται σε μειονεκτικές περιοχές, έναντι 60% στην Ισπανία και 51% στην Ιταλία [E.C. Europa. EU, 2012α].

Στο επόμενο Κεφάλαιο 6 εξετάζουμε τους τρεις βασικούς πυλώνες -ποιότητα, συλλογικότητα, οργάνωση- που μπορούν να βελτιώσουν τις συνθήκες βιωσιμότητας και ανάπτυξης του ελαιοκομικού τομέα.

Το αναγκαίο τρίπτυχο: ποιότητα, συλλογικότητα, οργάνωση

Εισαγωγή

Οι ψυχροί αριθμοί είναι απαραίτητοι για να δώσουν μια αντικειμενική εικόνα, το πλαίσιο της κατάστασης του ελαιοκομικού τομέα. Δεν αρκούν όμως για να περιγράψουν τα ουσιαστικά ζητήματα, ούτε, πολύ περισσότερο, για να προτείνουν λύσεις, να χαράξουν τον οδικό χάρτη που οδηγεί στους επιθυμητούς στόχους.

Το ποιοι είναι οι επιθυμητοί στόχοι ανήκει στη δικαιοδοσία της «ελαϊκής πολιτικής» και όσων είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη αυτής. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης θα περιοριστούμε σε μια πολύ γενική αναφορά, ορισμό:

Στόχοι της ελαϊκής πολιτικής αποτελούν:

Η βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη του ελαιοκομικού τομέα, σε όλες τις διαστάσεις, οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική, επ' ωφελεία όλων των συντελεστών της αλυσίδας αξίας (value chain), ελαιοπαραγωγός, έμπορος, μεταποιητής, εξαγωγέας, καταναλωτής.

Ακόμη κι αν όλοι συμφωνήσουν στον παραπάνω στόχο προκύπτει το ερώτημα σχετικά με τα μέσα επίτευξής του, που κι αυτά επίσης ανήκουν στην αρμοδιότητα της ελαϊκής πολιτικής.

Ως βασικούς στόχους και συγχρόνως περιεχόμενο της ελαϊκής πολιτικής ορίζουμε το τρίπτυχο:

- ποιότητα
- συλλογικότητα
- οργάνωση

6.1. Για την ποιότητα

6.1.1. Ορισμοί και σημασία

Στην προηγούμενη μελέτη του 2014 είχαμε αφιερώσει ένα μεγάλο μέρος της (σελίδες 109-119) στο θέμα της ποιότητας. Ανάλογα με τις ιστορικές εποχές, το είδος των προϊόντων, την προέλευση και τον προορισμό τους έχουν προταθεί πλήθος διαφορετικών ορισμών, που όμως πάσχουν από τη γενικότητά τους.

Το ελαιόλαδο αποτελεί ένα φυσικό προϊόν, το χυμό της ελιάς. Γι' αυτό και θεωρώ αξεπέραστο τον ορισμό που έδωσε ο αείμνηστος χημικός Κώστας Βαννός: «Ελαιόλαδο πρέπει να είναι η συγκίνηση, πρέπει να είναι το συναίσθημα. Ποια συγκίνηση ή ποιο συναίσθημα; Αυτά που αισθανόμαστε όταν μπαίνουμε σε ένα λιοτριβί και αλέθει φρέσκους, υγιείς, σωστά

ώριμους καρπούς. Αυτό το ελαιόλαδο, αυτό θέλουμε να τρώμε και αυτό πρέπει να παράγουμε. Άρα, όταν μιλάμε για ποιότητα, μιλάμε κυρίως γι' αυτό το συναίσθημα και γι' αυτή τη συγκίνηση.» (Βαννός, 2001). Προφανώς αυτή η «υποκειμενική» προσέγγιση πρέπει να συμβαδίζει και να πιστοποιείται από την «αντικειμενική». Άλλωστε το ελαιόλαδο είναι από τα πιο «υπερ-ρυθμισμένα» αγροτικά προϊόντα/τρόφιμα μέσω 28 παραμέτρων που προβλέπει ο κανονισμός 2568/1991, ενώ είναι και το μόνο που εκτός της χημικής ανάλυσης η κατάταξή του απαιτεί και την οργανοληπτική ανάλυση (γευσιγνωσία).

Για τα παρθένα ελαιόλαδα η οργανοληπτική αξιολόγηση είναι υποχρεωτική σύμφωνα με τον κανονισμό της Ε.Ε. (2568/1991) και του ΙΟΚ. Η οργανοληπτική αξιολόγηση πραγματοποιείται από πιστοποιημένες ομάδες γευσιγνωστών (πάνελ τεστ). Τα αποτελέσματα είναι αντικειμενικά, μετρήσιμα και αξιόπιστα καθώς ένα σωστά εκπαιδευμένο πάνελ μπορεί να διακρίνει την παρουσία νοθευτών, υποβαθμισμένων ελαιολάδων, καθώς και τα ελαττώματα ή τις ιδιαίτερες γεύσεις και αρώματα ενός παρθένου ελαιολάδου. Ένας ικανός γευσιγνώστης μπορεί να εντοπίσει όχι μόνο ένα ελάττωμα αλλά και τα αίτια που το προκάλεσαν (Peri, 2014).

Αυτό που προσφέρει η οργανοληπτική αξιολόγηση είναι ότι προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά και τις διαφορές των προϊόντων. Η λειτουργία της είναι παρόμοια με τον προσδιορισμό των χημικών, φυσικών και μικροβιολογικών χαρακτηριστικών των προϊόντων. Ωστόσο, επειδή βρίσκεται πιο κοντά στις προσλαμβάνουσες του καταναλωτή σε σύγκριση με τις άλλες αναλύσεις, γι αυτό η οργανοληπτική ανάλυση βοηθά να μεταφράζουμε τις επιπτώσεις της παραγωγικής διαδικασίας και των μαγειρικών χρήσεων των έξτρα παρθένων ελαιολάδων (Monteleone, Langstaff, 2014).

Η μέθοδος βρίσκεται στο επίκεντρο ανταγωνισμών μεταξύ εθνικών και εμπορικών συμφερόντων κυρίως λόγω της αποτελεσματικότητάς της, αλλά και του κόστους που συνεπάγεται. Γι' αυτό και αναπτύσσεται η έρευνα με σκοπό ο ανθρώπινος παράγων να αντικατασταθεί από την τεχνολογία (García-González, 2011).

Όσον αφορά στην πληθώρα των διαγωνισμών και βραβείων με τους χαρακτηρισμούς «αρμονικό», «εξαιρετο» κ.λπ. υπάρχει και ο αντίλογος ότι με τον τρόπο αυτό διαστρεβλώνουμε την ποικιλία των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών έχοντας μια παραπλανητική εντύπωση για το «τέλειο» έξτρα παρθένο, αυτό μας αποσιωπά τη βιοποικιλότητα των έξτρα παρθέων και το ταίριασμά τους με τα διάφορα πιάτα μαγειρικής (Peri, 2014).

Αντίστοιχα πρέπει να προσεγγίσουμε και την επιτραπέζια ελιά, έχοντας όμως υπόψη ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά στην ουσία προϊόντα, τα οποία προέρχονται από το ίδιο δένδρο (*Olea europaea* var. *Sativa*). Κριτήρια ποιότητας είναι: α) Το μέγεθος και το σχήμα του ελαιόκαρπου, β) Το μέγεθος του πυρήνα, γ) Η σχέση σάρκας προς πυρήνα, δ) Η ποιότητα της επιδερμίδας, ε) Το χρώμα, στ) Η υφή, ζ) Τα γευστικά και οσφρητικά συστατικά, η) Η θρεπτική και βιολογική αξία, θ) Η απουσία ελαττωμάτων, ι) Η υγιεινή κατάσταση (Μπαλατσούρας, 1992). Η ποιότητα εξαρτάται από τον καρπό, τη μεταποίησή του, τα συντηρητικά που έχουν χρησιμοποιηθεί και από τα υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί για γέμισμα. Ήδη γίνονται τα πρώτα βήματα και στη χώρα μας, για την καθιέρωση πιστοποιημένης διαδικασίας οργανοληπτικής αξιολόγησης αντίστοιχης με εκείνης του ελαιολάδου. Μάλιστα, μπορούμε άφοβα να πούμε ότι η ποιότητα αποτελεί για την επιτραπέζια ελιά έναν παράγοντα πιο σημαντικό και άμεσα αντιληπτό από τον καταναλωτή ο οποίος την καταναλώνει (συνήθως) αυτούσια ως έχει ενώ το ελαιόλαδο προστίθεται ως συνοδευτικό στη σαλάτα ή στο φαί.

Η οργανοληπτική αξιολόγηση της επιτραπέζιας ελιάς βασίζεται στο πρότυπο [C.O.I./O.T./M.O./No 1. Rev 2] Νοέμβριος 2011, του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιοκομίας (ΙΟC). Εξετάζει τις οργανοληπτικές ιδιότητες του αλμυρού, του πικρού, της οξύτητας και τις κιναισθητικές της σκληρότητας, του ινώδους, της τραγανότητας. Αρνητικές ιδιότητες αποτελούν η ανώμαλη ζύμωση (σάπιο, zapateria, βουτυρικό), η μούχλα, το τάγγισμα, το μαγειρικό αποτέλεσμα με υπερβολική θερμική επεξεργασία, το σαπούνι, το μεταλλικό, η χλωματίλα. (Βλ. αναλυτικά για τη μέθοδο στο Τερτιβανίδης και άλλοι, 2012)

Για τη διατροφική αξία του (εξαιρετικού παρθένου) ελαιολάδου έχει συσσωρευθεί ένας τεράστιος όγκος ερευνών και επιστημονικών δημοσιεύσεων, ιδίως μετά τη «Μελέτη των 7 χωρών» του Albert Keys, η οποία εξάλλου αποτέλεσε τη βάση καθιέρωσης της Μεσογειακής Διατροφής (Δίαιτας) και την απαρχή της εμπορικής διάδοσης στους καταναλωτές όλου του πλανήτη. Εξίσου σημαντική είναι η θρεπτική αξία και της επιτραπέζιας ελιάς, η οποία μάλλον έχει υποτιμηθεί μέχρι τώρα από την άποψη του όγκου του ερευνητικού έργου και σίγουρα από τη διάδοσή του στους καταναλωτές των μη ελαιοπαραγωγών χωρών (Μπόσκου, 2001 και 2011). Εδώ αξίζει να επισημάνουμε την ιδιαίτερη επιστημονική μελέτη από τον καθηγητή Γ. Μπαλατσούρα για την Κονσερβολιά (Μπαλατσούρας, 1992).

Βλέπε επίσης αρθρογραφία:

Boskou, D. Phenolic Compounds in Olives and Olive Oil. In Olive Oil: Minor Constituents and Health; CRP: Boca Raton, FL, 2008.

Blekas G.; Vassilakis, C.; Harizanis, C.; Tsimidou, M.; Boskou, D. G. Biophenols in table olives. J. Agric. Food Chem. 2002, 50, 3688-3692.

Boskou, G.; Salta, F. N.; Chrysostomou, S.; Mylona, A.; Chiou, A.; Andrikopoulos, N.K. Antioxidant capacity and phenolic profile of table olives from the Greek market. Food Chem. 2006, 94, 558-564.

Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι σε όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας, από τον ελαιώνα έως το πιάτο του καταναλωτή, ο παράγων «ποιότητα» συνίσταται βασικά στη διατήρηση στο μέγιστο βαθμό αυτών των βιολογικών και θρεπτικών συστατικών που έχει ο υγιής ελαιόκαρπος.

6.1.2. Τα συστήματα πιστοποιημένων προϊόντων

Η Ε.Ε. κυρίως έχει υιοθετήσει πολιτικές που στοχεύουν στην προστασία των προϊόντων της και της ποιότητάς τους. Σκοπό έχει να τους προσδώσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ώστε μέσω αυτού η προστιθέμενη αξία να στηρίξει την παραγωγή τους, ενώ παράλληλα θα παρέχει στους καταναλωτές μια επιλογή με προϊόντα ειδικών προδιαγραφών.

α) Τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ

Η πρώτη κατηγορία αφορά στην πιστοποίηση ότι το προϊόν προέρχεται από συγκεκριμένη περιοχή. Συνεπώς φέρει ένα «δεσμό» που συνδέει τα ειδικά χαρακτηριστικά του προϊόντος με την περιοχή, τους παραγωγούς και τις μεθόδους που ακολουθούν. Πρόκειται για τα γνωστά προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ). Διέπονται από τον κανονισμό 1151/2012. Η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει ένα μεγάλο σχετικά αριθμό προϊόντων μεταξύ των οποίων 32 ελαιόλαδα και 12 επιτραπέζιες ελιές εκ των οποίων οι 6 αφορούν σε Κονσερβολιές.

Δυστυχώς αυτό που δεν έγινε εξαρχής κατανοητό είναι ότι η κατοχύρωση ΠΟΠ ή ΠΓΕ αποτελεί κυρίως ένα «εργαλείο» μάρκετινγκ με σκοπό να αποκτήσει το προϊόν υψηλότερη προστιθέμενη αξία. Γενικότερα οι κατοχυρώσεις έγιναν χωρίς ένα εθνικό σχέδιο αξιοποίησής τους. Το αποτέλεσμα είναι ότι ελάχιστα προϊόντα απέκτησαν τη φήμη και το όνομα που θα τους προσέδιδε το επιδιωκόμενο εμπορικό αποτέλεσμα. Στην περιοχή της Ηπείρου υπήρξαν δύο καταχωρίσεις (βλ. σχετικά στο Παράρτημα). Και οι δυο είναι ΠΓΕ και όχι ΠΟΠ. Η μια είναι η «Κονσερβολιά Άρτας» (ΦΕΚ 17/14.1.1994, ΥΑ 317713). Η άλλη είναι το (παρθένο) ελαιόλαδο «Πρέβεζα» (15/11/1993, ΥΑ 440329). Όπως προαναφέραμε ισχύει και εδώ ο γενικότερος κανόνας της ανεπαρκούς εμπορικής τους αξιοποίησης.

β) Τα βιολογικά προϊόντα

Αποτελούν τη δεύτερη διαδεδομένη και γνωστή κατηγορία πιστοποιημένων προϊόντων. Σκοπός εδώ είναι να δεσμευτεί ο παραγωγός σε μεθόδους καλλιέργειας φιλικές στο περιβάλλον με την αποφυγή μιας σειράς χημικών εισροών, ώστε οι καταναλωτές να μπορούν να αποκτήσουν προϊόντα απαλλαγμένα -εν μέρει τουλάχιστον- από τα κατάλοιπα αυτών των εισροών.

Με την πάροδο των ετών έχει καταρριφθεί η διαδεδομένη άποψη ότι οι στρεμματικές αποδόσεις της βιολογικής ελαιοκαλλιέργειας είναι κατώτερες της συμβατικής. Αντιθέτως ένας καλός βιοκαλλιεργητής μπορεί και να ξεπερνά έναν συμβατικό. Επίσης έχει περιοριστεί η διαφορά («το άνοιγμα της ψαλίδας») των τιμών παραγωγού που απολαμβάνει ο βιοκαλλιεργητής.

γ) Άλλα προαιρετικά πρότυπα που προβλέπει ο κανονισμός 1151/2012 όπως οι «ορεινές περιοχές», οι «νησιωτικές περιοχές», τα «εγγυημένων παραδοσιακών ιδιοτήτων προϊόντα» (ΕΠΙΠ).

δ) Υπάρχει μια γκάμα πιστοποιήσεων εκτός ευρωπαϊκών κανονισμών, που αφορούν σε μεθόδους καλλιέργειας -όχι στο τελικό προϊόν- όπως η «ολοκληρωμένη διαχείριση», η οποία στην Ελλάδα πιστοποιείται μέσω του προτύπου AGRO 2 και μπορεί άριστα να συνδυαστεί με την γεωργία ακριβείας (Καλτσής Ι. i Grow-Καινοτόμος Web-GIS, 2011).

ε) Περιβαλλοντικά πρότυπα. Υπάρχουν μια σειρά από ιδιωτικά συστήματα πιστοποίησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την παραγωγή ενός προϊόντος (παραδείγματος χάριν το «Κλιματικά Ουδέτερο»). Λειτουργούν με διάφορους τρόπους, όπως με το να υπολογίζουν σε ισοδύναμα διοξειδίου του άνθρακα την επιβάρυνση που προκαλεί όλη η παραγωγική αλυσίδα ενός προϊόντος μέχρι τον καταναλωτή του. Έτσι παραδείγματος χάριν για ένα ελαιόλαδο που καταναλώνεται στις ΗΠΑ, θα πρέπει να υπολογιστεί όλος ο κύκλος, από τα λιπάσματα του ελαιοδένδρου μέχρι το μπουκάλι και τα καύσιμα του πλοίου που το μετέφερε στις ΗΠΑ, με κάθε δηλαδή λεπτομέρεια. Μια εταιρεία που εθελοντικά δεσμεύεται σε ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να πληρώσει σε ένα παγκόσμιο ταμείο ένα ποσό ανάλογο με την κλιματική επιβάρυνση που προκαλεί το προϊόν της. Έναντι αυτού έχει το δικαίωμα να το αναγράψει στην ετικέτα, οπότε αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα όπλο μάρκετινγκ που απευθύνεται σε καταναλωτές ευαισθητοποιημένους στην προστασία του περιβάλλοντος.

στ) Στο επίπεδο μιας μονάδας που επεξεργάζεται/μεταποιεί τρόφιμα (ελαιοτριβείο, τυποποίηση ελαιολάδου, μεταποίηση ελιάς) ισχύουν και εφαρμόζονται μια σειρά από πρότυπα ποιότητας. Το HACCP, ISO 22000:2005 αποτελεί ένα διεθνές πρότυπο που εφαρμόζεται υποχρεωτικά στις επιχειρήσεις τροφίμων σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία 93/43/Ε.Ε. και την

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ελληνική ΥΑ 487/4.10.2000. Μέσω του HACCP-Hazard Analysis and Critical Control Points (Σύστημα Ανάλυσης Κινδύνων και Κρίσιμων Σημείων Ελέγχων), μια επιχείρηση τροφίμων, ανεξαρτήτως του μεγέθους και της πολυπλοκότητας των εργασιών της, μπορεί να αποδείξει ότι είναι σε θέση να ελέγχει όλους τους κινδύνους που σχετίζονται με την ασφάλεια και την υγιεινή των τροφίμων.

ζ) Μέθοδοι εσωτερικού αυτοελέγχου. Πέραν των όποιων υποχρεωτικών κανόνων και προτύπων πιστοποίησης, για μια οποιαδήποτε επιχείρηση τροφίμων ένα πολύ σημαντικό εργαλείο αποτελεί ο εθελοντικός εσωτερικός αυτοέλεγχος, που η ίδια εγκαθιστά για να ελέγχει όλη την παραγωγική διαδικασία. Το σύστημα μπορεί να εγκαθίσταται και να ελέγχεται μέσω του επαγγελματικού συνδέσμου των επιχειρήσεων όπως συμβαίνει με ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο στην Ισπανία (Moya, 2001 και Peri, 2014).

η) Η σημασία της ιχνηλασιμότητας. Με την ποιότητα συνδέεται και η ιχνηλασιμότητα (traceability) που ορίζεται ως η παρακολούθηση και καταγραφή του ιστορικού της διαδρομής σε όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας από τον ελαιώνα (πρωτογενές προϊόν) έως το τελικό προϊόν στον καταναλωτή. Το σύστημα εφαρμόζει τον κανόνα $n-1/n+1$ όπου για κάθε στάδιο n θα πρέπει γνωρίζουμε τα όσα σχετίζονται με το προηγούμενο $n-1$ και το επόμενο $n+1$.

Η εφαρμογή της είναι από 1/1/2005 σύμφωνα με το άρθρο 18 του κανονισμού (ΕΚ) 178/2002. Η σημασία της είναι πολλαπλή:

Για λόγους ασφαλείας σε περιπτώσεις διατροφικών κρίσεων μπορεί να εντοπίσει το σημείο και τα αίτια του προβλήματος.

Μέσω της ιχνηλασιμότητας προσδιορίζουμε την προέλευση του προϊόντος, ενώ σε περίπτωση νοθείας μπορούμε να εντοπίσουμε τον υπεύθυνο, σε ποιο ακριβώς παρενέβη. Γι' αυτό άλλωστε και έγινε νομικά υποχρεωτική [Peri, 2014].

Στο επίπεδο μεμονωμένης επιχείρησης, πρώτον είναι ένα εργαλείο βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων της, και δεύτερον, είναι απαραίτητο για την απόσυρση συγκεκριμένων παρτίδων όταν διαπιστωθεί η ύπαρξη ελαττώματος.

Για την τήρηση της ιχνηλασιμότητας στους τομείς των τροφίμων και των ζωοτροφών εφαρμόζεται το διεθνές πρότυπο ISO 22000:2007.

θ) Προτάσεις για ποιοτικά πρότυπα και όρια αυστηρότερα από τα προβλεπόμενα από τον κανονισμό 2568/1991 έχουν κατά καιρούς συζητηθεί και προταθεί. Η λογική τους αποσκοπεί στο να περιοριστούν οι εκατοντάδες χιλιάδες τόνοι εξαιρετικών παρθένων ελαιολάδων (με ή χωρίς εισαγωγικά), που έχουν πλημμυρίσει την παγκόσμια αγορά, ενώ αποκαλύπτεται ότι σε μεγάλη έκταση πρόκειται στην πραγματικότητα για υποβαθμισμένα ελαιόλαδα.

Αναπτύσσεται μια παγκόσμια κίνηση από μεμονωμένες επιχειρήσεις, επιστήμονες και συλλογικούς φορείς που ζητούν την υιοθέτηση αυστηρότερων ποιοτικών ορίων για την κατηγορία του έξτρα. Παραδείγματος χάριν οξύτητα $\leq 0,5\%$, Υπεροξειδία $\leq 7,5$, K232 $\leq 1,85$, απουσία οργανοληπτικών ελαττωμάτων, πλήρης ιχνηλασιμότητα από τον ελαιώνα έως το τραπέζι του καταναλωτή (Peri, 2014). Υπάρχουν διαφορετικές απόψεις αν αυτά τα νέα αυστηρότερα κριτήρια θα πρέπει να καταστούν υποχρεωτικά ή αν θα παραμείνουν εθελοντικά. Η εθελοντική τους υιοθέτηση και εφαρμογή από μια επιχείρηση έχει τα εξής αποτελέσματα:

Η ίδια η επιχείρηση αυτοπροστατεύεται και δεν κινδυνεύει να βρεθεί με προϊόν εκτός προδιαγραφών στα ράφια των σούπερ μάρκετ.

Αποκτά ένα μεγάλο εμπορικό πλεονέκτημα απέναντι στους αγοραστές [B2B], οι οποίοι ήδη σε αρκετές περιπτώσεις έχουν οι ίδιοι υψώσει τον πήχυ απαιτώντας αυτά τα αυστηρότερα όρια ή/και νέες αναλύσεις όπως η πυροφαιοφυτίνη PPP και τα 1,2 διγλυκερίδια DAGs.

Αποκτά ένα πλεονέκτημα στο μάρκετινγκ απέναντι στους καταναλωτές [B2C] διεκδικώντας μια υψηλότερη τιμή πώλησης και προστιθέμενης αξίας, η οποία θα υπερκαλύψει το επιπλέον κόστος παραγωγής.

Επίσης, συνολικά για την παγκόσμια αγορά, αυτή η αναβάθμιση των προτύπων ποιότητας θα είχε σαν αποτέλεσμα να περιοριστούν οι ποσότητες των «πραγματικών» έξτρα, άρα να ανταμειφθούν οι παραγωγοί τους με υψηλότερες τιμές, ενώ παράλληλα θα ξεχώριζε και όλος ο όγκος των μειονεκτικών ελαιολάδων που μπορούν να κυκλοφορούν σήμερα σαν έξτρα.

6.1.3. Παραδείγματα πράξης: Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός «Αρχαίας Ωλένειας» και το «Κέντρο Ποιότητας Ελιάς στο Νεοχώρι Μεσολογγίου».

Πρόκειται για δύο έμπρακτα παραδείγματα που αξίζει να μελετηθούν σοβαρά, να υποστηριχτούν και -στο μέτρο του εφικτού- να μεταλαμπαδευτούν και σε άλλες ανάλογες πρωτοβουλίες.

Όπως γράφει ο κ. Δημήτρης Σκόνδρας*, χημικός- μηχανικός, ιθύνων νους και από τους πρωτεργάτες του Κέντρου Ποιότητας Ελιάς, παρεμβαίνουμε λαμβάνοντας υπόψη ότι:

α) Η ελιά Καλαμών, σε μεγάλο ποσοστό -ίσως και 70-80%- συντηρείται και ζυμώνεται στις εγκαταστάσεις των παραγωγών, και

β) για την αποφυγή διαφόρων ελαττωμάτων της ελιάς, που υποβαθμίζουν την ποιότητα, ισχύει η αρχή της πρόληψης και όχι της θεραπείας.

Παρεμβαίνουμε, λοιπόν, για να βοηθήσουμε τον ελαιοπαραγωγό ώστε με καλές πρακτικές να βελτιώσει την ποιότητα στην παραγωγή του. Ποιότητα η οποία, όσο περνάνε τα χρόνια, παρουσιάζει όλο και περισσότερα προβλήματα, που έχουν να κάνουν τόσο με την κλιματική αλλαγή που οδηγεί σε υπερπρώιμη ή υπερόψιμη ωρίμανση της παραγωγής, όσο και με την αλόγιστη χρήση φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων και ποτισμάτων.

Τα παραπάνω αποτελούν παράγοντες μη ευνοϊκούς για τη ζύμωση της επιτραπέζιας ελιάς και συχνά δημιουργούν εκτροπές της ζύμωσης και επακόλουθα ελαττώματα.

Παρεμβαίνουμε:

-Στο στάδιο της καλλιέργειας και της συλλογής (οργανοληπτική αξιολόγηση του καρπού) υποδεικνύοντας ορθές πρακτικές πριν και κατά τη συλλογή.

-Στην υγιεινή των εγκαταστάσεων των παραγωγών, δείχνοντας πώς πρέπει να γίνεται η διατήρηση και ο καθαρισμός των εγκαταστάσεων.

-Στη ζύμωση, καθοδηγώντας τους ελαιοπαραγωγούς και ελέγχοντας τον καρπό βάσει συγκεκριμένου πλάνου εργασιών μέχρι να πουληθούν οι ελιές.

Ποιοι είμαστε: Είμαστε μια επιστημονική ομάδα που αποτελείται από χημικούς, γεωπόρους και τεχνολόγους τροφίμων. Με πολύχρονη εμπειρία στην επεξεργασία της επιτραπέζιας ελιάς, η επιστημονική ομάδα μας θα παρεμβαίνει και θα αναλαμβάνει την καθοδήγηση στη συντήρηση και στον έλεγχο του παραγόμενου προϊόντος από την αρχή μέχρι και την πώλησή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Σκοπεύουμε επίσης, στο άμεσο μέλλον να συμβάλλουμε στη δημιουργία ομάδων παραγωγών που θα λειτουργούν κοινοπρακτικά, με ορθό τρόπο, σε όλα τα στάδια εργασιών, ξεκινώντας από την καλλιέργεια μέχρι και τη συντήρηση των προϊόντων.

Είμαστε στη διάθεση όλων των εμπλεκόμενων για συνεργασία και συνεννόηση, ώστε να συμβάλλουμε στην επίτευξη του στόχου μας που δεν είναι άλλος από τη βελτίωση της ποιότητας της ελιάς Καλαμών.

Τι έχουμε κάνει μέχρι τώρα: Έχουμε κάνει έναρξη δραστηριότητας σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στο Νεοχώρι Μεσολογγίου, που αποτελείται:

-Από χώρο υποδοχής και ενημέρωσης των παραγωγών όπου αναλύονται λεπτομερώς το πλάνο παρακολούθησης και οι ορθές πρακτικές για τη συντήρηση της ελιάς.

-Γραμματεία, όπου εγγράφονται και γενικότερα εξυπηρετούνται οι παραγωγοί για τη λήψη διαφόρων εντύπων με τεχνικές οδηγίες, ραντεβού για δειγματοληψίες, ταμειακά κ.λπ.

-Εργαστήριο με τα απαιτούμενα όργανα όπου γίνονται οι μετρήσεις επί των δειγμάτων.

Οι παραγωγοί που έχουν προσέλθει μέχρι τώρα και εγγραφεί, αντιπροσωπεύουν ποσότητα μεγαλύτερη των 5.000 τόνων καρπού.

Φύλλα τεχνικών προδιαγραφών θα εκδίδονται μετά το τέλος για το τελικό προϊόν.

Έχει ανατεθεί η δημιουργία ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, γεγονός που θα βοηθήσει επικοινωνιακά το Κέντρο Ποιότητας αλλά και τους ελαιοπαραγωγούς που ήθελαν να κάνουν γνωστή την ποιότητα του προϊόντος τους.

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι μας αποτελούν:

-Η παρέμβαση μας και στις καλλιεργητικές πρακτικές και

-Η δημιουργία Ομάδας Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, άμεσα συνδεδεμένης με το Κέντρο Ποιότητας της Ελιάς.

***(απόσπασμα από άρθρο στο περιοδικό Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 90).**

Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι πρόκειται για ένα παράδειγμα αειφόρου συνεργασίας, με κόστος μόλις 2,43 σεντ/κιλό (+ΦΠΑ), όπου όλες οι πλευρές είναι κερδισμένες και ευχαριστημένες:

Ωφελούνται οι παραγωγοί γιατί το προϊόν τους δεν έχει ελαττώματα και πωλείται ευκολότερα σε καλύτερες τιμές, γι' αυτό και ξαναγράφηκαν όλοι μέλη παρουσιάζοντας μια αύξηση 20%.

Ωφελούνται τα εργοστάσια που απλοποιούν τη διαδικασία προμήθειας του προϊόντος μειώνοντας και τις φύρες.

Την ίδια περίπου εποχή δραστηριοποιείται και ο Αγρ. Συν/μός Αρχαίας Ωλένειας Αιτωλο-ακαρνανίας, ο οποίος άλλωστε συνεργάζεται για θέματα ποιότητας και με το Κέντρο Ποιότητας Ελιάς, που προαναφέραμε.

Ο πρόεδρος κ. Στέφανος Γαντζούδης εξηγεί σχετικά: (**)

Από το 2019, με επιβλέποντα γεωπόνο τον κ. Μπαλτά Αθανάσιο, η ομάδα μας ακολουθεί πιστά και αυστηρά σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης της ελαιοκαλλιέργειας. Μας βοήθησε να κατανοήσουμε τη χρησιμότητα κάθε εργασίας, να τη βελτιώσουμε και να παραγάγουμε ποιοτικό προϊόν με την ελάχιστη επιβάρυνση για το περιβάλλον. Επίσης η εταιρεία TÜV Hellas πιστοποιεί ότι η ομάδα μας πληροί όλες τις προδιαγραφές ώστε να παράγονται

ασφαλή και ποιοτικά προϊόντα σύμφωνα με το πρότυπο AGRO 2.1. Παράλληλα πιστοποιεί ότι η ομάδα μας τηρεί όλους τους γενικούς κανόνες ορθής γεωργικής πρακτικής και τα συνοδευτικά μέτρα φιλοπεριβαλλοντικής άσκησης της γεωργίας, ώστε να παράγονται με ασφαλή τρόπο ποιοτικά προϊόντα και να επιτυγχάνεται η βέλτιστη διαχείριση του αγροτικού περιβάλλοντος σύμφωνα με το πρότυπο AGRO2.2. Από το έτος 2019 η ομάδα παραγωγών εντάχθηκε σε πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας και από το έτος 2022 το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής θα είναι πιστοποιημένα βιολογικό.

Όμως η επίτευξη του στόχου της ποιότητας απαιτεί και τις ανάλογες επενδύσεις. Έτσι το καλοκαίρι του 2019 μεταφερθήκαμε σε νέο χώρο, έκτασης περίπου 9.000 τ.μ. με στεγασμένο χώρο 500 τ.μ. Ανακαινίσαμε εξαρχής τις εγκαταστάσεις και επενδύσαμε σε σύγχρονα μηχανήματα διαλογής της ελιάς, που περιλαμβάνουν χρωμοδιαλογέα με δυνατότητα διαλογής 25.000 κιλών ημερησίως ώστε να διασφαλίσουμε σωστό χρωματισμό στο προϊόν. Αποκτήσαμε δεξαμενές αποθήκευσης 1.000 τόνων ελιών νέας τεχνολογίας με τρία στρώματα υλικού, που διασφαλίζουν σταθερή εσωτερική θερμοκρασία έχοντας εντός αυτών νέα συστήματα αέρα. Σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς δοκιμάζουμε νέες τεχνολογίες ζύμωσης της ελιάς.

Το σύνολο της αποθηκευμένης παραγωγής του Αγροτικού Συνεταιρισμού παρακολουθείται και υποστηρίζεται από το Κέντρο Ποιότητας της Ελιάς, μιας εταιρείας με άριστη γνώση του αντικείμενου. Ο κ. Σκόνδρας Δημήτριος και η ομάδα του παρακολουθούν τη διαδικασία ζύμωσης σε κάθε στάδιο, σε κάθε δεξαμενή και μας συμβουλεύουν ώστε το τελικό προϊόν να φτάσει σωστά ζυμωμένο και συντηρημένο στα χέρια των καταναλωτών. Ανταποκρινόμενοι στις νέες διατροφικές συνήθειες του καταναλωτή για ποιοτικό προϊόν που θα διατηρεί όλα τα οργανοληπτικά συστατικά σε συνεργασία με τον κ. Σκόνδρα, ξεκινήσαμε φέτος δύο νέα είδη ζυμώσεων του ελαιοκάρπου. Η πρώτη είναι η ζύμωση με ζύμες. Το αποτέλεσμα θα είναι ο καρπός να διατηρεί την γεύση του και όλα τα οργανοληπτικά συστατικά του με πολύ λιγότερο αλάτι, οπότε θα μπορεί να καταναλωθεί από ανθρώπους που ενδέχεται να έχουν πρόβλημα με το αλάτι. Η δεύτερη ζύμωση είναι η αερόβια ζύμωση. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται ο χρόνος της εκπίκρυνσης και βελτιώνεται ο χρωματισμός του καρπού με φυσικό τρόπο.

*****(απόσπασμα από άρθρο στο περιοδικό Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 94).***

6.2. Η Συλλογικότητα

Ειδικά για τους ελαιοπαραγωγούς η συλλογικότητα αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση ύπαρξης και ανάπτυξης. Όχι μόνο η θεωρία του συνεργατισμού αλλά και εκατοντάδες παραδείγματα αποδεικνύουν ότι οι μεμονωμένες ατομικές προσπάθειες είναι καταδικασμένες να «φυτοζωούν» στην καλύτερη περίπτωση, ή να έχουν έναν περιορισμένο χρονικό ορίζοντα επιβιώσής τους.

Το πρόβλημα στη χώρα μας περιπλέκεται και δυσκολεύει για δύο λόγους. Πρώτον γιατί «το DNA της φυλής» -όπως πολλοί ισχυρίζονται- ταιριάζει στην ατομικότητα και όχι στην συλλογικότητα. Προσωπικά δεν συμφωνώ με το επιχείρημα, όμως αρκεί ο δεύτερος λόγος, δηλαδή οι αλληπάλληλες οικονομικές αποτυχίες των συνεταιρισμών τα τελευταία χρόνια, συνοδευόμενες από πλήθος καταγγελιών και ιστοριών με σπατάλες και ατασθαλίες. Οικονομικές χρεωκοπίες έχουν συμβεί και στον ιδιωτικό τομέα, όμως εδώ έχει υπονομευθεί αυτή καθαυτή η έννοια του συνεργατισμού, που έχει γίνει απωθητική για μια σημαντική μερίδα,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ίσως και τη μεγάλη πλειοψηφία των αγροτών - ελαιοπαραγωγών. Εν πάσει περιπτώσει, σήμερα, διαγράφοντας αλλά μην ξεχνώντας αυτό το παρελθόν και τα διδάγματά του, το μεγάλο ερώτημα είναι τι μπορούμε να κάνουμε.

Στην προηγούμενη έκδοση του 2014 είχαμε αναφερθεί εκτενώς στις δυνατότητες που υπάρχουν με διάφορες νομικές μορφές επιχειρηματικών συλλογικοτήτων. Όχι μόνο των αγροτικών συνεταιρισμών, ο νόμος των οποίων, πρόσφατα, για πολλοστή φορά τροποποιήθηκε με τον 4673/2020, αλλά και άλλων όπως οι Οργανώσεις Παραγωγών και οι Ενώσεις τους (βλ. σχετικά τον κανονισμό 1308/2013) κι ακόμη οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), οι Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες (IKE), οι Κοινοπραξίες μεταξύ συνεταιριστικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων, οι Ανώνυμες Εταιρείες (όπως ο κατ' ουσίαν ελαιουργικός συνεταιρισμός του Κεφαλά στη Λακωνία). Ενδιαφέροντα είναι και τα παραδείγματα από νέους ανθρώπους που ένωσαν τις δυνάμεις τους με σωστό εσωτερικό καταμερισμό της ειδικότητάς τους. Σε κάθε περίπτωση όλες αυτές οι επιχειρήσεις θα πρέπει εξαρχής να διαθέτουν καλή νομική και λογιστική υποστήριξη.

Με την εμπειρία και των τελευταίων ετών επανερχόμαστε σε όσα γράφαμε πριν έξι χρόνια: «Καμία λύση των σημερινών προβλημάτων και αναπτυξιακή προοπτική δεν μπορεί να έρθει «απ' έξω» χωρίς τη δημιουργία τοπικών συλλογικοτήτων από τους ίδιους τους αγρότες παραγωγούς. Το σημερινό κενό πρέπει οπωσδήποτε να καλυφθεί. Τα σφάλματα του παρελθόντος πρέπει να αποτελέσουν παράδειγμα προς αποφυγήν και οδηγό δράσης, όχι αιτιολογία απραξίας.

Επειδή η δημιουργία «μεγάλων σχημάτων» όχι μόνο απέτυχε στο παρελθόν αλλά σκοπιάται και σε μια σειρά από εμπόδια (οικονομικά, οργανωτικά, διαχειριστικά, τοπικιστικά, ψυχολογικά), γι αυτό θα ήταν πιο πρόσφορο να δημιουργηθούν μικρά ευέλικτα σχήματα.

Απαραίτητος είναι ο κανόνας αυτοδέσμευσης των μελών ότι θα παραδίδουν ένα σημαντικό μέρος της παραγωγής τους, με επίσης όρια ποιότητας, στο κοινό συλλογικό τους φορέα για να τον διαχειριστεί.

Οι ανθρώπινες σχέσεις αποτελούν το σημαντικότερο κεφάλαιο. Άρα το ζητούμενο είναι, σε τοπικό επίπεδο, να βρεθούν λίγοι νέοι άνθρωποι με γνώσεις, καθαρό παρελθόν, που να παίξουν το ρόλο του «τοπικού ηγέτη», συσπειρώνοντας μια μικρή έστω ομάδα καλών παραγωγών. Τα πρώτα επιτυχημένα αποτελέσματα θα αποτελέσουν την καλύτερη διάδοση του παραδείγματος».

Δίνουμε πάλι το λόγο στους ανθρώπους του Αγρ. Συν/μού Αρχαίας Ωλένειας Αιτωλοακαρνανίας(**):

«Εννέα οικογένειες ελαιοπαραγωγών από το Δήμο Ι.Π. Μεσολογγίου ενώσαμε τις δυνάμεις μας, το μεράκι μας και την αγάπη για τον τόπο μας. Έτσι το 2017 δημιουργήσαμε την ομάδα παραγωγών με έδρα το Δ.Δ. Σταμνάς Αιτωλικού, που αποτελείται κυρίως από νέους ανθρώπους. Τα μέλη της ομάδας, καθαρά από επιλογή, δεν εγκαταλείπουν τον τόπο τους και παραμένουν με πείσμα να αποδείξουν ότι μπορούν να πετύχουν στους σκοπούς τους.

Όταν ξεκινήσαμε τις διαδικασίες για την δημιουργία του Αγροτικού Συνεταιρισμού και της ομάδας παραγωγών αντιμετωπίσαμε μεγάλη δυσκολία στο να πείσουμε συναδέλφους ελαιοπαραγωγούς να ενταχθούν στην ομάδα. Οι συνάδελφοι ελαιοπαραγωγοί ήταν απρόθυμοι να ενταχθούν, καθώς οι εμπειρίες της δεκαετίας του 1980 με την ανάπτυξη Αγροτικών Συνεταιρισμών ανά την Ελλάδα είχε αποτύχει παταγωδώς. Αυτή η δεκαετία στοιχειώνει ακό-

μα και στις μέρες μας τον αγροτικό κόσμο. Ως ένα βαθμό η ανησυχία αυτή είναι κατανοητή, διότι είναι οξύμωρο να μιλάς για τα θετικά του συνεταιρίζεσθαι, για μείωση κόστους παραγωγής, για υπεραξία του παραγόμενου προϊόντος μέσω των Αγροτικών Συνεταιρισμών και, γυρνώντας το κεφάλι, δίπλα σου ακριβώς, να βλέπεις τα «κουφάρια» των εγκαταστάσεων, των μηχανημάτων και των κτιρίων που έχουν μείνει ανά την Ελλάδα, από Αγροτικούς Συνεταιρισμούς που σταμάτησαν την λειτουργία τους για διάφορους λόγους».

Δεν παραλείπουν να αναφερθούν στις αρχικές δυσκολίες και στην πολύτιμη υποστήριξη από μία εταιρεία αγροτικών συμβουλών, ενός λογιστικού γραφείου και της ΔΑΟΚ Αιτωλοακαρνανίας, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός «πάτησε στα πόδια του».

Συνεχίζουν λέγοντας «Καταφέραμε μέσα σε δύο χρόνια να μοιραστούμε εντός της ομάδας τις συνεταιριστικές αρχές και αξίες ώστε να θέσουμε τις σωστές βάσεις. Από την πρώτη στιγμή αποφασίσαμε να κάνουμε τακτικές συσκέψεις, σχεδόν εβδομαδιαίες. Αφιερώσαμε χρόνο ώστε να εκφράσουμε τους προβληματισμούς μας με ειλικρίνεια, να οριοθετήσουμε τις αρμοδιότητες του κάθε μέλους και να θέσουμε ρεαλιστικούς στόχους. Αυτή η περίοδος ήταν η σημαντικότερη για εμάς, γιατί μέσα από τον διάλογο διώξαμε «τα φαντάσματα» των Συνεταιρισμών του παρελθόντος και όλοι κατανοήσαμε ότι ένας σύγχρονος Αγροτικός Συνεταιρισμός θα μας δώσει το ερέθισμα να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι, χρήσιμοι για τον τόπο μας, χρήσιμοι για την τοπική οικονομία και στο τέλος καλύτεροι παραγωγοί».

Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι «ο Αγροτικός Συνεταιρισμός δεν έχει προβεί σε δανεισμό και όλες οι εγκαταστάσεις έχουν δημιουργηθεί από ίδια κεφάλαια των μελών του. Τα αποτελέσματα στην τοπική κοινωνία και οικονομία είναι ορατά, καθώς ο Αγροτικός Συνεταιρισμός προσφέρει ήδη εργασία σε 9 άτομα στις εγκαταστάσεις του και έμμεσα μέσω των συνεργατών του πάνω από 25 θέσεις εργασίας».

Εν είδει απολογισμού συνοψίζουν: «Μετά από την μικρή διαδρομή των τριών ετών είμαστε σίγουροι ότι ακολουθούμε το σωστό δρόμο. Από την πρώτη στιγμή αποφασίσαμε να ακούσουμε την γνώμη των ειδικών επιστημόνων, γεωπόνων, τεχνολόγων τροφίμων, πανεπιστημίων και άλλων φορέων ώστε να πάμε ένα βήμα μπροστά τα προϊόντα που μας προσφέρει το δέντρο της ελιάς. Συμβουλευόμαστε κι άλλους παραγωγούς να τολμήσουν να ιδρύσουν μικρές και ευέλικτες ομάδες παραγωγών ώστε να μπορέσουμε επιτέλους να δώσουμε στα αγροτικά μας προϊόντα την θέση που τους αξίζει στην παγκόσμια οικονομία».

Χαρακτηριστικές είναι οι τοποθετήσεις μελών του συνεταιρισμού.

«Υπήρξα μέλος και σε μια παλαιότερη προσπάθεια η οποία δυστυχώς απέτυχε. Παρ' όλη την απογοήτευση, έδωσα μια ακόμα ευκαιρία σε μια επόμενη απόπειρα που βρέθηκε μπροστά μου χωρίς να γνωρίζω αν θα αντέξει στις δυσμενείς καταστάσεις που επικρατούσαν στον εμπορικό χώρο. Ωστόσο με την θέληση μας, τον προσωπικό κόπο και πάνω από όλα την αγάπη μας για την ελιά καταφέραμε να δημιουργήσουμε ένα συνεταιρισμό με γερά θεμέλια και όραμα. Η συγκρότηση και η ομαλή λειτουργία του συνεταιρισμού ήταν ένα δύσκολο έργο το οποίο απαιτεί χρόνο, χρήμα και καθημερινό κόπο, όμως είναι κάτι το οποίο ένωσε τα μέλη κάτω από ένα κοινό σκοπό που δεν είναι άλλος από την παραγωγή και εμπορευματοποίηση της ελιάς. Καταλήγοντας, θέλω να επισημάνω ότι ο προσωπικός κόπος του κάθε μέλους ξεχωριστά τροφοδοτεί με ενέργεια το συλλογικό έργο. Αυτό αποτελεί το κλειδί μιας μακροχρόνιας συνεργασίας, ικανής να υπερβεί τα στενά όρια του παρόντος, δίνοντας κίνητρο στις νέες γενιές για καινοτομία και εξέλιξη». (Γαντζούδης Στέφανος, Πρόεδρος Δ.Σ. – Ελαιοπαραγωγός).

«Στην αρχή αντιμετωπίσαμε δυσκολίες, αλλά συνεχίσαμε καθώς ήρθαν κάποια νέα μέλη και υπερίσχυσε η πίστη στην προσπάθεια. Σιγά σιγά άρχισαν τα καλά νέα. Οι σωστά προγραμματισμένες και οργανωμένες κινήσεις, η αφοσίωση στο σκοπό του ΔΣ, οι άριστες και έντιμα δομημένες διαπροσωπικές σχέσεις (κλειδί για κάθε τέτοια προσπάθεια) βοήθησαν να ξεπεραστούν οι αμφιβολίες και να αρχίσει να ανθίσει το χαμόγελο, η ικανοποίηση και η περηφάνεια του να ανήκουμε στην ομάδα.

Οι εμπειρίες και η τεχνογνωσία κάποιων μελών μας αποτέλεσαν τις βάσεις προκειμένου να συμμετάσχουν οι υπόλοιποι με προθυμία, ώστε να περάσουμε από «το δικό μου» στο «δικό μας». Της ομάδας, δηλαδή. Το σπουδαιότερο είναι ότι αυτά αισθάνομαι να συμβαίνουν στην χειρότερη συγκυρία για το προϊόν (σσ. Ιανουάριος 2021), οπότε φαντάζομαι τι θα συμβεί όταν καλυτερέψουν οι συνθήκες. Μόνο αισιοδοξία, λοιπόν». (Βάρρας Παντελής, Εκπαιδευτικός- Ελαιοπαραγωγός).

«Παρόλα τα προβλήματα που αντιμετωπίσαμε στην αρχή, με υπομονή και επιμονή καταφέραμε να ξεπεράσουμε όλα τα εμπόδια που παρουσιάστηκαν στην πορεία μας και αυτός είναι ο λόγος της επιτυχίας μας μέχρι τώρα. Οι δυσκολίες μας ένωσαν και γίναμε πραγματικά μια ομάδα. Από τη συμμετοχή μου στην ομάδα έγινα καλύτερος παραγωγός και έχω άριστη υποστήριξη σε θέματα της καλλιέργειας, της αποθήκευσης και της διάθεσης του προϊόντος. Ειδικά φέτος που εγκατασταθήκαμε στο νέο χώρο μας η διαδικασία της ελαιοσυλλογής, διαλογής και αποθήκευσης είναι ξεκούραστη. Ένα μεγάλο ευχαριστώ στα μέλη της ομάδας για ό,τι έχουν κάνει για την οικογένεια μας». (Γιώργος Μιμής - ελαιοπαραγωγός).

**** (απόσπασμα από άρθρο στο περιοδικό Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 94).**

6.3. Η Οργάνωση του Τομέα

Αναφερθήκαμε παραπάνω στην «ποιότητα» και στην «συλλογικότητα». Το τρίπτυχο των αναγκαίων προϋποθέσεων για την ευημερία και την αιεφόρο ανάπτυξη του ελληνικού ελαιοκομικού τομέα ολοκληρώνεται με την «οργάνωση». Έννοια πάρα πολύ εύκολη και συγχρόνως άλλο τόσο και περισσότερο δύσκολο όχι μόνο να υλοποιηθεί αλλά ακόμη και να περιγραφεί. Ένας ορισμός που ίσως βοηθά είναι: «Ως Οργάνωση εννοούμε το σύνολο των επίσημων (γραπτών) και των άτυπων (άγραφων) κανόνων που επικρατούν στις σχέσεις μεταξύ όλων των συντελεστών της αλυσίδας αξίας (value chain) των ελαιοκομικών προϊόντων από την πρωτογενή παραγωγή (καλλιέργεια) έως την τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβανομένης της πολιτείας και των οργάνων της».

Θα μπορούσε να γραφτεί ένα ή και περισσότερα βιβλία με προτάσεις για να ξεπεραστούν τα κενά και οι δυσλειτουργίες που παρατηρούνται στον ελαιοκομικό τομέα, ίσως και σε άλλους της χώρας μας. Επειδή αυτό είναι αδύνατον ας περιοριστούμε σε μια συγκεκριμένη πρόταση και αυτή δεν είναι άλλη από το μοντέλο της Ισπανίας.

Στην Ισπανία, λοιπόν, διαπιστώνουμε μια κοινή συνισταμένη που αποτελείται από τις εξής οκτώ συνιστώσες:

Την κεντρική κυβέρνηση (το Υπουργείο Γεωργίας).

Τις κυβερνήσεις των 17 αυτόνομων περιφερειακών ενοτήτων, οι οποίες διαθέτουν το δικό τους προϋπολογισμό, με Υπουργεία.

Τους πολύ δυνατούς αγροτικούς συνεταιρισμούς (κοοπερατίβες) οι οποίοι όχι μόνο ελέγ-

χουν το μεγαλύτερο μέρος της πρωτογενούς παραγωγής αλλά είναι και καθετοποιημένοι, διαθέτουν μονάδες μεταποίησης, τυποποίησης, έχουν σοβαρή παρουσία στην εσωτερική αγορά εμφιαλωμένου προϊόντος και στις εξαγωγές. Ο μέσος ισπανικός κλήρος δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλος, η δύναμη αυτών των μικρομεσαίων ελαιοπαραγωγών βρίσκεται στις συνεταιριστικές τους οργανώσεις.

Ιδιωτικές επιχειρήσεις τυποποίησης ελαιολάδου, μεταποίησης και συσκευασίας επιτραπέζιας ελιάς, οι οποίες μαζί με τις συνεταιριστικές διακινούν εκατοντάδες χιλιάδες τόνους στην εσωτερική και παγκόσμια αγορά.

Οι δύο τομείς, ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς, διαθέτουν εδώ και πολλά χρόνια τις δικές τους, χωριστές διεπαγγελματικές οργανώσεις, αντιπροσωπευτικές με εκπροσώπους παραγωγών, εμπόρων, μεταποιητών κ.λπ., με υπηρεσιακό μηχανισμό, που παράγουν έργο και αποτελέσματα.

Η επιστημονική κοινότητα διαδραματίζει πολύ σοβαρό ρόλο αποτελούμενη από όλες τις ειδικότητες (γεωπόνους, χημικούς, μηχανικούς, γιατρούς, διατροφολόγους, οικονομολόγους κ.λπ.) που δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύτατο δίκτυο όχι μόνο πανεπιστημίων αλλά και ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων, και το κυριότερο, βρίσκονται πολύ κοντά στις παραγωγικές συνεταιριστικές και ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Ο τραπεζικός τομέας, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, όλα αυτά τα χρόνια χρηματοδοτεί συνεχώς και αδιαλείπτως τις επιχειρήσεις, εξασφαλίζοντάς τους την αναγκαία ρευστότητα, καθιστώντας αυτές ανταγωνιστικές απέναντι στις άλλες χώρες.

Ακόμη και ο αγροτικός (εξειδικευμένος ελαιοκομικός) τύπος στέκεται σε ένα υψηλό επίπεδο ενημέρωσης.

Οι παραπάνω οκτώ συνιστώσες λειτούργησαν αποτελεσματικά ακολουθώντας μια σειρά από κανόνες όπως:

α) Ανοικτή συζήτηση και διαφάνεια. Όλοι συζητάνε ανοικτά μεταξύ τους και με διαφάνεια.

β) Υπάρχουν αυστηροί έλεγχοι και κυρώσεις με αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, η Ισπανία να έχει αξιοποιήσει τους κοινοτικούς πόρους και να μην τους έχει σπαταλήσει σε αδιέξοδα «πανωγραψίματα» των επιδοτήσεων.

γ) Εξωστρέφεια. Η Ισπανία επεδίωξε όχι μόνο την εμπορική εξωστρέφεια κατακτώντας τη μια μετά την άλλη τις αγορές του κόσμου αλλά και την θεσμική. Από το 1950 φρόντισε να εγκατασταθεί στη Μαδρίτη το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιοκομίας (IOC), ενώ πολύ αργότερα φρόντισε να έχει τους δικούς της ανθρώπους και στις κρίσιμες θέσεις της Ε.Ε. όπως π.χ στην υπηρεσία ελαιολάδου της Κομισιόν.

δ) Χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι η Ισπανία διαθέτει τις πιο ολοκληρωμένες και αξιόπιστες στατιστικές, που αμέσως δίνονται στη δημοσιότητα αποτελώντας την πυξίδα και οδηγό πλεύσης.

Όλο αυτό το σύστημα δεν λειτουργεί χωρίς αντιθέσεις, χωρίς αποτυχίες, όμως οι Ισπανοί κατάφεραν τα τελευταία 35 χρόνια βασιζόμενοι στην καλή οργάνωση, στην τήρηση ενός πλαισίου κανόνων, στον ανοικτό διάλογο, να κατακτήσουν την παγκόσμια ηγεμονία.

Επιδοτούμενα προγράμματα ελαιοκομικού τομέα

Σημαντική στήριξη στον αγροδιατροφικό τομέα και ιδιαίτερα στον ελαιοκομικό τομέα της Ηπείρου, έχει το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ), το οποίο αφορά τόσο συλλογικές μορφές οργανώσεων (π.χ αγροτικοί συνεταιρισμοί, νομικές συμπράξεις παραγωγών κ.ο.κ.), όσο και μεμονωμένους ελαιοπαραγωγούς. Οι υποψήφιοι δικαιούχοι μπορούν να ενταχθούν σε μια σειρά από ευρωπαϊκά επιδοτούμενα προγράμματα του Υπ.Α.Α.Τ., τα οποία θα συμβάλουν στην κάλυψη σημαντικού μέρους των λειτουργικών τους δαπανών, όπως επίσης και στην επιδότηση του κόστους του κτιριακού και μηχανολογικού εξοπλισμού που θα πρέπει να επενδυθεί από τους ελαιοκομικούς φορείς σε υλικοτεχνικές υποδομές, αλλά και σε δράσεις που συμβάλλουν στην προώθηση και εξωστρέφεια των ελαιοκομικών προϊόντων. Το σύνολο των επιδοτούμενων Μέτρων του ΠΑΑ (Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης) που μπορούν να κάνουν χρήση ελαιοκομικοί φορείς μπορεί να είναι τα εξής:

α. Μέτρο 9 «Στήριξη νεοσύστατων Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών».

Με το συγκεκριμένο, ενισχύεται η σύσταση και οι λειτουργικές δαπάνες νέων Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών (Ο.Π.) σε 5ετή βάση με ποσά που φτάνουν τα 100.000 ευρώ κατ' έτος (κλιμακωτά από 10% έως 2% του τζίρου). Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η επίσημη αναγνώρισή τους σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια. Στις άμεσες προτεραιότητας του ΑΣ είναι να αναγνωρισθεί ως Ομάδα ή Οργάνωση Παραγωγών και να κάνει χρήση του συγκεκριμένου Μέτρου.

β. Μέτρο 4 - Υπομέτρο 4.1 - Επενδύσεις για τη βελτίωση των επιδόσεων και της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (Σχέδια Βελτίωσης).

Επιδότησεις για επενδύσεις στην πρωτογενή παραγωγή σε ποσοστό από 40% έως και 85%. - Ισχύουν αυξημένα ποσοστά ενίσχυσης κατά 10-20% για συλλογικές επενδύσεις.

Υπομέτρο 4.2 - Στήριξη σε επενδύσεις πάνω στη μεταποίηση, εμπορία και ανάπτυξη των γεωργικών προϊόντων. Αφορά ενισχύσεις από 40% έως και 90% για την ίδρυση, εκσυγχρονισμό και την επέκταση μονάδων μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών (Δράση 4.2.1) και μη γεωργικών προϊόντων (Δράση 4.2.2). Αυξημένα ποσοστά ενίσχυσης κατά 20% για επενδύσεις συγχωνεύσεων Οργανώσεων Παραγωγών. Το ύψος της επένδυσης μπορεί να ανέλθει έως 10 εκ. ευρώ.

γ. Μέτρο 3 - Υπομέτρο 3.1 - Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων.

Επιδότηση 100% (έως 3.000 € ανά παραγωγό) για δράσεις ελέγχου εφαρμογής των συστημάτων ποιότητας.

Υπομέτρο 3.2 - Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης στην εσωτερική αγορά.

Αφορά ενισχύσεις έως 70% σε Ομάδες Παραγωγών που έχουν ενταχθεί στο προηγούμενο.

δ. Μέτρο 16 - Υπομέτρο 16.4 - Οριζόντια και κάθετη συνεργασία για βραχείες αλυσίδες και τοπικές αγορές και δραστηριότητες προώθησης.

Ενισχύονται παραγωγοί, μεταποιητές και έμποροι για τη δημιουργία και ανάπτυξη μικρών αλυσίδων εφοδιασμού (Δράση 1) και τη δημιουργία τοπικών αγορών παραγωγών - Farmers' Markets (Δράση 2). Η χρηματοδότηση για την οργάνωση και το συντονισμό των συνεργασιών ανέρχεται στο 100% των επιλέξιμων δαπανών και μπορεί να φτάνει τις 150.000 €.

ε. Μέτρο 2 - Υπομέτρο 2.1 - Χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών στον γεωργικό τομέα (Γεωργικοί Σύμβουλοι).

Επιδότηση 100% για την παροχή 3 συμβουλευτικών υπηρεσιών (1.500 € έκαστη) ανά παραγωγό.

στ. Μέτρο 19 - Στήριξη της τοπικής ανάπτυξης LEADER.

Τα Τοπικά Περιφερειακά Προγράμματα LEADER περιλαμβάνουν αγροτικές (μεταποίηση, τυποποίηση) και μη (εστίαση, τουρισμός, κ.α.) επενδύσεις ύψους έως 600 χιλ. € με επιδοτήσεις που ξεκινούν από 40% και μπορούν να φτάνουν το 100%.

ζ. Ευρωπαϊκά Προγράμματα ενημέρωσης και προώθησης αγροτικών προϊόντων στην Εσωτερική Αγορά (Ε.Ε.) και σε Τρίτες Χώρες μέσω του Κανονισμού (Ε.Ε.) 1144/2014. - Αφορά επιδοτήσεις έως και 90% για δράσεις ενημέρωσης και προώθησης αγροτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές.

η. Επιχειρησιακά προγράμματα Αναγνωρισμένων Οργανώσεων Ελαιοκομικών Φορέων μέσω των Καν. (ΕΚ) 611/2014 και 6145/2014. Αφορά ενισχύσεις σε ποσοστό έως 90% για επιχειρησιακά σχέδια αναγνωρισμένων Ελαιοκομικών Φορέων.

Προϋποθέσεις αναγνώρισης των Ο.Π. αποτελούν ο αριθμός των παραγωγών και ο τζίρος. Εγχώριοι φορείς χρηματοδότησης

Α. Ταμείο Γεωργίας & Κτηνοτροφίας, εποπτεύεται από το Υπ.Α.Α.Τ.

Β. Ταμείο Αγροτικής Επιχειρηματικότητας (Τ.Α.Ε.), υπάγεται στην ΕΤΕΑΝ Α.Ε..

Γ. Τράπεζα Πειραιώς, με τη Συμβολαιακή Γεωργία και Κτηνοτροφία & διάφορα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Μέτρου 4.2 του ΥΠ.Α.Α.Τ «Μεταποίηση αγροτικών προϊόντων»

Σημαντικές ευκαιρίες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων του ελαιοκομικού τομέα που θέλουν να επενδύσουν σε καινούριο μηχανολογικό και κτιριακό εξοπλισμό, εμφανίζονται μέσα από το Μέτρο 4.2 του Υπ.Α.Α.Τ. «Μεταποίηση αγροτικών προϊόντων».

Ειδικότερα για τον ελαιοκομικό τομέα το Μέτρο 4.2 περιλαμβάνει επενδύσεις που αφορούν τον εκσυγχρονισμό των ελαιοτριβείων, την ίδρυση ή και τον εκσυγχρονισμό μονάδων τυποποίησης ελαιολάδου αλλά και επιτραπέζιων ελιών. Το ύψος του ελάχιστου επενδυτικού σχεδίου ξεκινά από 100.000€ και μπορεί να φθάσει μέχρι 10.000.000€ ενώ το ποσοστό επιδότησης των επιλέξιμων δαπανών κυμαίνεται από 40-50%.

Οι επιλέξιμες δαπάνες αφορούν:

α. Κατασκευή ή βελτίωση κτιριακών υποδομών και απόκτηση οικοπέδου, όπου οι δαπά-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

νες για την απόκτηση οικοπέδων δεν υπερβαίνουν το 10% του προϋπολογισμού του επενδυτικού σχεδίου ή το 15% όταν περιλαμβάνουν και κτήρια.

β. Διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου της μονάδας.

γ. Αγορά, μεταφορά και εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού, συμπεριλαμβανομένου και του εξοπλισμού εξοικονόμησης ενέργειας ή ύδατος και παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ (όπως φωτοβολταϊκά, κ.α.).

δ. Αγορά καινούργιων οχημάτων (έως 10% του προϋπολογισμού), όπου περιλαμβάνονται οχήματα μεταφοράς προϊόντων ειδικού τύπου (όπως βυτιοφόρα μεταφοράς ελαιοπυρήνα και υγρών αποβλήτων ελαιοτριβείων) και μέσα εσωτερικής μεταφοράς (όπως περονοφόρα και ανυψωτικά).

ε. Απόκτηση πιστοποιητικών διασφάλισης ποιότητας (όπως ISO, HACCP, BRC, IFS, GLOBALG.A.P., κ.α.) από αρμόδιους οργανισμούς.

στ. Δαπάνες εξοπλισμού της επιχείρησης (όπως ηλεκτρονικοί υπολογιστές, φωτοτυπικά, fax, τηλεφωνικές εγκαταστάσεις, συστήματα ασφαλείας και πυρασφάλειας, κ.α.).

ζ. Άυλες δαπάνες όπως απόκτηση ή ανάπτυξη λογισμικών και απόκτηση ή έκδοση αδειών, διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, εμπορικών σημάτων, δημιουργία αναγνωρίσιμου σήματος προϊόντος, έρευνες αγοράς, κ.α.

η. Γενικές δαπάνες, που αφορούν αμοιβές αρχιτεκτόνων, μηχανικών και συμβούλων.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι επιχειρήσεις του ελαιοκομικού τομέα που επενδύουν στην παραγωγική τους διαδικασία θα πρέπει να εκμεταλλευτούν τα οφέλη που προκύπτουν από την υλοποίηση ενός επιδοτούμενου επενδυτικού σχεδίου. Για να γίνει αυτό εφικτό, απαιτείται η σύνταξη ενός στοχευμένου επενδυτικού σχεδίου που να έχει λάβει σοβαρά υπόψη τα κριτήρια μοριοδότησης του Μέτρου, προκειμένου ο υποψήφιος επενδυτής να γνωρίζει τη βαθμολογία που συγκεντρώνει το επενδυτικό του σχέδιο, πριν ακόμη μπει στη διαδικασία υποβολής της μελέτης. Ενδεικτικά κάποια από τα κριτήρια μοριοδότησης είναι η ποσότητα των πιστοποιημένων πρώτων υλών (ελιών ή ελαιολάδου) που παραλαμβάνει η επιχείρηση, οι επενδύσεις που θα κάνει για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών από συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας, τα ίδια κεφάλαια που διαθέτει, αλλά και οι θέσεις απασχόλησης που θα δημιουργήσει μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης.

Αναλυτικά Κριτήρια μοριοδότησης:

- Πρώτες ύλες παραγόμενες με μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον ή βιολογικές.
- Παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ, ΠΓΕ, ειδικές εκτροφές, προϊόντων που παράγονται με σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης ή προϊόντων που φέρουν εθνικά σήματα πιστοποίησης.
- Ποσοστό δαπανών για εξοικονόμηση ενέργειας και εγκατάσταση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (π.χ. ISO 14.000, EMAS).
- Ποσοστό δαπανών για κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των μονάδων με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).
- Καινοτομία επενδυτικού σχεδίου.
- Η δραστηριότητα περιλαμβάνεται στους στόχους της περιφέρειας.

- Ποσοστό δαπανών για την εξοικονόμηση ύδατος.
- Αύξηση θέσεων απασχόλησης.
- Μέγεθος επιχείρησης.
- Διαθεσιμότητα ιδίων κεφαλαίων.
- Διαθεσιμότητα ιδίων κεφαλαίων εξωτερικού.
- Εξωστρέφεια επιχείρησης.

Σημαντικό κίνητρο για την υλοποίηση επενδύσεων στον ελαιοκομικό τομέα αποτελεί η αυξημένη βαθμολογία που τυγχάνουν οι σχετικές αιτήσεις ενίσχυσης σύμφωνα με τις προτεραιότητες του Περιφερειακού σχεδιασμού και τις RIS3 στις ελαιοπαραγωγικές Περιφέρειες της χώρας, καθώς και το γεγονός ότι δεν απαιτείται πλέον αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των επιχειρήσεων στο ύψος της ιδιωτικής συμμετοχής. Το τελευταίο, πέραν των επιχειρήσεων, αποτελεί σημαντικό κίνητρο και για τις υφιστάμενες οργανώσεις παραγωγών (Α.Σ., Ενώσεις Α.Σ.), που αντιμετώπιζαν σχετικές δυσχέρειες σε προηγούμενα αντίστοιχα Μέτρα.

Μέτρο 6.1 του ΥΠ.Α.Α.Τ «Νέοι Αγρότες»

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές βρίσκεται σε διαβούλευση η ΚΥΑ για το Μέτρο 6.1 των νέων αγροτών. Στόχος του Υπομέτρου 6.1 είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω ηλικιακής ανανέωσης και δημιουργία επιχειρηματιών γεωργών που με το πέρας της στήριξης θα διαθέτουν κατάλληλα εφόδια και βιώσιμες εκμεταλλεύσεις. Το ποσό της ενίσχυσης θα κυμαίνεται από 35.000 έως 40.000 ευρώ, ανάλογα με τον τόπο μόνιμης κατοικίας και την παραγωγική κατεύθυνση της εκμετάλλευσης. Η ενίσχυση καταβάλλεται σε δύο δόσεις. Η πρώτη δόση, η οποία καταβάλλεται με την ένταξη του δικαιούχου στο μέτρο, αφορά το 70% του συνολικού ποσού ενίσχυσης, ενώ η δεύτερη δόση καταβάλλεται κατά την ολοκλήρωση του επιχειρηματικού σχεδίου.

Δικαίωμα υποβολής αίτησης ενίσχυσης στο Μέτρο έχουν φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα, εφόσον κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης ενίσχυσης, πληρούνται αθροιστικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

Οι υποψήφιοι δικαιούχοι φυσικά πρόσωπα θα πρέπει να

- Έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους, να έχουν πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα και φερεγγυότητα σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και να μην έχουν υπερβεί το 40 ο έτος της ηλικίας τους.

- Είναι μόνιμοι κάτοικοι των περιοχών εφαρμογής του Υπομέτρου 6.1.

α) Ιδιόκτητα ή μισθωμένα ή συνδυασμός τους.

β) Μεγαλύτερα ή ίσα της ελάχιστης έκτασης κατά τύπο αγροτεμαχίου που είναι επιλέξιμη στα καθεστώτα της ενιαίας ενίσχυσης.

Εγγραφή Στο Μητρώο Αγροτών

Σύμφωνα με την προδημοσίευση του προγράμματος Νέων Αγροτών δικαιούχοι είναι φυσικά πρόσωπα, ηλικίας από 18 έως και 40 ετών με επαρκή επαγγελματικά προσόντα και εγκαθίστανται για πρώτη φορά ως αρχηγοί σε γεωργική εκμετάλλευση.

Ως πρώτη εγκατάσταση θεωρείται η για πρώτη φορά επαγγελματική ενασχόληση με τη

γεωργία. Η πρώτη εγκατάσταση ως διαδικασία ξεκινά με την για πρώτη φορά εγγραφή στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων του υποψηφίου δικαιούχου ως «νεοεισερχόμενου» επαγγελματία αγρότη.

Τι είναι η πρώτη εγκατάσταση;

Πρώτη εγκατάσταση Νέων Γεωργών νοείται η για πρώτη φορά επαγγελματική ενασχόληση με τη γεωργία για τα φυσικά πρόσωπα, ή ισοδύναμα, η για πρώτη φορά ανάληψη της αρχηγίας/ελέγχου σε νομικό πρόσωπο με γεωργική δραστηριότητα.

Ειδικά:

- Στην περίπτωση των ατομικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, πρώτη εγκατάσταση νοείται όταν τα φυσικά πρόσωπα - νέοι γεωργοί που είναι αρχηγοί αυτών των εκμεταλλεύσεων εγγράφονται στο ΜΑΑΕ ως «νεοεισερχόμενοι» στον αγροτικό τομέα επαγγελματίες αγρότες, ασκώντας αποτελεσματικό και μακροχρόνιο έλεγχο επί αυτών (όσον αφορά τη διαχείριση, τα κέρδη και τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους τους).
- Στην περίπτωση γεωργικών εκμεταλλεύσεων οι οποίες ανήκουν σε Νομικά Πρόσωπα (βλ. από κοινού εγκατάσταση με άλλους γεωργούς ή νέους γεωργούς), πρώτη εγκατάσταση νοείται όταν τα φυσικά πρόσωπα - νέοι γεωργοί αναλαμβάνουν τον έλεγχο και την διαχείριση των Νομικών Προσώπων με γεωργική δραστηριότητα, κατά τρόπο ώστε να μετέχουν στο κεφάλαιο τους (τουλάχιστον κατά 51%) και να είναι νομικά και οικονομικά υπεύθυνοι για τη λειτουργία τους, ασκώντας αποτελεσματικό και μακροχρόνιο έλεγχο επί αυτών (όσον αφορά τη διαχείριση, τα κέρδη και τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους τους) από κοινού ή όχι με άλλους νέους γεωργούς. Εάν το νομικό πρόσωπο είναι αποκλειστικά ή από κοινού ελεγχόμενο από άλλο νομικό πρόσωπο, οι εν λόγω απαιτήσεις ισχύουν και για αυτό (πλειοψηφία κατοχής και άσκηση αρχηγίας - διαχείρισης από νέους γεωργούς).

Μέτρου 4.1 του ΥΠ.Α.Α.Τ «Σχέδια Βελτίωσης»

Το Μέτρο 4.1 είναι από τα πιο δημοφιλή στον ελαιοκομικό τομέα μιας και δίνει το δικαίωμα τόσο σε μεμονωμένους παραγωγούς όσο και σε συλλογικά σχήματα κατ' επάγγελμα αγροτών να επιδοτηθούν για εξοπλισμό που αφορά την πρωτογενή παραγωγή των προϊόντων τους. Οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας έχουν ως εξής:

α. Για φυσικά πρόσωπα αγροτών θα πρέπει:

1. Επιλέξιμες ηλικίες 18ο - 60ο έτος.
2. Να έχουν υποβάλλει ενιαία δήλωση εκμ/σης (ΟΣΔΕ) κατά το έτος υποβολής αίτησης στήριξης στο πρόγραμμα.
3. Να είναι ενεργοί γεωργοί.
4. Να είναι φορολογικά και ασφαλιστικά ενήμεροι.
5. Να μην είναι άμεσα συνταξιοδοτούμενοι.
6. Να είναι εγγεγραμμένοι στο ΜΑΑΕ ως επαγγελματίες αγρότες ή να είναι Νέοι Γεωργοί του μέτρου 6.1.
7. Να μην εκτίουν ποινή φυλάκισης.

β. Για νομικά πρόσωπα αγροτών θα πρέπει:

1. Να έχουν υποβάλλει ενιαία δήλωση εκμ/σης κατά το έτος υποβολής αίτησης στήριξης στο πρόγραμμα.
2. Να είναι φορολογικά και ασφαλιστικά ενήμεροι.
3. Να έχουν διάρκεια κατ' ελάχιστο 10 έτη από το έτος υποβολής της αίτησης ενίσχυσης και σε κάθε περίπτωση τέτοια ώστε να καλύπτεται η περίοδος των μακροχρόνιων υποχρεώσεων.
4. Να μην τελούν υπό πτώχευση, λύση, αναγκαστική διαχείριση, εκκαθάριση.
5. Ειδικά για τη Δράση 4.1.1 τα υποψήφια νομικά πρόσωπα πρέπει να έχουν κύρια δραστηριότητα την άσκηση γεωργίας.

Για φυσικά και νομικά πρόσωπα ο επιλέξιμος προϋπολογισμός μπορεί να φθάσει τις έως 300.000ευρώ. Ή έως 500.000ευρώ, εφ' όσον η τυπική απόδοση είναι τουλάχιστον το 25% του αιτούμενου ποσού. Για ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ σχήματα ο επιλέξιμος προϋπολογισμός μπορεί να φθάσει τις 500.000 ευρώ. Ή έως 1.000.000 ευρώ, με την προϋπόθεση ότι ο κύκλος εργασιών της τελευταίας κλεισμένης χρήσης του συλλογικού σχήματος ανέρχεται τουλάχιστον στο 25% του αιτούμενου ποσού.

Επιλέξιμες δαπάνες μπορεί να είναι:

1. Ίδρυση, μετεγκατάσταση, ανέγερση, επέκταση και εκσυγχρονισμός γεωργικών κτιρίων και κατασκευών.
- 1.2. Εγκαταστάσεις προετοιμασίας προϊόντων για πρώτη πώληση όπως ψυγεία, ξηραντήρια, διαλογητήρια, πλυντήρια και συσκευαστήρια.
- 1.3. Αποθήκες και λοιποί αποθηκευτικοί χώροι εκτός από τους παραπάνω.
- 1.4. Θερμοκήπια και δικτυοκήπια.
- 1.5. Περίφραξη και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου για την εξυπηρέτηση των επενδύσεων.
2. Αγορά, μεταφορά και εγκατάσταση καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού.
- 2.1. Εξοπλισμός ο οποίος ενσωματώνεται σε κτιριακές εγκαταστάσεις ή επί γηπέδων:
 - α) φυτικής παραγωγής όπως ξηραντήρια, συγκροτήματα διαλογής, θάλαμοι ψύξης, συγκροτήματα συσκευασίας κ.ά. καθώς και
 - β) εξοπλισμός ο οποίος ενσωματώνεται στα θερμοκήπια όπως θέρμανση, συστήματα άρδευσης, κ.ά.
- 2.2 Ελκυστήρες (γεωργικοί, δενδροκομικοί, αμπελουργικοί, μεικτής χρήσης), φορτωτές, συλλεκτικές, περονοφόρα, κ.ά. καθώς και ζωικής παραγωγής όπως κτηνοτροφικοί ελκυστήρες, φορτωτές κ.ά.
3. Αγορά, μεταφορά και εγκατάσταση πολυετών φυτειών των οποίων η εγκατάσταση δεν γίνεται με τη χρήση σπόρου.
4. Περίφραξη και διαμόρφωση αγροτεμαχίων και περίφραξη φυτειών.
5. Αγορά και εγκατάσταση Η/Υ και λογισμικού διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης, εξοπλισμού επικοινωνιών και γραφείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

6. Γενικές Δαπάνες. Στις γενικές δαπάνες περιλαμβάνονται οι αμοιβές για τη σύνταξη και την υποβολή αίτησης στήριξης και αιτήσεων πληρωμής, οι αμοιβές για την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών και την έκδοση των απαραίτητων αδειοδοτήσεων και πιστοποιήσεων για την ολοκλήρωση του επενδυτικού σχεδίου.

OLIVE_CULTURE

Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις

Το βιβλίο αυτό έτυχε να γραφτεί την εποχή που η χώρα μας αλλά και ο πλανήτης όλος βρίσκονται λόγω κορωνοϊού στη μέγγνη μιας διπλής κρίσης, υγειονομικής και οικονομικής. Και για τη μεν υγειονομική είμαι τελείως αναρμόδιος να γράψω, όμως, σε ό,τι αφορά στην οικονομική κρίση είναι βάσιμοι οι φόβοι ότι θα συνεχίσει να εκδηλώνεται ακόμα και μετά το τέλος ή τουλάχιστον το ξεθύμασμα της υγειονομικής.

Ένα από τα συμπεράσματα του τελευταίου έτους, ειδικά για τη χώρα μας, είναι ότι η πραγματική οικονομία, και ειδικά ο πρωτογενής τομέας και το τρόφιμο, και ακόμη ειδικότερα ο ελαιοκομικός τομέας αποδεικνύονται εξαιρετικά ανθεκτικοί.

Μάλιστα, για χώρες που διαθέτουμε αξιόπιστες στατιστικές (π.χ. Ισπανία, ΗΠΑ) αποδεικνύεται ότι η οικιακή κατανάλωση αντιστάθμισε τους περιορισμούς στη μαζική εστίαση με τελικό αποτέλεσμα το θετικό ισοζύγιο της συνολικής κατανάλωσης ελαιολάδου. Διαπιστώνουμε επίσης ότι ο αγροτικός τομέας αποδεικνύεται πολύ πιο ανθεκτικός σε σύγκριση με άλλους τομείς της οικονομίας, και ιδίως με τον τουρισμό. Το γεγονός αυτό θα πρέπει κανονικά να οδηγήσει σε νέες προσεγγίσεις και επαναδιατύπωση του παραγωγικού μοντέλου της χώρας αυξάνοντας και ενισχύοντας το μερίδιο της πραγματικής οικονομίας (πρωτογενή και δευτερογενή τομέα).

Η χρονική συγκυρία συνοδεύεται από δύο εξελίξεις. Πρώτον, την αναθεώρηση της ΚΑΠ, η οποία αναμένεται να δώσει σημαντικά περιθώρια ευελιξίας στις αγροτικές πολιτικές των χωρών μελών.

Δεύτερον, τη θέσπιση του Ταμείου Ανάκαμψης με το οποίο η Ε.Ε προικίζει με 750 δις € τις οικονομίες των χωρών μελών ώστε να αποφύγει τον κίνδυνο κατάρρευσης λόγω της COVID-19.

Ακριβώς λόγω των παραπάνω κρίσιμων περιστάσεων θα πρέπει να εξαντλήσουμε κάθε περιθώριο διαλόγου. Με το παρόν κεφάλαιο ανοίγουμε μια συζήτηση ως επίλογο του βιβλίου. Στα αντίστοιχα Κεφάλαια 8 και 9 της προηγούμενης έκδοσης είχαμε δώσει πολύ μεγάλη έκταση. Οπότε, οι αναγνώστες ας θεωρήσουν το παρόν κεφάλαιο σαν μία συνέχεια των προηγούμενων και σαν ένα λιθαράκι στο διάλογο.

Για λόγους διευκόλυνσης της συζήτησης την χωρίσαμε σε τρεις ενότητες, ανάλογα με τα τρία επίπεδα: 1) Ατομικό, για τον μεμονωμένο παραγωγό ή μια ομάδα παραγωγών, 2) Συνολικά, για την ελαιοκομία της Ελλάδας, και 3) Ένα ενδιάμεσο, που αφορά στην περιφέρεια της Ηπείρου.

8.1. Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις: Μεμονωμένοι παραγωγοί και ομάδες παραγωγών

Για τα φυσικά πρόσωπα, τους ελαιοπαραγωγούς ισχύουν τα όσα εκτενώς αναπτύξαμε στο Κεφάλαιο 6 λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο περί βιωσιμότητας του Κεφαλαίου 5. Η ποιότητα και η συλλογικότητα, με την υιοθέτηση κάποιων από τις διάφορες διαθέσιμες μορφές οργάνωσης (από τους συνεταιρισμούς/οργανώσεις παραγωγών έως και τις Ανώνυμες Εταιρείες) αποτελούν τις αναγκαίες -αν και όχι πάντοτε ικανές- συνθήκες επιτυχίας οποιουδήποτε εγχειρήματος.

Η ποιότητα, που μπορεί να πείσει υποκειμενικά τους αγοραστές/καταναλωτές και να αποδεικνύεται αντικειμενικά κάθε στιγμή προς κάθε κατεύθυνση, είναι το βασικό «όπλο» με το οποίο μπορεί να ανταπεξέλθει ο Έλληνας παραγωγός απέναντι στον συνεχώς και πιο οξυνόμοιο ανταγωνισμό των άλλων ελαιοπαραγωγών χωρών, οι οποίες -συνήθως- διαθέτουν το βασικό πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους, ενώ συνεχώς βελτιώνουν την ποιότητα των δικών τους προϊόντων. Τα ανάλογα ισχύουν και για τη συλλογικότητα, απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεκδίκηση βασικών στόχων όπως η μείωση του κόστους παραγωγής, η βελτίωση της ποιότητας, η ενίσχυση της διαπραγματευτικής δύναμης κ.λπ.

Τα δύο συγκεκριμένα παραδείγματα που εξετάσαμε, του Κέντρου Ποιότητας Ελιάς και του Αγροτικού Συνεταιρισμού Αρχαίας Ωλένειας, αποδεικνύουν τη βασιμότητα του παραπάνω συμπεράσματος δίνοντας μάλιστα και μια αισιόδοξη προοπτική.

Το μοντέλο ελαιοκομικής εκμετάλλευσης που σήμερα επικρατεί, δύσκολα θα καταφέρει να επιβιώσει μέσο-μακροπρόθεσμα. Ο διεθνής ανταγωνισμός οξύνεται πιέζοντας τις τιμές, όλες οι ελαιοπαραγωγές χώρες αυξάνουν τις ποσότητές τους και βελτιώνουν την ποιότητά τους ενώ και οι καταναλωτές υψώνουν τον πήχη των απαιτήσεών τους. Μια επιπλέον απειλή, άγνωστης ισχύος, αποτελεί η κλιματική αλλαγή.

Απέναντι στις παραπάνω απειλές ο Έλληνας ελαιοκαλλιεργητής με τον μικρό και πολυτεμαχισμένο κλήρο, με προϊόντα υψηλού μη ανταγωνιστικού κόστους, χωρίς σταθερή επιστημονική υποστήριξη (agricultural extension service), με ανύπαρκτη διαπραγματευτική δύναμη κατά την πώληση των προϊόντων του, έχει δύο επιλογές: Είτε να συνεχίσει ως έχει, περιθωριοποιούμενος συνεχώς, είτε να αυτό-ανανεωθεί ριζικά.

Η κατανόηση των αδυναμιών και των απειλών μπορεί να αντιστρέψει την εικόνα προς την κατεύθυνση της αξιοποίησης των ευκαιριών που υπάρχουν στην ελληνική και διεθνή αγορά φέρνοντας στο προσκήνιο τα ισχυρά σημεία της ελληνικής ελαιοκομίας. Η ορθή ενημέρωση σε συνδυασμό με μια στρατηγική στοχευμένων παρεμβάσεων αποτελούν κλειδιά για αυτή τη μετάβαση.

Από εκεί και πέρα υπάρχουν μια σειρά από ζητήματα που προκύπτουν.

Βήμα 1^ο. Η αρχική εγκατάσταση.

Σε ατομικό επίπεδο ένας νέος άνθρωπος καλείται να αποφασίσει αν θα αναλάβει να συνεχίσει την υπάρχουσα οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση, πρώτη εκδοχή. Η δεύτερη εκδοχή αν θα εγκατασταθεί στην ύπαιθρο για να αρχίσει το επάγγελμα του γεωργού/ελαιοπαραγωγού. Πρόκειται για μια πολύ δύσκολη απόφαση, που δεν εξαρτάται μόνο από τα στενά και αυστηρά οικονομικά δεδομένα, καθώς πρόκειται κατ' αρχάς για ένα ολόκληρο τρόπο ζωής. Τις τελευταίες δεκαετίες ο αγροτικός πληθυσμός τείνει αριθμητικά να μειώνεται και

ηλικιακά να γερνάει. Αυτό δεν σημαίνει ότι έχει πάψει η αντίστροφη πορεία νέων ανθρώπων. Αλλιώς το επάγγελμα του αγρότη θα είχε εξαφανιστεί. Αυτό το νέο σχετικά φαινόμενο ίσως οφείλεται στην οικονομική κρίση και στα αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας των νέων ειδικά ανθρώπων. Γι' αυτό προκαταβολικά απαιτείται πλήρης γνώση και ρεαλιστική προσέγγιση όλων των παραμέτρων. Θα λέγαμε λοιπόν ότι η οικονομική βιωσιμότητα (βλ. παραπάνω Κεφάλαιο 5) αυτής της επιχείρησης αποτελεί την αναγκαία αλλά όχι και την ικανή συνθήκη προκειμένου κάποιος να πάρει αυτή την απόφαση. Στο σημείο αυτό, τα πράγματα διευκολύνονται και απλοποιούνται αν πρόκειται για περιπτώσεις που κάποιος:

α) Θα συνεχίσει/κληρονομήσει την οικογενειακή εκμετάλλευση, ιδίως μάλιστα αν βρίσκονται εν ζωή μέλη της οικογένειας που θα τον/την βοηθήσουν, παρέχοντάς του και μεταφέροντας γνώση και εμπειρίες αρκεί να αποφύγουν τον υπερπροστατευτισμό και να αφήσουν ελεύθερο χώρο για εκσυγχρονισμό και καινοτομίες.

β) Αν ήδη ζει και γνωρίζει την περιοχή που θα εγκαταστήσει το νέο ελαιώνα. Η περίπτωση αυτή διευκολύνεται αν ασκεί κάποιο επάγγελμα που του εξασφαλίζει ένα ελάχιστο εισόδημα διαβίωσης, ενώ παράλληλα του αφήνει τον απαιτούμενο ελεύθερο χρόνο, ιδίως τους χειμερινούς μήνες.

γ) Ακόμη πιο ιδανική από τις παραπάνω περιπτώσεις είναι όταν πρόκειται για κάποιον που είναι ήδη ελαιοπαραγωγός και κρίνει ότι μπορεί και τον συμφέρει να επεκταθεί αγοράζοντας ή νοικιάζοντας (με μακροχρόνιο συμβόλαιο) άλλους ελαιώνες (κατά προτίμηση κοντά σε αυτούς που ήδη καλλιεργεί). Παραπλήσια είναι η περίπτωση για ένα αγρότη που ήδη κατέχει κάποια άλλη καλλιέργεια, την οποία μπορεί να συνδυάσει.

δ) Διαδεδομένη είναι η παραχώρηση από τον ιδιοκτήτη έναντι της υποχρέωσης να του παραδίδει ο καλλιεργητής ένα μέρος, το 50% ή το 33%, του προϊόντος που θα παράγεται. Είναι τα λεγόμενα «μισακά» τα οποία όμως αποτελούν μια λανθασμένη σχέση, ιδίως σε μέσο-βραχυχρόνια προοπτική.

Ξεκινώντας μία επένδυση για ένα κτήμα που είναι γυμνό, χωρίς δένδρα, θα πρέπει κατ' αρχάς να έχει προηγηθεί λεπτομερής έρευνα, η οποία να περιλαμβάνει τουλάχιστον (Μπαλατσούρας, 1992):

- Εδαφολογική ανάλυση.
- Το μικροκλίμα της περιοχής, θερμοκρασίες και διακύμανσή τους, προσανατολισμός, ηλιοφάνεια, βροχοπτώσεις, κίνδυνοι παγετών κ.λπ.
- Τις υφιστάμενες καλλιέργειες της περιοχής και τις αποδόσεις τους.

Η επιλογή ποικιλιών, πυκνότητας φύτευσης, μεθόδων συγκομιδής κ.λπ. αποτελεί ένα πολύ σύνθετο ζήτημα που δεν μπορεί να απαντηθεί εκ των προτέρων με «έτοιμες λύσεις» (Lavee, 2011). Το μοντέλο των υπέρπυκνων υπερεντατικών φυτεύσεων, πέραν της έλλειψης κατάλληλων εδαφών και εκτάσεων στη χώρα μας, στις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμογής του κατέληξε σε αποτυχία κυρίως για αγρονομικούς λόγους.

Το κόστος των δενδρυλλίων δεν είναι σημαντικό (περίπου 5 ευρώ/τεμάχιο) αλλά θα πρέπει να υπολογιστεί ότι θα απαιτηθούν 5-10 χρόνια έως ότου αρχίσουν να δίνουν καρπούς για την πλήρη απόδοσή τους. Για μια πυκνότητα 20 δένδρων/στρέμμα υπολογίζεται το κόστος εγκατάστασης ενός ελαιώνα περί τα 400 ευρώ/στρέμμα, ενώ αντίστοιχα για τα εσπεριδοειδή είναι 600 και τα ακτινίδια 1.200 ευρώ/στρέμμα. Να σημειωθεί επίσης ότι σε ό,τι

αφορά στην ένταξη σε διάφορα προγράμματα η καλλιέργεια της ελιάς είναι διατηρούμενη ως είδος. Επιτρέπεται η ανανέωση και η μετατροπή ποικιλιών υφιστάμενων εκτάσεων ελιάς με τις προωθούμενες συνθήκες κάθε περιοχής οι οποίες προσαρμόζονται στις εδαφοκλιματικές συνθήκες κάθε περιοχής και καθορίζονται από την αρμόδια Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης. Ειδικότερα στις περιοχές ΠΟΠ/ΠΓΕ προωθούνται εκείνες που είναι καταγεγραμμένες στην αντίστοιχη απόφαση αναγνώρισης τηρουμένης όμως της ποσοστιαίας αναλογίας των ποικιλιών στο επίπεδο ζώνης (ΥΑ 236195/6.4.2010, ΦΕΚ 388/6.4.2010).

Από την προηγούμενη μελέτη του AGROQUALITY είχε προκύψει ότι κατά προσέγγιση η αρχική επένδυση που θα χρειαστεί ένας ελαιοπαραγωγός για μια ελάχιστη εκμετάλλευση με 50 στρέμματα ώστε να είναι αυτοδύναμος από άποψη εξοπλισμού για να χρειάζεται να πληρώνει μόνο για την εργασία που μισθώνει επειδή δεν καλύπτει ο ίδιος και η οικογένειά του, κυμαίνεται από 86.000 έως 158.000 ευρώ, με μ.ο. τα 122.600 ευρώ. Αφαιρώντας την αξία γης, η απαιτούμενη επένδυση μειώνεται από 36.000 έως 72.000, ενώ από αυθόρμητες απαντήσεις συνεντεύξεων συνήθως το όριο που έθεταν ήταν ότι «με 80.000 ευρώ μπορείς να ξεκινήσεις».

Βήμα 2°. Τι κάνουμε το προϊόν που παράγουμε;

Αν το πρώτο βήμα της αρχικής εγκατάστασης και της πρωτογενούς παραγωγής είναι -ας πούμε- το εύκολο, το επόμενο, της διάθεσης του προϊόντος με βιώσιμη κερδοφορία είναι το πιο επικίνδυνο λόγω υποτίμησης των δυσκολιών που κρύβει. Η απουσία ενός δικτύου ισχυρών και υγιών συνεταιρισμών παίζει τεράστιο, αρνητικό, ρόλο.

Στην Ελλάδα ο ελαιοκαλλιεργητής δεν περιορίζεται στην παραγωγή και πώληση του ελαιόκαρπου (όπως στην Ισπανία) αλλά έχει την ιδιοκτησία και του ελαιολάδου που θα παραχθεί από το ελαιοτριβείο. Έχοντας ο παραγωγός την ιδιοκτησία του ελαιολάδου του, γίνεται και ο πωλητής του. Αυτό τον εμπλέκει σε δύο ρόλους γιατί εκτός από ελαιοκαλλιεργητής γίνεται και έμπορος.

Στο σημείο αυτό υπάρχουν δύο κανάλια, που συχνά αλληλοσυμπληρώνονται. Η μία διέξοδος είναι χύμα, στον έμπορο είτε απευθείας είτε μέσω του ελαιοτριβείου. Αυτό σημαίνει κατακερματισμένη προσφορά από πολλές χιλιάδες ελαιοπαραγωγούς, που ο καθένας διαθέτει μια μικρή ποσότητα, την οποία ούτε γνωρίζει, ούτε μπορεί να διαπραγματευτεί, άρα αντιμετωπίζει χαμηλές τιμές, δύσκολα βιώσιμες μακροπρόθεσμα.

Η δεύτερη διέξοδος είναι των απευθείας πωλήσεων στους καταναλωτές. Ήδη αναφερθήκαμε εκτενώς στις παρενέργειες που προκαλεί το 16κιλο ανώνυμο δοχείο στην ελληνική ελαιοκομία γι αυτό και έχουμε προτείνει το «5λιτρο του παραγωγού». Φυσικά υπάρχει και η λύση των μικρών επώνυμων συσκευασιών υψηλής προστιθέμενης αξίας («πολυτελείας»), που συνήθως στρέφονται στις εξαγωγές.

Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε μια ελπιδοφόρα εξέλιξη. Μετά από πολλά χρόνια προσήλωσης στο δίπτυχο χύμα και επιδοτήσεις, έχει ξεπροβάλλει μια νέα γενιά που πιεζόμενη και από την ανεργία, αναζητά νέες διεξόδους. Πληθαίνουν λοιπόν οι νέοι και νέες εξωστρεφείς, μορφωμένοι, με επιχειρηματικότητα, που δεν ξέρουν από «πανωγραψίματα». Πολλοί αδιαφορούν ακόμη και για τις υπάρχουσες χρηματοδοτήσεις. Πώς θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν μέσα από χίλιες μύριες δυσκολίες και ρίσκα που τους περιτριγυρίζουν; Συνήθως πρόκειται για πρωτοβουλίες με κοινά χαρακτηριστικά:

- Στόχος η δημιουργία προϊόντος υψηλών προδιαγραφών, αν και σχεδόν αποκλειστικά στο ελαιόλαδο και όχι τόσο στις επιτραπέζιες ελιές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

- Έμφαση στη συσκευασία, στη σχεδίαση (ντιζάιν), στο branding (και σε ανάλογους διεθνείς όρους μάρκετινγκ) και δευτερευόντως στο περιεχόμενο.

- Προτεραιότητα στις εξαγωγές γιατί «το ράφι» στην εσωτερική αγορά είναι απροσπέλαστο.

- Αν και τα μερίδια των υπόλοιπων εναλλακτικών μορφών (π.χ. το ηλεκτρονικό εμπόριο) βρίσκονται στα σπάργανα ωστόσο κερδίζει έδαφος η προσδοκία ότι οι πωλήσεις μπορούν να αναπτυχθούν διαδικτυακά και όχι με παραδοσιακούς τρόπους (αντιπρόσωποι κ.λπ.).

- Τέλος, και συμπύκνωση των παραπάνω, καθορισμός πολύ υψηλής τιμής πώλησης του προϊόντος ώστε να καλύψει και τα πολύ υψηλά έξοδα παραγωγής και διάθεσης.

Αυτό το «νέο κύμα» αποτελεί μια καταρχήν αισιόδοξη εξέλιξη, που φέρνει έναν άνεμο ανανέωσης της ελληνικής ελαιοκομίας. Συνάμα όμως πρόκειται και για μεμονωμένες προσπάθειες που είναι στα πολύ πρώτα τους βήματα, δεν έχουν ριζώσει και είναι ευάλωτες όχι μόνο στον ανταγωνισμό της αγοράς αλλά και σε πολλές αντιξοότητες, από τις απειλές της κλιματικής αλλαγής έως το αφιλόξενο οικονομικό-γραφειοκρατικό-διοικητικό περιβάλλον.

Η ελιά και το ελαιόλαδο, ειδικά στη χώρα μας, είναι αρχαία προϊόντα, απαιτούν γνώση και σεβασμό, από την αρχή της παραγωγής τους μέχρι το τέλος της πώλησής τους. Δεν μπορούν λοιπόν ούτε να παραχθούν ούτε να πουληθούν με όρους μάρκετινγκ ενός οποιουδήποτε καταναλωτικού αγαθού. Γι' αυτό συνοψίζουμε με ορισμένα σημεία:

- Η σωστή παραγωγή χρειάζεται εμπειρίες και επιστημονικές γνώσεις σε όλα τα πεδία (γεωπονία, χημεία, διατροφή, οικονομία). Στην Ελλάδα διαπιστώνουμε ένα μεγάλο κενό, το οποίο θα πρέπει να καλυφθεί από ένα δίκτυο εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα με επιστήμονες αποδεδειγμένης γνώσης.

- Η γνώση των παραμέτρων της ποιότητας, ο συνεχής τους έλεγχος είναι καθοριστικά. Επειδή και το ελαιόλαδο και η επιτραπέζια ελιά είναι φυσικά λειτουργικά τρόφιμα υψηλής διατροφικής αξίας, γι' αυτό ο πρώτος στόχος όλης της διαδικασίας παραγωγής και μεταποίησης είναι ο ανθρώπινος παράγων να περιφρουρήσει τα φυσικά χαρακτηριστικά αυτών των προϊόντων και να μην τα καταστρέψει. Η ποιότητα είναι μια έννοια όχι μόνο υποκειμενική αλλά και αντικειμενική και μετρήσιμη. Άρα η συνηθέστατη δοξασία «το δικό μου λάδι /ελιές είναι το καλύτερο του κόσμου» είναι επικίνδυνα αβάσιμη.

- Το ελαιόλαδο είναι ένα τρόφιμο, για το οποίο προτεραιότητα έχει το προϊόν, το περιεχόμενο, μια όμορφη, ελκυστική συσκευασία είναι μεν χρήσιμη, αλλά δεν αρκεί. Η σχέση κόστους συσκευασία/προϊόν πρέπει να είναι λογική.

- Είναι λάθος να ξεκινά κάποιος με περιττές σπατάλες και κόστη που δεν είναι απαραίτητα.

- Ο παραγωγός/τυποποιητής πρέπει να εκπαιδεύσει και να πείσει τους καταναλωτές για την ποιότητα (οργανοληπτικά, φυσικοχημικά χαρακτηριστικά) του ελαιολάδου του γι' αυτό και καλό είναι οι υποψήφιοι πελάτες να μπορούν να γευθούν και όχι απλά να δουν το προϊόν.

- Η επιτραπέζια ελιά έχει τεράστιο ενδιαφέρον, όπως και η εσωτερική αγορά.

- Οι συνεργασίες είναι απαραίτητες, δεν μπορεί να τα κάνει κανείς όλα μόνος του. Για να κατοικήσουν όλοι ευτυχισμένοι το σπίτι που με τόσο κόπο έχτισαν είναι κάτι παραπάνω από απαραίτητοι, ένας καλός και έμπιστος λογιστής και ένας νομικός από το ξεκίνημα ακόμη και της πιο μικρής επιχείρησης.

Ορισμένες σκέψεις

Μεταξύ των πολύ μικρών νέων (και συνήθως αυτοδημιούργητων) επιχειρήσεων ίσως βρίσκεται η «μαγιά» για τον εκσυγχρονισμό και την ανανέωση του τομέα. Συγχρόνως όμως, υπάρχουν πλήθος τα εμπόδια και τα ρίσκα. Όπως προαναφέραμε, είναι συνήθως άνθρωποι ηλικιακά νέοι, μορφωμένοι, που έχουν επιλέξει το αγροτικό επιχειρείν με πολύ ενθουσιασμό, προφανώς τέκνα της οικονομικής κρίσης, που θέλουν να αξιοποιήσουν κάποια οικογενειακή περιουσία σε ελαιώνες ή/και σε λίγα κεφάλαια. Μπορούν; Και πως να τα καταφέρουν;

Κάθε απάντηση πρέπει να ξεπεράσει δύο σκοπέλους: της επιτόλαιης ενθάρρυνσης αλλά και της αναίτιας αποθάρρυνσης. Με κάθε λοιπόν επιφύλαξη διατυπώνουμε κάποιες σκέψεις σχετικά με αυτό το νέο επιχειρείν:

α) Όπως περιγράφηκε στις προηγούμενες σελίδες, το γενικότερο κλίμα στη χώρα μας δυσχεραίνει (έως και απαξιώνει) τις υπάρχουσες επιχειρήσεις (ιδιωτικές και συνεταιριστικές). Πόσο μάλλον τις καινούργιες. Ωστόσο, θετικές προοπτικές και δυνατότητες υπάρχουν ώστε να βρεθεί ένα μονοπάτι επιτυχίας. Γι' αυτό χρειάζεται πολύ προσεκτική ανάγνωση ώστε να διακρίνει κανείς πού υπάρχουν οι ευνοϊκές δυνατότητες και πού οι κίνδυνοι.

β) Η στατιστική λέει ότι οι πιθανότητες (άνω του 65% μέσα στα 2-3 πρώτα χρόνια) είναι σε βάρος των νέων μικρών επιχειρηματιών. Συγχρόνως, όμως, αυτές οι επιχειρήσεις έχουν κατακτήσει όλες μαζί ένα σεβαστό μερίδιο εξαγωγής τυποποιημένου, ενώ μπορούν και προσφέρουν έστω και λίγα σεντς πάνω στην τιμή της χύμα πρώτης ύλης.

γ) Ήδη υπάρχει μια γενιά πρωτοπόρων που μισοαπέτυχαν στην πρώτη τους δοκιμή, αλλά αυτή η αποτυχία δεν τους εξαφάνισε, γι' αυτό και συνεχίζουν με τροποποιημένα τα αρχικά τους σχέδια. Η εμπειρία αυτών των ανθρώπων είναι πολύτιμη.

δ) Το ελαιόλαδο είναι ο «υγρός χρυσός», αλλά «ό,τι λάμπει δεν είναι χρυσός». Το ελαιόλαδο είναι ένα αρχαίο αγροτικό προϊόν και έχει τις δικές του αξίες και κανόνες. Δεν είναι κολόνια. Τα marketing, branding, οι εξεζητημένες συσκευασίες, τα ακριβά site, οι διαγωνισμοί με τα εκατοντάδες βραβεία μπορεί να είναι χρήσιμα για την είσοδο στις αγορές, αλλά δεν εγγυώνται ούτε την κερδοφορία ούτε τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

ε) Οι συνεργασίες είναι απαραίτητες και κανείς δεν μπορεί να είναι μόνος του «άνθρωπος ορχήστρα». Όμως στην αγορά υπάρχουν πλήθος καλοθελητές και χρειάζεται έλεγχος σχετικά με το ιστορικό, τις προθέσεις και τις πραγματικές δυνατότητες του καθενός.

στ) Η πραγματικά υψηλή ποιότητα και η διαφοροποίηση του προϊόντος αποτελούν τις αναγκαίες αν και όχι ικανές συνθήκες επιτυχίας. Με τη σειρά τους προϋποθέτουν γνώσεις και υλικά μέσα, που κοστίζουν σε χρήμα.

ζ) Βασική απόφαση αποτελεί αν η επιχείρηση μπορεί και θέλει την καθετοποίηση: ελαιώνας > ελαιοτριβείο > τυποποίηση > εξαγωγή. Κάθε επιλογή έχει τα δικά της συν και πλην.

η) Οι επιδοτήσεις και τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα είναι χρήσιμα, αρκεί να μην τα χρειάζεται κανείς, να μην εξαρτά από αυτά την πορεία και το μέλλον της επιχείρησής του.

θ) Χρειάζεται και η καλή τύχη!

8.2. Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις: Σε επίπεδο χώρας, η ελληνική ελαιοκομία.

Για την ενότητα αυτή υπάρχει ένα πολύ πλούσιο υλικό συμπερασμάτων και προτάσεων το οποίο προέρχεται από την προηγούμενη έκδοση Agroquality (του 2014), όπως και από το Κεφάλαιο 38, Διαπιστώσεις και Προτάσεις Ελαϊκής Πολιτικής, (σελ. 645-680) από την Εγκυκλοπαίδεια Ελαιοκομίας (Αθήνα, 2017) και από το οποίο θα κάνουμε μία επιλογή.

8.2.1. Διαπιστώσεις

Διεθνώς το ελαιόλαδο προοδεύει και αναπτύσσεται, με την παραγωγή να αυξάνει προκειμένου να ανταποκριθεί στη συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση. Αντιθέτως στην Ελλάδα βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι εκπέμποντας SOS με ανοικτό το ενδεχόμενο περιθωριοποίησης όπως άλλα «εθνικά προϊόντα», ο καπνός, η σταφίδα, το χαρούπι. Ετησίως ο κύκλος εργασιών του ελαιολάδου μπορεί να αυξηθεί υπό προϋποθέσεις με άνω των 420 εκ €. (βλ. αναλυτικά πίνακα στο τέλος του Κεφαλαίου).

Οι δείκτες ανταγωνιστικότητας δηλώνουν υποχώρηση και απαξίωση:

- Το τυποποιημένο επώνυμο στη διεθνή αγορά κατέχει μερίδια περί το 3% ενώ υποχωρεί η αναλογία του και στην εσωτερική αγορά με αποτέλεσμα μια μεγάλη απώλεια προστιθέμενης αξίας.

- Οι τιμές παραγωγού έχουν υποχωρήσει στα επίπεδα του ισπανικού, του τυνησιακού, ή και χαμηλότερα.

- Η παραγωγή κινείται στα μεγέθη της Ιταλίας και της Τυνησίας, πολύ μακράν της Ισπανίας.

- Σημαντικό τμήμα του ελληνικού ελαιώνα βιώνει συνθήκες ημι-εγκατάλειψης.

Όλα αυτά συμβαίνουν παρά το άκρως ευνοϊκό πλαίσιο:

- Άριστες εδαφοκλιματικές συνθήκες.

- Μακράιωνη παραδοσιακή εμπειρία.

- Φυτικό κεφάλαιο.

- Πακτωλός κοινοτικών ενισχύσεων περί τα 40 δις €.

Με μία φράση: Ο ελαιοκομικός τομέας αποτελεί έναν τεράστιο αναξιοποίητο εθνικό πλούτο λόγω αδυναμίας μετατροπής της ποιοτικής υπεροχής σε οικονομικό οφελος.

Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε μια ελπιδοφόρα εξέλιξη. Πληθαίνουν οι νέοι και νέες εξωστρεφείς, μορφωμένοι, με επιχειρηματικότητα, και το ερώτημα είναι πώς θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν μέσα από χίλιες μύριες δυσκολίες και ρίσκα που τους περιτριγυρίζουν; Επίσης ελπιδοφόρες προοπτικές έχει ο τομέας της επιτραπέζιας ελιάς.

8.2.2. SWOT ανάλυση

Ως ισχυρά σημεία της ελληνικής ελαιοκομίας μπορούμε να αναφέρουμε:

- Τους εγγενείς παράγοντες, τον φυσικό (ποικιλίες, κλίμα) και τον ανθρώπινο (ελαιοπαραγωγούς) πλούτο, που μεταφέρουν μια μακράιωνη εξελικτική εμπειρία.

- Ικανοποιητικές ποσότητες πλεονάζουσας εξαγωγίμης παραγωγής, υψηλής ποιότητας ελαιολάδων και επιτραπέζιων ελιών.

- Την ικανοποιητική αναλογία σύγχρονων ελαιοτριβείων, που λειτουργούν σε κοντινές αποστάσεις από τους ελαιώνες εξασφαλίζοντας γρήγορη μεταφορά και έκθλιψη του ελαιόκαρπου για παραγωγή υψηλής ποιότητας ελαιολάδου.

- Την ικανοποιητική αναλογία σύγχρονων δεξαμενών που μπορούν να αποθηκεύσουν το ελαιόλαδο προστατεύοντας την καλή του ποιότητα.

- Την υπερεπάρκεια μονάδων τυποποίησης ελαιολάδου.

- Το υπάρχον επιστημονικό δυναμικό σε όλες τις σχετικές ειδικότητες.

- Τα οφέλη από την ένταξη στην Ε.Ε. (ΚΑΠ), δηλαδή τις αθρόες χρηματοδοτήσεις και ένα ευνοϊκό νομικό κανονιστικό πλαίσιο σε ζητήματα όπως π.χ. τα ΠΟΠ/ΠΓΕ.

- Την παράδοση της μεσογειακής διατροφής.

Ως αδύνατα σημεία καταγράφονται κυρίως τα ακόλουθα:

- Απουσία συγκροτημένης ελαϊκής πολιτικής.

- Αδυναμία θεσμικής συγκρότησης, ανεπάρκειες των φορέων, έλλειψη διαλόγου.

- Εσωστρέφεια και απουσία στα υπερεθνικά όργανα όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιοκομίας κ.ά., υποτίμηση της αγροτικής διπλωματίας.

- Η απουσία αξιόπιστων ολοκληρωμένων στατιστικών όπως έχουν όλες οι άλλες χώρες.

- Η χρονική κατάτμηση των ερευνητικών προγραμμάτων που δεν επιτρέπει μακροχρόνιες έρευνες στρατηγικών συμπερασμάτων.

- Κατασπατάληση του πακτωλού των κοινοτικών επιδοτήσεων και λοιπών χρηματοδοτήσεων, που υπολογίζονται περί τα 40 δις €.

- Η διαίωσιση της νοοτροπίας της μονομερούς και υπερβολικής στήριξης από επιδοτήσεις με την παράλληλη παραγνώριση του εισοδήματος/κέρδους από την αγορά.

- Η αποδυνάμωση των συνεταιριστικών οργανώσεων παράλληλα με την στροφή του ενδιαφέροντος προς άλλα προϊόντα των δύο μεγαλύτερων ιδιωτικών επιχειρήσεων ελαιολάδου, έχουν σαν γενικότερο αποτέλεσμα ότι το επιχειρηματικό υποκείμενο δεν έχει αισθητή παρουσία στην εσωτερική αγορά και πολύ περισσότερο στις εξαγωγές.

- Η κυριαρχία του χύμα εις βάρος του τυποποιημένου, τόσο στις εξαγωγές (βλ. Κεφ. 3) όσο και στην εσωτερική αγορά με το ανώνυμο 16κιλο δοχείο.

- Η πολύ χαμηλή κατά κεφαλήν κατανάλωση της επιτραπέζιας ελιάς στην εσωτερική αγορά.

- Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος σε συνδυασμό με το μεγάλο ποσοστό των μη κατ' επάγγελμα ελαιοπαραγωγών, όσων κατοικούν σε αστικά κέντρα σε μεγάλη απόσταση και είναι και μεγάλης ηλικίας.

- Οι χρηματοδοτικές και οργανωτικές αδυναμίες και ελλείψεις της δακοκτονίας.

- Η άνιση χωροταξικά κατανομή των εκσυγχρονισμένων ελαιοτριβείων.

- Η έλλειψη μιας σαφούς, ενιαίας εφαρμόσιμης και λειτουργικής νομοθεσίας για τη διαχείριση των υποπροϊόντων και των παραπροϊόντων των ελαιοτριβείων.

- Η παραγνώριση της σημασίας των πυρηνελαιουργείων ως αναγκαίων για την κυκλική οικονομία του ελαιολάδου οικολογικών σταθμών, τα κενά και οι ασάφειες της σχετικής νομοθεσίας, η οποία έχει περιφερειακή και όχι ομοιογενή εθνική διάσταση.

- Οι ελλείψεις και τα κενά σε σύγχρονες μονάδες για την παραλαβή και πρώτη μεταποίηση επιτραπέζιων ελιών κοντά στις περιοχές πρωτογενούς παραγωγής.
 - Ο σχετικά μεγάλος αριθμός των εμπόρων/μεσιτών που δραστηριοποιούνται στην επιτραπέζια ελιά χωρίς σαφές πλαίσιο λειτουργίας σε θέματα ποιότητας, εμπορίας, φορολογίας.
 - Το υψηλό κόστος των ενδιάμεσων σταδίων (κρίκων) της αλυσίδας αξίας από το ελαιοτριβείο μέχρι να φτάσει το ελαιόλαδο στο ράφι του σούπερ μάρκετ.
 - Η ανεπαρκής τραπεζική χρηματοδότηση.
 - Η υπερβολική συγκέντρωση πόρων και εξουσίας στην κεντρική κυβέρνηση εις βάρος της περιφερειακής αποκέντρωσης.
- Ως ευκαιρίες καταγράφονται κυρίως οι ακόλουθες:**
- Το υπάρχον αναξιοποίητο, εργατικό, επιστημονικό, επιχειρηματικό δυναμικό.
 - Το τουριστικό ρεύμα και οι δυνατότητες τόσο για άμεση κατανάλωση των ελαιοκομικών προϊόντων κατά τη διάρκεια της παραμονής του, όσο και ως καλοί πρεσβευτές τους όταν επιστρέψουν στις πατρίδες τους.
 - Οι ομογενείς σε κρίσιμες χώρες εισαγωγής και κατανάλωσης (π.χ. ΗΠΑ, Αυστραλία).
 - Η πολύ θετική και παγκοσμίως διαδεδομένη εικόνα για τον αρχαίο κλασικό ελληνικό πολιτισμό, ο οποίος συνδέεται με την ελιά και το ελαιόλαδο.
 - Η ευρύτατη παγκοσμίως διάδοση της μεσογειακής διατροφής σε συνδυασμό με τον πλούτο τοπικής, παραδοσιακής κουζίνας στην ελληνική ύπαιθρο.
 - Τα μεγάλα περιθώρια αύξησης της εγχώριας κατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών.
 - Οι πόροι της Ε.Ε./ΚΑΠ, το δίκτυ προστασίας και τα κίνητρα που παρέχει.
 - Με μία φράση: ο ελαιοκομικός τομέας αποτελεί έναν τεράστιο αναξιοποίητο εθνικό πλούτο.

Ως απειλές καταγράφονται κυρίως οι ακόλουθες:

- Η κλιματική αλλαγή όχι μόνο με τα απρόβλεπτα ισχυρά καιρικά φαινόμενα, αποτελεί μία μόνιμη απειλή για το επάγγελμα του γεωργού, αλλά και με τη διαρκή επέκταση του ξηροθερμικού κλίματος της βόρειας Αφρικής, την εξάντληση πόρων όπως το νερό, την υποβάθμιση του εδάφους, τη μείωση της βιοποικιλότητας.
- Για όλα τα υπόλοιπα, η μεγαλύτερη απειλή δεν είναι άλλη από τον κακό μας εαυτό.

8.2.3. Προτάσεις

Ακολουθεί ένα σύνολο προτάσεων, κατά το δυνατόν ταξινομημένων στους τομείς δραστηριότητας και στην αλυσίδα αξίας των ελαιοκομικών προϊόντων. Με έντονους (bold) χαρακτήρες επισημαίνονται οι πιο κρίσιμες.

8.2.3.1. Πρωτογενής παραγωγή

- Καλή γνώση και χαρτογράφηση των ελληνικών ποικιλιών.

– Οι αναγκαίες ανανεώσεις, όπως και η επέκταση με νέες φυτεύσεις θα πρέπει να συνδυάζονται τουλάχιστον με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες της κάθε συγκεκριμένης περιοχής, αλλά και με μία γενικότερη πολιτική η οποία να λαμβάνει υπόψη της τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παραγόμενων ελιών και ελαιολάδων στο πλαίσιο του διεθνούς εμπορικού ανταγωνισμού, των ΠΟΠ/ΠΓΕ.

– Η θέσπιση και τήρηση κανόνων φυτοϋγειονομικής προστασίας στη λειτουργία των φυτωρίων, ιδίως όσο ευσταθούν κίνδυνοι όπως η *Xylella fastidiosa*.

– Το ευρύτερο πλαίσιο συνεργασιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ ιδιωτικών φυτωρίων, ΚΕΠΠΥΕΛ, ΑΕΙ/ΤΕΙ, ΕΛΓΟ Δήμητρα, ΥπΑΑΤ.

– Μηχανική συγκομιδή. Θα πρέπει να υποστηριχθεί η έρευνα και η τεχνολογική εφαρμογή για βιομηχανική παραγωγή ελαφρών ευέλικτων μικρών δονητικών μηχανημάτων, τα οποία θα μπορούν να προσαρμοστούν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνικών ελαιώνων και ποικιλιών. Να διευκρινίσουμε ότι τα συστήματα των υπέρπυκνων φυτεύσεων (με 200 ελαιόδενδρα το στρέμμα) εισαγόμενων ποικιλιών και η «βιομηχανοποιημένη» συγκομιδή από «δονητές μαμούθ» (όπως συμβαίνει σε άλλες ελαιοπαραγωγικές χώρες) δεν μπορούν στην Ελλάδα παρά να έχουν περιορισμένη διάδοση, ενώ κρύβουν παγίδες και γι' αυτό θα πρέπει να εξετάζονται πολύ προσεκτικά.

– Δακοκτονία και γενικότερα, φυτοπροστασία. Απαιτούνται ριζικές αλλαγές σε όλα τα επίπεδα, κυρίως το οργανωτικό, της ορθής ενημέρωσης των παραγωγών, με στόχο την αξιοποίηση των κονδυλίων, την καταπολέμηση των ασθενειών και εχθρών αλλά με ελαχιστοποίηση των υπολειμμάτων.

– Η Γεωργία Ακριβείας (ή Ευφυής Γεωργία) μπορεί να βοηθήσει τους ελαιοπαραγωγούς ώστε με τη χρήση συστημάτων υψηλής τεχνολογίας να βελτιώσουν τις καλλιεργητικές πρακτικές και παράλληλα να μειώσουν τις εισροές και το κόστος.

– Γεωργικές Εφαρμογές (agricultural extension). Η γεωπονική επιστήμη αποκτά πρακτική υπόσταση όταν καταλήγει στους ίδιους τους παραγωγούς, και αυτό το καθήκον επωμίζονται οι γεωτεχνικοί των Γεωργικών Εφαρμογών. Στο έργο αυτό, εκτός των ιδιωτών συμβούλων, θα πρέπει να έχει ενεργή συμμετοχή και το Υπουργείο, μαζί με τις ΔΑΟΚ στις Περιφέρειες. Συνεπώς θα πρέπει και να αναβαθμιστούν και να τους δοθούν τα απαραίτητα μέσα, όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις χώρες του κόσμου. (Βλ. παρακάτω ενότητα XIV για το ΥπΑΑΤ).

– Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες που ανεβάζουν το κόστος της καλλιέργειας. Ο αναδασμός δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση, μπορεί όμως να αποτελέσει μια μακροπρόθεσμη πολιτική στόχευση ώστε είτε με αλλαγές του κληρονομικού δικαίου –ακολουθώντας πρότυπα άλλων χωρών όπως η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο– είτε/και με κίνητρα/αντικίνητρα μέσω των επιδοτήσεων, τουλάχιστον να μη συνεχιστεί η περαιτέρω κατάτμηση του κλήρου θέτοντας κάποιο ελάχιστο όριο στην έκταση των εκμεταλλεύσεων.

8.2.3.2. Το Ελαιοτριβείο

– Η κοινή (συνεχής) άλεση, αποτελεί τον άριστο τρόπο λειτουργίας των ελαιοτριβείων, γιατί επιτυγχάνει μείωση του κόστους έκθλιψης.

– Εκσυγχρονισμός του μηχανολογικού εξοπλισμού των ελαιοτριβείων και τήρηση των κανόνων ορθής βιομηχανικής πρακτικής.

– Για τα απόβλητα ελαιοτριβείων (λιόζουμα, κασίγαροι) να υπάρξει μια συνολική επανεξέταση προκειμένου να προκύψει μια τελική εφαρμόσιμη λύση και η οποία θα αποτελέσει τη βάση για την επιβολή τυχόν ποινών στα ελαιοτριβεία που την παραβιάζουν. Αξίζει να εξετασθεί περισσότερο η μέθοδος της φερτάρδευσης.

– Μια επισήμανση αφορά μια παλιά πρόταση για δημιουργία 1-2 γιγαντιαίων ελαιοτριβείων/τυποποιητηρίων. Πρόκειται για μία απολύτως ανεφάρμοστη, έως και καταστροφική, πρόταση, μάλλον κακή απομίμηση της ισπανικής ελαιοκομίας.

8.2.3.3. Το Πυρηνελαιουργείο

Το πυρηνελαιουργείο αποτελεί τον έσχατο αναγκαίο κρίκο της κυκλικής οικονομίας του ελαιολάδου. Αποτελούν δηλαδή τους οικολογικούς σταθμούς της παραγωγικής αλυσίδας του ελαιολάδου και έτσι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όχι μόνο από την πολιτεία αλλά και από τις τοπικές κοινωνίες. Μετά την επεξεργασία (εξευγενισμό, ραφινάρισμα) του ακατέργαστου πυρηνελαίου, παράγεται ένα προϊόν που έχει μια πολύ καλή συμπεριφορά, ιδίως στο τηγάνισμα. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η ανταγωνιστική του τιμή, τότε μπορεί θαυμάσια να υποκαταστήσει τα σπορέλαια όχι μόνο στην οικιακή χρήση αλλά και στη μαζική εστίαση. Επιπλέον, από οικονομική σκοπιά, σημαντικές ποσότητες εξάγονται κυρίως χύμα πυρηνελαίου σε Ισπανία και Ιταλία. Για όλους τους παραπάνω λόγους (περιβαλλοντικούς, διατροφικούς, οικονομικούς) θα πρέπει το ενδιαφέρον της πολιτείας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να εκδηλωθεί θετικά ώστε να λειτουργούν τα πυρηνελαιουργεία με σαφείς και ενιαίους πανελλαδικά όρους προστασίας του περιβάλλοντος όπως και να αξιοποιείται το παραγόμενο πυρηνέλαιο.

8.2.3.4. Ποιότητα και Χημεία τροφίμων

Λόγω της καθοριστικής σημασίας που έχει το ζήτημα της ποιότητας, και πέραν των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω στο Κεφάλαιο 6, στο σημείο αυτό θα πρέπει να προσθέσουμε τα εξής:

– Προς ένα νέο, αυστηρότερο εμπορικό πρότυπο. Η θέσπιση από την Ε.Ε. αλλά και το ΙΟΟ νέων εμπορικών προτύπων με αυστηρότερα όρια για τις διάφορες ποιοτικές κατηγορίες των ελαιολάδων ακολουθεί μία διαρκή πορεία επί δεκαετίες, άρα είναι θέμα χρόνου να υιοθετηθούν νέα αυστηρότερα όρια και μέθοδοι ανάλυσης. Επίσης ο σύγχρονος εμπορικός πόλεμος διεξάγεται σε μεγάλο βαθμό μέσω των εξελίξεων στα εμπορικά πρότυπα και τη χημεία των τροφίμων. Εφόσον πράγματι ως χώρα διαθέτουμε το συγκριτικό πλεονέκτημα της μεγάλης αναλογίας των εξαιρετικών παρθένων ελαιολάδων και της υψηλής ποιότητας των χαρακτηριστικών τους, θα πρέπει να εφαρμόσουμε μια στρατηγική υιοθέτησης –εθελοντικά κατ' αρχάς– των νέων αυστηρότερων ορίων, μεθόδων ανάλυσης κ.ο.κ.

– Η συγκέντρωση σε ένα φορέα (ΕΦΕΤ) όλων των αρμοδιοτήτων ελέγχου και επιβολής ποινών. Ο εξοπλισμός του με τις απαιτούμενες νομοθετικές δικαιοδοσίες όπως και με τη σύγχρονη τεχνολογία. Ο ΕΦΕΤ θα πρέπει να διαθέτει τη δική του πιστοποιημένη ομάδα γενσιγνωσίας χωρίς να καταφεύγει σε τρίτους, οι οποίοι μάλιστα μπορεί να έχουν και σύγκρουση συμφερόντων. Ο συντονισμός με άλλες κρατικές υπηρεσίες όπως το ΣΔΟΕ και η οικονομική

αστυνομία. Η γρήγορη απονομή δικαιοσύνης και η επιβολή αποτρεπτικών ποινών. Η ευρεία δημοσιότητα των περιπτώσεων νοθείας και απάτης. Γενικότερα, η ιταλική εμπειρία των τελευταίων ετών, όπως επίσης και η λειτουργία του αντίστοιχου ισπανικού οργανισμού αποτελούν παραδείγματα προς μίμηση.

- Αν επικρατήσει το μπλοκ συμφερόντων που επιδιώκει την αποδυνάμωση ή ακόμη και κατάργηση του πάνελ τεστ ως υποχρεωτικού κριτηρίου κατάταξης των παρθένων ελαιολάδων, τότε θα αλλάξει ο παγκόσμιος χάρτης εμπορικού ανταγωνισμού. Εδώ θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι ναι μεν η χώρα μας ορθά υποστηρίζει την ισχύουσα μέθοδο, όμως αυτή δε, υποσκάπτεται από τον πληθωρισμό ομάδων γευσιγνωσίας, καθώς και διαγωνισμών και βραβείων, ιδίως αν οι διαδικασίες και η σύνθεση των κριτών δεν εξασφαλίζουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις αντικειμενικότητας και αμεροληψίας.

- Ιδιαίτερο ζήτημα αποτελεί η επιτάχυνση των διαδικασιών και η επέκταση της εφαρμογής του πάνελ τεστ στον τομέα της επιτραπέζιας ελιάς.

- Οι επαγγελματικές οργανώσεις όλης της αγροδιατροφικής αλυσίδας από τις οργανώσεις των παραγωγών έως τη βιομηχανία τυποποίησης και το λιανικό εμπόριο θα πρέπει να αναλάβουν τις δικές τους (συν)ευθύνες, να περιφρουρήσουν το προϊόν τους, υπό την προϋπόθεση ότι σε συνεννόηση με το κράτος, ο δικός τους ρόλος έχει περιγραφεί και οριοθετηθεί. Τα ανάλογα ισχύουν και για τους ιδιωτικούς οργανισμούς πιστοποίησης.

- Οι έλεγχοι θα πρέπει να είναι στοχευμένοι, ειδικά μάλιστα για τα προϊόντα που πωλούνται στην αγορά σε υψηλότερη τιμή (ΠΟΠ/ΠΓΕ, βιολογικά κ.λπ.) όπου υπάρχουν μεγαλύτερα κίνητρα απάτης, άρα θα πρέπει ανάλογες να είναι και οι προτεραιότητες των ελεγκτικών μηχανισμών.

- Στην ίδια κατηγορία προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας ανήκουν εκείνα που επικαλούνται ισχυρισμούς υγείας – όπως π.χ. «πλούσιο σε πολυφαινόλες»– σύμφωνα με τους σχετικούς κανονισμούς (432/2012). Επειδή το ζήτημα έχει σύνθετες παραμέτρους που άπτονται της χημείας τροφίμων, της ιατρικής και φαρμακευτικής, αλλά και σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις, θα πρέπει να διευκρινισθεί πλήρως και να ενημερωθούν οι παραγωγοί, οι ελαιολατρικές, οι τυποποιητές και -ιδίως- το καταναλωτικό κοινό.

- Η ιχνηλασιμότητα αποτελεί όχι μόνο νομική υποχρέωση αλλά και βασικό «εργαλείο» ανίχνευσης και προστασίας της ποιότητας. Το άρθρο 7 του Κανονισμού 299/2013 καθιστά υποχρεωτική την εφαρμογή στον τομέα του ελαιολάδου μιας «εθνικής ιχνηλασιμότητας», μέσω της παρακολούθησης από το ΥπΑΑΤ της κίνησης των ελαιολάδων από το στάδιο του ελαιολατρικού μέχρι και την τυποποίηση. Πέραν της καταγραφής των μεμονωμένων επιχειρήσεων, η εφαρμογή αυτή θα επέτρεπε στη χώρα να αποκτήσει αξιόπιστα και ολοκληρωμένα στατιστικά στοιχεία, τα οποία είναι απαραίτητα όχι μόνο για τη χάραξη μιας εθνικής ελαιικής πολιτικής αλλά και για την καταπολέμηση της απάτης και της νοθείας. Ζωτικής σημασίας εργαλείο μπορεί να αποδειχθεί ο εσωτερικός αυτοέλεγχος (που περιλαμβάνει και την ιχνηλασιμότητα) σε επίπεδο μεμονωμένης επιχείρησης -> επαγγελματικής οργάνωσης -> διεπαγγελματικής -> χώρας. Ήδη υιοθετήθηκε στην Ισπανία με την εθελοντική σύμπραξη των τριών μεγάλων οργανώσεων που εκπροσωπούν τους συνεταιρισμούς, τη βιομηχανία, τους εξαγωγείς.

- Θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στην ενότητα των θεσμικών παρεμβάσεων ένα ενιαίο κέντρο (επιτροπή/ ομάδα) εμπειρογνώμωνων χημικών, οι οποίοι να λειτουργούν μαζί, ενιαία, με τους εμπειρογνώμονες του ΥπΑΑΤ, οι οποίοι διαπραγματεύονται και συμμετέχουν στη

λήψη αποφάσεων των οργάνων της Ε.Ε. και του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιοκομίας.

8.2.3.5. Η διακίνηση του ελαιολάδου: «Το 5λιτρο του παραγωγού» και το λιανικό εμπόριο

Είναι ο τομέας που πάσχει από τις μεγαλύτερες ανισορροπίες και προβλήματα. Αν αντιμετωπιστούν επιτυχώς θα έχουν και πολύ σοβαρές θετικές επιπτώσεις συμπαρασύροντας ανοδικά το εισόδημα των παραγωγών και όσων συμμετέχουν στην αλυσίδα αξίας.

Να πούμε προκαταβολικά πως οι άλλες χώρες ακολουθούν το δικό τους, επιτυχημένο μοντέλο. Στην Ισπανία ο ελαιοκαλλιεργητής παράγει ελιές, τις πουλάει στον συνεταιρισμό του (κοοπερατίβρα), ο οποίος διαχειρίζεται από θέση ισχύος -και συνήθως κερδοφόρα- το παραγόμενο ελαιόλαδο, όπως και τις επιτραπέζιες ελιές, με αποτέλεσμα ο τομέας να αναπτύσσεται με οικονομίες κλίμακας διευρύνοντας τον παγκόσμιο ρόλο του. Η Ιταλία έχει ένα άλλο μοντέλο, είναι ελλειμματική, η βιομηχανία εισάγει από άλλες χώρες φτηνό χύμα και πουλάει (εξάγει) ακριβό τυποποιημένο αξιοποιώντας το μάρκετινγκ της ιταλικής κουζίνας, οπότε ο ιταλός ελαιοπαραγωγός εξασφαλίζει για το δικό του ελαιόλαδο τιμές υψηλότερες από εκείνες του Ισπανού, του Έλληνα, του Τυνησίου, του Τούρκου κ.λπ. Επίσης, είναι πολύ διαδεδομένη η τυποποίηση και η απευθείας πώληση στον καταναλωτή είτε από τον ελαιοπαραγωγό -συχνά σε μικρές καθετοποιημένες μονάδες «κτήματος»-, είτε από το ελαιοτριβείο όπου στην Ιταλία υπάρχει ένας πολύ μεγάλος αριθμός μικρών μονάδων. Πρόκειται για πωλήσεις σε μικρές επώνυμες συσκευασίες και σε ιδιαίτερα υψηλές τιμές, οι οποίες δεν έχουν καμία σχέση με το ελληνικό 16κιλο χύμα ανώνυμο δοχείο.

A) Το 5λιτρο του παραγωγού

Η ελληνική πραγματικότητα είναι καθηλωμένη σε μία μέγγενη με βασική παθογένεια το χύμα «πουλώντας τα πρωτοτόκια αντί πινακίου φακής», και αδυνατώντας να μετατρέψει την ποιοτική υπεροχή σε οικονομικό αποτέλεσμα. Το πρόβλημα ξεκινά από την εσωτερική αγορά με τη βαθιά ριζωμένη συνήθεια και διάδοση του 17λιτρου χύμα ανώνυμου δοχείου που ο καταναλωτής προμηθεύεται απευθείας από παραγωγούς, από ελαιοτριβεία, από άγνωστους πλανόδιους. Για όσους παραγωγούς/ελαιοτριβείς διαθέτουν δικά τους δίκτυα και πουλάνε αυθεντικό σωστό προϊόν είναι θεμιτό γιατί εξασφαλίζουν μία βιώσιμη τιμή σημαντικά ανώτερη από αυτή του χύμα εμπορίου. Έτσι όμως, καταδικάζεται συνολικά ο κλάδος λόγω απώλειας προστιθέμενης αξίας περίπου 2€/κιλό (180 εκ. € ετησίως) και εκτεταμένης νοθείας. Χωρίς επαρκή βάση στην εσωτερική αγορά δεν μπορούν οι επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού, άρα σε εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου. Παράλληλα και η πολιτεία χάνει έσοδα από την φορολογία.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, εθνική και κοινοτική, το ελαιόλαδο πρέπει να διατίθεται στους καταναλωτές σε σφραγισμένες, επώνυμες συσκευασίες μέγιστης χωρητικότητας 5 λίτρων. Στην πραγματικότητα η νομοθεσία αυτή παραβιάζεται, η πολιτεία επί δεκαετίες «νίπτει τας χείρας της» και παρά τα ευχολόγια το φαινόμενο μάλλον διευρύνεται παρά αποδυναμώνεται. Χρειάζεται, λοιπόν, μια ρεαλιστική στρατηγική. Σε αυτό το φαινομενικά αδιέξοδο η μόνη εφικτή λύση είναι το «5λιτρο του παραγωγού». Δηλαδή:

- Στην τελική γραμμή παραγωγής, αμέσως μετά τον διαχωριστήρα, το ελαιοτριβείο εγκαθιστά και λειτουργεί ημι-αυτόματο γεμιστικό μηχάνημα για πεντόλιτρα, το οποίο έχει

και μικρό κόστος επένδυσης.

- Το 5λιτρο δοχείο δεν χρειάζεται να είναι λιθογραφημένο, αρκεί να διαθέτει πάμα ασφαλείας μιας χρήσης και να επικολλάται αυτοκόλλητη ετικέτα με όλες τις υποχρεωτικές ενδείξεις, καθώς και το ονοματεπώνυμο του παραγωγού ή του ελαιοτριβείου ώστε να έχει επίσης μικρό κόστος.

- Ο παραγωγός απαγορεύεται να πάρει από το ελαιοτριβείο το λάδι του χύμα, σε δικά του μέσα (τα οποία μερικές φορές μπορεί να είναι από ακατάλληλα έως και επικίνδυνα), αλλά υποχρεούται να χρησιμοποιήσει τα 5λιτρα, τα οποία είναι νόμιμα και τα οποία μπορεί να πουλήσει απευθείας στους καταναλωτές.

- Έτσι, σταδιακά, με τις ελάχιστες δυνατές αντιδράσεις, μπορεί να απομονωθεί και να περιοριστεί το πλανόδιο παρεμπόριο, που αποτελεί και το χειρότερο κανάλι του 16κιλου ανώνυμου δοχείου. Πρόκειται για την πιο απλή και ανέξοδη λύση που εφαρμόζεται εδώ και δεκαετίες σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο στο ισπανικό ελαιόλαδο αλλά και στο ελληνικό μέλι.

Τα οφέλη είναι πολλαπλά και διαχέονται σε όλους:

- Ο παραγωγός διατηρεί μία ικανοποιητική τιμή και εισόδημα, υψηλότερα από εκείνα που εισπράττει από τις πωλήσεις στο χονδρικό εμπόριο.

- Τα ελαιοτριβεία θα αποκτήσουν μια πρόσθετη κερδοφόρα δραστηριότητα.

- Η βιομηχανία τυποποίησης θα πάψει να έχει τον αθέμιτο ανταγωνισμό του ανώνυμου 16κιλου.

- Ο καταναλωτής μπορεί να προμηθευτεί παρθένο ελαιόλαδο με το όνομα και την εγγύηση του ελαιοπαραγωγού/ελαιοτριβεία.

- Το δημόσιο θα έχει έσοδα από τον ΦΠΑ και την ένταξη των απευθείας πωλήσεων στο κανονικό καθεστώς.

- Οι καταναλωτές θα προστατευθούν απολαμβάνοντας ένα ασφαλές, επώνυμο προϊόν το οποίο ταυτόχρονα θα καλύπτει όλη τη γκάμα ποιοτικών κατηγοριών με δυνατότητα επιλογής αν θα το προμηθευτούν από τα ράφια ενός σούπερ μάρκετ ή από έναν ελαιοπαραγωγό ή από ένα ελαιοτριβείο ή από μια ομάδα παραγωγών.

- Οι κλάδοι εξοπλισμού και παροχής υπηρεσιών που σχετίζονται με την τυποποίηση/συσκευασία θα έχουν μια αύξηση του κύκλου εργασιών τους.

- Το ισοζύγιο του ελληνικού ελαιολάδου θα κερδίσει τις ποσότητες των νοθευτών που σήμερα διακινούνται σαν «ελαιόλαδο».

- Έστω και ένα μέρος της προστιθέμενης αξία που θα παραχθεί αν κεφαλοποιηθεί, μπορεί να συντελέσει και να επενδυθεί στην εξωστρέφεια του ελληνικού ελαιολάδου στις διεθνείς αγορές.

Β) Η αποκατάσταση μιας σωστής διακίνησης του παρθένου ελαιολάδου θα έχει ευεργετικές επιδράσεις και στον τομέα του λιανικού εμπορίου, περιορίζοντας:

- Τη δεσπόζουσα θέση που κατέχουν οι αλυσίδες λιανικής έναντι των προμηθευτών τους, επιχειρήσεων τυποποίησης ελαιολάδου.

- Την άνιση μεταχείριση των επιχειρήσεων τυποποίησης με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ολιγοπωλιακές καταστάσεις, να μη λειτουργεί ο ανταγωνισμός και για τη συντριπτική

πλειοψηφία των τυποποιητών να είναι αδύνατη η πρόσβαση στα ράφια των μεγάλων αλυσίδων.

- Το μεγάλο άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ τιμής παραγωγού και τιμής καταναλωτή.
- Φαινόμενα όπως όλες εκείνες οι κρυφές και φανερές χρεώσεις σε βάρος των προμηθευτών, μειώνοντας παράλληλα και τους χρόνους εξόφλησής τους και εξισώνοντάς τους με ό,τι ισχύει στις υπόλοιπες χώρες.

Μέτρα που θα συντείνουν στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων στα ράφια των μεγάλων αλυσίδων αποτελούν:

- Η αναγραφή του έτους παραγωγής (εσοδείας) στην ετικέτα.
- Η μείωση του χρόνου διατηρησιμότητας (ημερομηνία λήξης) λαμβάνοντας ως αφετηρία όχι την τυποποίηση αλλά την έκθλιψη του ελαιόκαρπου.
- Η ιχνηλασιμότητα.
- Η πύκνωση των ελέγχων με έμφαση στα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά.

8.2.3.6. Η επιτραπέζια ελιά

Ο τομέας της επιτραπέζιας ελιάς βρίσκεται σε φανερά καλύτερη μοίρα από του ελαιολάδου όμως το αδύνατο σημείο βρίσκεται στην πολύ χαμηλή εσωτερική κατανάλωση. Η κατά κεφαλήν εγχώρια κατανάλωση είναι περί τα 1,2 κιλά ετησίως, δηλαδή σχεδόν το 1/4 της Ισπανίας. Προφανώς τα αίτια θα πρέπει να αναζητηθούν στις αλλαγές των διατροφικών συνθηκών, που και αυτές σχετίζονται με τα πρότυπα κατανάλωσης και πολιτισμού γενικότερα. Δεν έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε που η ελιά αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι στο καθημερινό διαιτολόγιο της ελληνικής οικογένειας. Συμπληρωματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι τα προγράμματα προώθησης της κατανάλωσης έχουν στραφεί αποκλειστικά στις εξαγωγές. Άρα χρειάζεται να γίνει μια μακροχρόνια, ολοκληρωμένη, πολυεπίπεδη προσπάθεια εκπαίδευσης των καταναλωτών και προώθησης.

Ένα δεύτερο ζήτημα αφορά στον κατακερματισμό της αλυσίδας αξίας στο στάδιο του ενδιάμεσου εμπορίου. Στο Κεφάλαιο 6 παραπάνω έχουν γίνει σχετικές προτάσεις. Οι συνεταιρισμοί και οι ιδιωτικές εταιρείες θα πρέπει να ιδρύσουν τοπικά κέντρα συγκέντρωσης του προϊόντος για λόγους μείωσης του κόστους από περιττές δαπάνες αλλά και για τον καλύτερο έλεγχο και βελτίωση της ποιότητας.

8.2.3.7. Ο τομέας της μαζικής εστίασης (HORECA.)

Η παρουσία πάνω στο τραπέζι των εστιατορίων, ξενοδοχείων, καφέ, και γενικότερα της μαζικής εστίασης, μικρής σφραγισμένης συσκευασίας ελαιολάδου διαθέσιμης στον κάθε πελάτη αποτελεί νομική υποχρέωση, που κι αυτή την υιοθέτησε η χώρα μας τελευταία σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ελαιοπαραγωγές ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο παραμένει «στα χαρτιά» και εφαρμόζεται σε ελάχιστο βαθμό καθώς ακόμη η μεγάλη πλειοψηφία μένει προσκολλημένη στα ανοιχτά «λαδόξυδα». Κι όμως τα οφέλη είναι πολλαπλά:

- Με τους μετρώτερους υπολογισμούς πρόκειται για 20-25.000 τόνους ελαιολάδου ετησίως, που σε κάποιο άγνωστο αλλά σημαντικό βαθμό σήμερα αντιστοιχούν σε υποβαθμισμένα ακατάλληλα για βρώση ή ακόμη και νοθευμένα «λίπη και έλαια».

- Πολύ συχνά το περιεχόμενο των «λαδόξυδων» αποτελεί δυσφήμιση αντί για προβολή του καλού ελληνικού ελαιολάδου, πράγμα πολύ σημαντικό ειδικά για τους τουρίστες που θα σχηματίσουν τη χειρίστη άποψη.

- Σε εστιατόρια που το έχουν εφαρμόσει αποδεικνύεται ότι πραγματοποιούν επιπλέον πωλήσεις μεγαλύτερων συσκευασιών σε ευχαριστημένους πελάτες.

- Το κόστος είναι ελάχιστο και μπορεί να ενσωματωθεί όπως το εμφιαλωμένο νερό ή το κουβέρ.

- Πρόκειται για μιας μορφής κατανάλωσης που ευνοεί κυρίως την τοπική παραγωγή και εμφιάλωση μικρών επιχειρήσεων.

Σε ακόμη πιο απογοητευτικό στάδιο βρίσκεται στη χώρα μας η προσφορά επιτραπέζιας ελιάς, σε αντίθεση με την Ισπανία όπου παντού ακόμη και στο πιο φτωχό μπαράκι, ταβερνάκι μόλις καθίσει ο πελάτης θα του σερβίρουν, δωρεάν φυσικά, ένα πιατάκι με ισπανικές ελιές.

8.2.3.8. Οι εξαγωγές

Καθώς η χώρα μας είναι πλεονασματική, οι εξαγωγές αποτελούν την απαραίτητη προϋπόθεση, το οξυγόνο, για την επιβίωση του κλάδου. Στο παρελθόν έχουν χαθεί ιστορικές ευκαιρίες όπως την εποχή που δεν είχε αναπτυχθεί η Ισπανία ενώ οι κοινοτικές επιδοτήσεις για εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου κάλυπταν περίπου το 1/3 της τιμής της πρώτης ύλης. Επίσης φαίνεται να μην έχουν αποδώσει ικανοποιητικά αποτελέσματα οι συνεχείς εκστρατείες προώθησης της κατανάλωσης, τις οποίες χρηματοδοτεί η Ε.Ε., το ελληνικό κράτος (ΟΠΕ), και το ΔΣΕ (ΙΟΚ) από τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Στα Κεφάλαια 3 και 4 παραπάνω σκιαγραφούνται αναλυτικά οι διεθνείς αγορές και η παρουσία/απουσία των ελληνικών προϊόντων αν και θα πρέπει να επισημάνουμε τις καλές επιδόσεις της επιτραπέζιας ελιάς σε σύγκριση με του ελαιολάδου.

Εν πάση περιπτώσει, η γνώση του παρελθόντος είναι μεν χρήσιμη αλλά απαιτείται δε, ένας σχεδιασμός για το μέλλον:

- Χρειαζόμαστε ένα «στρατηγείο» όπως ήταν ο ΟΠΕ, όπως επίσης και σοβαροί συλλογικοί φορείς, επιμελητήρια κ.λπ.

- Χρειάζονται πόροι όχι μόνο οικονομικοί αλλά και ανθρωπini.

- Τα προγράμματα της Ε.Ε. συνεχίζουν μεν αλλά γίνονται ολοένα και πιο ανταγωνιστικά, ενώ στο ΔΣΕ η χώρα μας απέχει τελείως.

- Το Υπουργείο Εξωτερικών πρέπει να εμπλακεί ζωηρά δίνοντας τα κατάλληλα εφόδια στους ΟΕΥ στις ελληνικές πρεσβείες στο εξωτερικό να ασκούν οικονομική διπλωματία και προώθηση των ελληνικών προϊόντων.

- Πολύ σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσουν οι φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την προώθηση των τοπικών προϊόντων.

- Μπορούν να συνδυαστούν και να αλληλοενισχυθούν συμπληρωματικά προϊόντα (π.χ. λάδι, ελιές, φέτα).

- Υπάρχουν συνέργειες μεταξύ προώθησης των αγροτικών προϊόντων και του τουρισμού.

- Η γαστρονομία, η τοπική κουζίνα είναι ο προθάλαμος της προώθησης και των εξαγωγών.
- Το ελαιόλαδο και οι ελιές αποτελούν φυσικά προϊόντα που τελικά ο αγοραστής θα πρέπει και να τα δοκιμάσει και να γευθεί. Δεν αρκεί λοιπόν η εξ αποστάσεως ψηφιακή προσέγγιση.
- Η σταθερά υψηλή και πιστοποιημένη ποιότητα, ασφάλεια, υγιεινή αποτελούν στοιχειώδεις απαραίτητες προϋποθέσεις, γι' αυτό πρέπει να ενταθούν οι έλεγχοι της γνησιότητας και ποιότητας των εξαγόμενων ελαιολάδων, όχι μόνο στα τελωνεία αλλά και δειγματοληπτικά στα ράφια των σούπερ μάρκετ. Σε περίπτωση σοβαρών παραβιάσεων οι ποινές θα πρέπει να είναι εξοντωτικές.
- Η κατανάλωση του ελαιολάδου -και ειδικά του εξαιρετικού παρθένου- όπως και των επιτραπέζιων ελιών να μην αυξάνει διεθνώς, όμως με ταχύτερους ρυθμούς αυξάνεται και η προσφορά από τις ελαιοπαραγωγές χώρες οξύνοντας έτσι διαρκώς τον ανταγωνισμό.
- Οι τιμές παραγωγού στην Ελλάδα είναι στα ίδια ή και σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά του Ισπανού οπότε δεν δικαιολογούνται να φθάνουν στις ξένες αγορές τα ελληνικά προϊόντα σε τόσο υψηλές μη ανταγωνιστικές τιμές επειδή επιβαρύνονται με κρυφά, ενδιάμεσα κόστη.
- Χωρίς επιχειρήσεις με βαθιές ρίζες στην εσωτερική αγορά δεν μπορούν να αναπτυχθούν εξαγωγές με προοπτική.
- Μην «πετροβολάμε» τις χύμα εξαγωγές προς Ιταλία και Ισπανία γιατί χωρίς αυτές η ελληνική ελαιοκομία θα κατέρρευε αμέσως μέχρι να βρει υποκατάστατα προς άλλους προορισμούς.

8.2.3.9. Έρευνα, καινοτομία, τεχνολογία και εκπαίδευση

Αποτελούν την πιο βασική προϋπόθεση ανάκαμψης του ελαιοκομικού τομέα προς μια αναπτυξιακή κατεύθυνση. Ήδη έχουμε αναφερθεί στη διαρκή εκπαίδευση των παραγωγών μέσω των Αγροτικών Συμβούλων (Γεωργικών Εφαρμογών). Επιπλέον η εκπαίδευση από αξιόπιστους επιστήμονες δεν αφορά μόνο τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ειδικά τα τελευταία χρόνια καλείται να ανταποκριθεί στη ζήτηση από μια νέα γενιά μικρών επιχειρηματιών που «διψάει» για γνώση και το ερώτημα είναι που θα την βρει.

Η έρευνα και τεχνολογία επηρεάζουν καθοριστικά την ανάπτυξη καινοτομιών σε όλους τους τομείς από την πρωτογενή παραγωγή έως το τελικό προϊόν ενώ ζητούμενο αποτελεί ο συντονισμός των διαφόρων διάσπαρτων κέντρων έρευνας, τεχνολογίας σε μια ενιαία στρατηγική με προτεραιότητες και στόχους. Με έμφαση επισημαίνεται ότι τα διάφορα ερευνητικά προγράμματα θα πρέπει να έχουν μια μακροχρόνια στρατηγική και χρονική διάρκεια που τις περισσότερες φορές καλείται να υπερβαίνει την τριετία άρα να υπάρχει συνέχεια για τη διατύπωση τελικών συμπερασμάτων. Επίσης δεν πρέπει να υπάρχουν στεγανά μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με τον δεύτερο να καλείται να αναλάβει μεγαλύτερο μερίδιο αρμοδιοτήτων και ευθύνης.

Η έρευνα και τεχνολογία στοχεύει:

- Στη μείωση του οικονομικού κόστους παράλληλα με την προώθηση φιλικών προς το

περιβάλλον πρακτικών σε όλα τα στάδια της αλυσίδας αξίας.

- Στον εμπορικό ανταγωνισμό καθώς οι περισσότερες χώρες προσπαθούν να αναδείξουν και να προωθήσουν τα ισχυρά σημεία των δικών τους ελαιολάδων και επιτραπέζιων ελιών.

- Στην προώθηση του ελαιολάδου ως στοιχείου υγιεινής διατροφής, άρα της διεύρυνσης σε νέους καταναλωτές.

8.2.3.10. Χρηματοδοτική ρευστότητα

Πρόκειται για ένα ακόμη μεγάλης σημασίας ζήτημα για όλο τον τομέα και δεν είναι τυχαίο ότι στην ανάπτυξη της ισπανικής ελαιοκομίας συνετέλεσαν και οι τράπεζες, -ακόμη και οι μικρού μεγέθους τοπικές, περιφερειακές- παρέχοντας άνετη χρηματοδότηση.

Η έλλειψη ρευστότητας για τους ελαιοπαραγωγούς οδηγεί σε χαμηλότερες τιμές, καθώς η παραγωγή (προσφορά) συγκεντρώνεται σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα της συγκομιδής. Τότε οι περισσότεροι θέλουν να πουλήσουν για να καλύψουν και τα αυξημένα τους έξοδα (επιπλέον λόγω Χριστουγέννων), οπότε αναπόφευκτα οι τιμές πιέζονται από όσους αγοραστής (ιδίως τους ξένους) διαθέτουν ρευστότητα σε χρήμα και οι οποίοι «αλωνίζουν» ελεύθεροι στην ελληνική αγορά, επιβάλλοντας τους δικούς τους όρους.

Για τους εμπόρους και τους εξαγωγείς τα προβλήματα συνδέονται με τα μεγάλα χρονικά διαστήματα αποθήκευσης του προϊόντος ενώ οι τυποποιητές αντιμετωπίζουν επιπλέον καθυστερήσεις μέχρι να εισπράξουν από τις αλυσίδες λιανικής. Μια άλλη διάσταση αποτελεί η δυσμενής θέση των Ελλήνων, οι οποίοι αντιμετωπίζουν πολύ υψηλά επιτόκια δανεισμού σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές τους από άλλες χώρες.

Κλασικά «εργαλεία» αντιμετώπισης των παραπάνω προβλημάτων αποτελούν:

- Η συμβολαιακή γεωργία.
- Η χορήγηση μιας αρχικής προκαταβολής στον παραγωγό και η εξόφλησή του (εκκαθάριση) μετά από ένα λογικό χρονικό διάστημα π.χ. 6 μηνών.
- Η ισχυροποίηση των συνεταιριστικών/συλλογικών οργανώσεων των παραγωγών.
- Η μείωση του χρόνου εξόφλησης των τυποποιητών από τις αλυσίδες λιανικής.
- Η ενίσχυση των εναλλακτικών δικτύων και των βραχέων αλυσίδων που συνδέουν παραγωγό-καταναλωτή.

8.2.3.11 Οι συνεταιρισμοί και οι ιδιωτικές εταιρείες.

Το επιχειρηματικό υποκείμενο, είτε πρόκειται για συλλογικές συνεταιριστικές μορφές οργάνωσης -στις οποίες αναφερθήκαμε εκτενώς στο κεφάλαιο 6- είτε για αμιγώς ιδιωτικές επιχειρήσεις αποτελούν τους απαραίτητους φορείς που θα πάρουν τα ελαιοκομικά προϊόντα και θα «τα τρέξουν», θα τα διαχειριστούν σε όλο το μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας με τρόπο βιώσιμο.

α) Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και τα λοιπά συλλογικά σχήματα (ομάδες και οργανώσεις παραγωγών κ.λπ.)

Ο συνεργατισμός αποτελεί μια ιστορική μορφή οργάνωσης από τον 19ο αιώνα (με τους σκαπανείς του Ροτσντέιλ) και δεν αφορά αποκλειστικά τον αγροτικό τομέα. Στην Ελλάδα, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί γνώρισαν εκρηκτική άνοδο σε αριθμό μελών, παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων τη δεκαετία του '80 παράλληλα με την ένταξη στην Ε.Ε. (ΕΟΚ) και τις τότε πολιτικές εξελίξεις. Αποδείχθηκε ότι τα θεμέλια δεν ήταν σταθερά και επακολούθησε η περίοδος της υπερχρέωσης, των ρυθμίσεων των χρεών από το Δημόσιο. Τα τελευταία χρόνια, σταδιακά, απαξιώθηκαν τα περιουσιακά στοιχεία, τόσο τα υλικά (οι πάγιες επενδύσεις σε υπερσύγχρονα πρότυπα εργοστάσια) όσο και τα άυλα (επιτυχημένες εμπορικές επωνυμίες), απομακρύνθηκε το πολυάριθμο προσωπικό, ενώ διαβρώθηκε το πολυτιμότερο περιουσιακό τους στοιχείο: Η εμπιστοσύνη των μελών τους, και του αγροτικού κόσμου γενικότερα, γιατί ας μην ξεχνάμε ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν ενώσεις φυσικών προσώπων και όχι κεφαλαίων. Η πιο ηχηρή περίπτωση υπήρξε η κατάρρευση της τριτοβάθμιας Ελαιουργικής. Οι αλληπάλληλες αλλαγές νόμων αποδεικνύουν ότι όχι μόνο δεν βοήθησαν, αλλά μάλλον επέτειναν τα προβλήματα. Από την άλλη πλευρά είναι βέβαιο ότι οι υγιείς και ισχυροί συνεταιρισμοί αποτελούν αναγκαίο στήριγμα όχι μόνο της πρωτογενούς παραγωγής αλλά και των υπόλοιπων κρίκων μέχρι και τον καταναλωτή. Το μόνο λοιπόν που θα μπορούσε καείς να ευχηθεί και να προτείνει είναι:

- Να αφεθούν οι συνεταιρισμοί (οργανώσεις/ομάδες παραγωγών) να συσταθούν και να λειτουργήσουν επιχειρηματικά, ανεπηρέαστοι από πολιτικές παρεμβάσεις...
- ... Μέσα σε ένα νόμο-πλαίσιο όσο το δυνατόν πιο απλά διατυπωμένο...
- ... Με κίνητρα τα οποία κυρίως να σχετίζονται με τις παραγωγικές/εμπορικές τους δραστηριότητες και τη διαχείριση από το νομικό πρόσωπο του προϊόντος των μελών ...
- ... Με κάθε επιστημονική υποστήριξη.

Επειδή είναι ζωτικής σημασίας η ύπαρξη ακμαίων και οικονομικά δραστήριων συνεταιρισμών και επειδή σήμερα στη χώρα μας οι συνεταιριστικές οργανώσεις ελαιολάδου με πραγματική οντότητα και αυτονομία είναι λιγότερες από ποτέ άλλοτε, θα πρέπει να υποστηριχθούν ώστε να επιβιώσουν και να αποτελέσουν πόλο έλξης και μίμησης για τους νέους αγρότες. Ας επισημανθεί, ότι το επιτυχημένο μοντέλο της ισπανικής ελαιοκομίας βασίστηκε και βασίζεται στη λειτουργία πανίσχυρων συνεταιρισμών-κοοπερατίβων, ενώ αντιθέτως η υποχώρηση της ιταλικής ελαιοκομίας συνδέεται με εγγενή προβλήματα και αδυναμίες των συνεταιρισμών της.

β) Ο ιδιωτικός τομέας

Σε σύγκριση με την επικρατούσα κατάσταση πριν λίγες δεκαετίες παρατηρούμε ότι και ο ιδιωτικός τομέας έχει αποδυναμωθεί αν και όχι στο βαθμό του συνεταιριστικού. Μάλιστα αυτό χαρακτηρίζει ιδίως το ελαιόλαδο και όχι την επιτραπέζια ελιά και ίσως αυτό να σχετίζεται με τον πακτωλό των επιδοτήσεων της βιομηχανίας ελαιολάδου μέσω της «ενίσχυσης στην κατανάλωση».

Η παρούσα μελέτη δεν έχει να προτείνει κάτι επιπλέον των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω για τη νέα γενιά των επιχειρηματιών αλλά και κάποιων παρατηρήσεων που ακολουθούν σχετικά με τη θεσμική οργάνωση του κλάδου.

8.2.3.12. Αποτίμηση της ελαιϊκής πολιτικής σε χρήμα και προτεραιότητες

Θα ήταν χρήσιμος ο υπολογισμός των απωλειών προστιθέμενης αξίας και εθνικού πλούτου, που με τις σημερινές συνθήκες ανέρχεται σε τουλάχιστον 420 εκ. € ετησίως.

♦ ΠΙΝΑΚΑΣ 45. Αποτίμηση της ελαιϊκής πολιτικής σε ετήσια έσοδα

Τομέας	Ποσότητα (τόνοι)	€/kg	Απώλεια εκ. €
Εσωτερική αγορά, πωλήσεις αυτοκατανάλωσης	40.000	0,5	20
Εσωτερική αγορά, 16κιλο	50.000	2,0	100
Εσωτερική αγορά τυποποιημένο	25.000	-	-
Εξαγωγές χύμα Ιταλία/ Ισπανία	90.000	1,5	135
Εξαγωγές σε λοιπές χώρες	30.000	0,5	15
Σύνολο χωρίς νέες φυτείες	235.000		270
Εγκατάλειψη ελαιώνων*			150

• Πηγή: Εγκυκλοπαίδεια Ελαιοκομίας.

*Εάν η Ελλάδα προχωρήσει σε μια αναγκαία ανανέωση και επέκταση τουλάχιστον κατά 3,5% (4,55 εκ. δένδρα) ετησίως των ελαιοφυτειών, όπως συμβαίνει σε όλες τις ανταγωνίστριες χώρες (πλην ίσως Ιταλίας), τότε θα πρέπει να προσθέσουμε τουλάχιστον 150 εκ. €, υπερβαίνοντας τελικά τα 420 εκ. € σε πρόσθετο εισόδημα και εθνικό πλούτο που σήμερα χάνονται ετησίως.

Άρα μία στοχευμένη ελαιϊκή πολιτική θα μπορούσε να αποδώσει 420 ή και άνω των 500 εκ. € ετησίως.

Εν κατακλείδι προτείνονται οι εξής προτεραιότητες:

Προτεραιότητα 1η: Δομές και οργάνωση του τομέα με πρώτο βήμα την ίδρυση του Συμβουλίου Τομεακής Ελαιοκομικής Πολιτικής, ΣΤΕΠ.

Προτεραιότητα 2η: Το 5λιτρο του παραγωγού

- Προτεραιότητα 3η: Η μηχανική συγκομιδή παράλληλα με την οργανωμένη ανανέωση και επέκταση του ελληνικού ελαιώνα.

Η θεσμική οργάνωση του ελαιοκομικού τομέα

Κανονικά το παρόν κεφάλαιο ανήκει στο προηγούμενο περί συζήτησης και συμπερασμάτων όμως το διαχώρισα απλά και μόνο γιατί ήθελα να τονίσω τη σημασία του.

9.1. Το ισπανικό παράδειγμα

Ίσως ξενίζει η διαπίστωση, άρα και η πρόταση, ότι η θεσμική οργάνωση αποτελεί τον πιο κρίσιμο από όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία της ελληνικής ελαιοκομίας. Σε επίρρωση αυτού του ισχυρισμού θα αρκούσε να ανατρέξει κανείς στο ισπανικό παράδειγμα. Πώς, δηλαδή, ξεκίνησαν το 1986 στην Ε.Ε. -μετά από την Ελλάδα- με παραγωγή μόνο 500.000 τόνων -τους οποίους υπερτριπλασίασαν-, πώς συνεχώς βελτιώνουν την ποιότητα και το πιο σημαντικό, κατέκτησαν τις διεθνείς αγορές εκτοπίζοντας την Ιταλία -βλ. παραπάνω Κεφάλαιο 3- όπως άλλωστε αντίστοιχα συνέβη και στις επιτραπέζιες ελιές - βλ. παραπάνω Κεφάλαιο 4. Το σημείο κλειδί, η ειδοποιός διαφορά με τη χώρα μας είναι αυτό που εδώ αποκαλούμε «θεσμική οργάνωση» καθώς η Ισπανία έχει καθιερώσει ένα μοντέλο στενής συνεργασίας μεταξύ:

- Των παραγωγών με τους ισχυρούς συνεταιρισμούς τους (κοοπερατίβων).
- Της βιομηχανίας, όπου συνυπάρχουν από τις πιο μικρές έως τις εταιρείες κολοσσούς.
- Των επαγγελματικών οργανώσεων (ελαιολάδου, πυρηνελαίου, επιτραπέζιων ελιών) και των διεπαγγελματικών, οι οποίες είναι αντιπροσωπευτικές, καθώς εκπροσωπούνται ισότιμα όλοι οι κλάδοι, ανεξάρτητες από τα επί μέρους συμφέροντα, ενώ λειτουργούν και αποτελεσματικά παράγοντας έργο.
- Της επιστημονικής κοινότητας που συμμετέχει ενεργά και αρμονικά μέσω ενός δικτύου πανεπιστημίων και εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων.
- Των τραπεζών, όχι μόνο των μεγάλων «συστημικών» αλλά και των μικρών περιφερειακών που χρηματοδοτούν κανονικά τις συνεταιριστικές και ιδιωτικές επιχειρήσεις με χαμηλά επιτόκια, άρα ανταγωνιστικά με τις άλλες χώρες.
- Των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που είναι ιδιαίτερα ισχυροί σε επίπεδο αυτόνομων Περιφερειών με τοπικές κυβερνήσεις, που διαθέτουν οικονομικούς πόρους και πολιτικές αρμοδιότητες.
- Της κεντρικής κυβέρνησης, και των κατά καιρούς υπουργών Γεωργίας, οι οποίοι έμπρακτα υποστηρίζουν τα ελαιοκομικά προϊόντα, βασικά προϊόντα για τη χώρα, ανοικτοί στο διάλογο με όλους τους φορείς που προαναφέραμε, με αποτελεσματικούς εποπτευόμενους Οργανισμούς όπως ο υπεύθυνος για τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις. Εδώ να υπογραμμ-

μίσουμε ότι ιστορικά η Ισπανία δεν υπέκυψε στον πειρασμό των «πανωγραψιμάτων», και τελικά βγήκε μακροπρόθεσμα κερδισμένη από αυτή την στρατηγική της επιλογή. Επίσης, να σημειώσουμε την έντονη εξωστρέφεια και ισπανική παρουσία στα όργανα της Ε.Ε., με ισχυρή φωνή στο Συμβούλιο Υπουργών, όπως και της Επιτροπής (Κομισιόν) όπου εκτόπισαν τους Ιταλούς και τους Έλληνες υπαλλήλους, ενώ φιλοξενούν στην Μαδρίτη από το 1950 το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιοκομίας (IOC), όπου κρατείται κυρίως από Ισπανούς, Άραβες και Τούρκους και είναι η πρώτη φορά που η μεν Ιταλία διαθέτει μόνο έναν χαμηλόβαθμο υπάλληλο, ενώ η Ελλάδα δεν έχει απολύτως κανέναν.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφέρουμε τον επίσης θετικό ρόλο του ισπανικού αγροτικού Τύπου, έντονα «ελαιοκομικού» με πλήθος εντύπων και ιστοσελίδων, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, αφιερωμένων αποκλειστικά στα ελαιοκομικά προϊόντα και ο οποίος είναι απολύτως σεβαστός και υποστηριζόμενος από τους φορείς που προαναφέραμε.

9.2. Το ελληνικό ζητούμενο

Το ερώτημα είναι ποιές προτάσεις θα μπορούσε να υιοθετήσει η Ελλάδα, ακολουθώντας το ισπανικό παράδειγμα;

α) Ίδρυση του Συμβουλίου Τομεακής Ελαϊκής Πολιτικής (ΣΤΕΠ), το οποίο επεξεργάζεται, συνθέτει και προτείνει στους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς και την πολιτεία τη λήψη αποφάσεων.

- Συμμετέχουν υπό τον συντονισμό του Υπ.Α.Α.Τ. οι εκπρόσωποι των δύο διεπαγγελματικών οργανώσεων (ελαιολάδου και ελιάς), των ελαιοκομικών Περιφερειών, των σχετικών επιστημονικών οργανώσεων, και κατά περίπτωση άλλων Οργανισμών αν προκύψουν ειδικά θέματα.

- Είναι ολιγομελές, συνεδριάζει σε τακτική (μηνιαία) βάση, διαθέτει στοιχειώδη δομή (προεδρείο, γραμματεία).

- Δεν συνεπάγεται καμία δαπάνη.

- Μπορεί να ιδρυθεί με απλή υπουργική απόφαση ή ακόμη και με νόμο που θα συγκέντρωνε τεράστια συναίνεση.

β) Λειτουργία των δύο διεπαγγελματικών οργανώσεων κατά τα πρότυπα αντιπροσωπευτικότητας, ανεξαρτησίας, ισοτιμίας, αποτελεσματικότητας, που προαναφέραμε και υπό τον έλεγχο του Υπ.Α.Α.Τ. Να εξετασθεί σοβαρά η ίδρυση και περιφερειακών διεπαγγελματικών οργανώσεων.

γ) Ενίσχυση της περιφερειακής αποκέντρωσης τουλάχιστον σε επίπεδο ΔΑΟΚ σε σχέση με τις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου.

δ) Να αποκτήσει ο ελαιοκομικός τομέας ολοκληρωμένα, αξιόπιστα και συνεχώς επικαιροποιούμενα στατιστικά στοιχεία.

ε) Εξωστρέφεια. Ελληνική εκπροσώπηση σε όσο το δυνατόν υψηλότερο βαθμό στο Διεθνές Συμβούλιο Ελαιοκομίας (IOC), καθώς και στο τμήμα ελαιολάδου της Κομισιόν, στα οποία για πρώτη φορά δεν διαθέτουμε καμία απολύτως θέση. Επίσης στο πλαίσιο της εξωστρέφειας να αναλάβουν ενεργητικό ρόλο οι ΟΕΥ για την προώθηση των ελληνικών εξαγωγών. Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση αποτελεί το γαλλικό μοντέλο κατά το οποίο έχει συσταθεί ειδική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

υπηρεσία, στελεχωμένη με όλες τις ειδικότητες, η οποία υπάγεται απευθείας στον πρωθυπουργό και η οποία διαχειρίζεται όλες τις διεθνείς σχέσεις για γεωργικά θέματα, συμπεριλαμβανομένης και της Ε.Ε. Μπορούμε να ακολουθήσουμε τα παραδείγματα άλλων χωρών. Η Ισπανία αποτελεί το υπόδειγμα της θεσμικής οργάνωσης και της ενάρτητης διαχείριση των επιδοτήσεων και των χρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. προγραμμάτων, τα οποία αξιοποιούνται. Η Ιταλία αποτελεί το υπόδειγμα για την αξιοποίηση της κουζίνας της και του μάρκετινγκ.

Επειδή η ελληνική ελαιοκομία έχει πολλά κοινά στοιχεία με την ιταλική, σε αντιπαράθεση με τις υπόλοιπες, δηλαδή την Ιβηρική χερσόνησο και όλο το τόξο της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής και της Τουρκίας, γι' αυτό θα πρέπει να ενισχυθούν οι δεσμοί των δύο χωρών και να ακολουθηθεί μια πολιτική συνεργασίας στην παγκόσμια γεωπολιτική του ελαιολάδου και της ελιάς.

♦ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7. Ο γεωπολιτικός χάρτης της ελαιοκομικής Μεσογείου

• Πηγή: Ο χάρτης προέρχεται από μια παλαιότερη εκστρατεία προώθησης της κατανάλωσης του ΙΟС. Τα κυκλικά σύνορα που ενώνουν Ελλάδα με Ιταλία είναι του μελετητή και έχουν σκοπό να τονίσουν τα κοινά σημεία των δύο χωρών.

OLIVE_CULTURE

Συζήτηση, συμπεράσματα, προτάσεις: Σε επίπεδο Περιφέρειας, η Ήπειρος

Κλείνουμε το βιβλίο με το Κεφάλαιο αυτό, το οποίο γράφτηκε αντλώντας εικόνες και στοιχεία από την τοπική πραγματικότητα προκειμένου αφού τα εμπλουτίσουμε και τα επεξεργαστούμε, να καταλήξουμε σε μια σειρά από συμπεράσματα και προτάσεις οι οποίες θα ήταν χρήσιμες και ρεαλιστικά εφαρμόσιμες στην ελαιοκομική περιφέρεια της Ηπείρου. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρξει η βούληση για δύο αμφίδρομες κινήσεις. Η μία προερχόμενη από τον ελαιοπαραγωγικό κόσμο, δηλαδή παραγωγούς και επιχειρηματίες και η δεύτερη από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ευελπιστώντας ότι και η κεντρική Πολιτεία με τα όργανά της θα μεταφέρουν αποκεντρώνοντας πόρους και αρμοδιότητες. Σε μια διαδικασία όπως η παραπάνω καταλυτικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η επιστημονική κοινότητα αν ενεργοποιηθούν πρόσωπα και φορείς που γνωρίζουν την ελαιοκομία και τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες.

Από τον όγκο στοιχείων, διαπιστώσεων και προτάσεων των προηγούμενων 9 Κεφαλαίων, εδώ θα περιοριστούμε σε δε ό,τι μπορεί να ενδιαφέρει και να αφορά στην ελαιοκομία της Ηπείρου.

Επειδή η Ήπειρος συγκαταλέγεται στις πιο μειονεκτικές (γεωγραφικά, οικονομικά) Περιφέρειες, γι' αυτό ακριβώς και χρειάζεται κάθε πρόσθετη μονάδα παραγωγής/εισοδήματος/απασχόλησης, που είναι πολύτιμη για την ανάπτυξη, ή τουλάχιστον για τη μη επιδείνωση της σημερινής κοινωνικο-οικονομικής διάρθρωσης. Λογικά λοιπόν, κάθε διάθεση πόρων και επένδυση στην Ήπειρο θα έχει πολλαπλάσιο όφελος σε σύγκριση με άλλες λιγότερο μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Σημειώνουμε την πολύ μεγάλη μείωση των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα (βλ. Πίνακα 8).

Τίθεται ένα ερώτημα αν η γενικότερη οικονομική/περιφερειακή πολιτική θα πρέπει να υποστηρίξει ή όχι τον αγροτικό (πρωτογενή) τομέα ή να τον αποθαρρύνει. Άποψη του μελετητή είναι ότι θα πρέπει να τον ενθαρρύνει στο πλαίσιο μιας ισόρροπης, αειφόρου ανάπτυξης, υποκαθιστώντας μάλιστα μαζί με τη βιομηχανία τροφίμων τον τριτογενή τομέα.

Η Ήπειρος είναι από τις Περιφέρειες με τη μικρότερη συμμετοχή στο ελαιοκομικό δυναμικό της Ελλάδας. Όμως υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ελαιοκομικής ανάπτυξης, προσδοκώντας μια σειρά από οφέλη όπως:

α) Η ελαιοκαλλιέργεια, σε σύγκριση με άλλες αγροτικές δραστηριότητες, έχει το πλεονέκτημα ότι είναι εντάσεως εργασίας ιδίως τους χειμερινούς μήνες. Αυτό επιτρέπει την απασχόληση και των μη κατ' επάγγελμα αγροτών, γεγονός που έχει μεν μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις (παραδείγματος χάριν ανεβάζει το κόστος) αλλά έχει δε και σημαντικά οφέλη,

καθώς συμπληρώνει και κάνει βιώσιμες άλλες μορφές απασχόλησης (για τους ίδιους τους ελαιοπαραγωγούς και τις οικογένειές τους, για τους εργάτες γης που απασχολούνται στη συγκομιδή, για το προσωπικό των ελαιοτριβείων κ.ά.). Ιδανικές περιπτώσεις αλληλοσυμπλήρωσης αποτελεί η ελαιοκαλλιέργεια με τον τουρισμό, κ.ά.

β) Δημιουργία θέσεων απασχόλησης για εργατικό και υπαλληλικό προσωπικό σε όλη την αγροδιατροφική αλυσίδα του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς έως το τελικό προϊόν. Επίσης θέσεις απασχόλησης δημιουργούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών όπως μηχανήματα, συντήρηση, αναλώσιμα, χημικοί, γεωπόνοι, λογιστές κ.λπ.

γ) Όλα τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε τοπικό επίπεδο, ιδιαίτερα για μια περιφέρεια όπως η Ήπειρος που έχει από τους χαμηλότερους δείκτες απασχόλησης και εισοδήματος. Η αύξηση της τοπικής απασχόλησης ισοδυναμεί με τη συγκράτηση του πληθυσμού και την αποφυγή μετανάστευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα με τις γνωστές αρνητικές συνέπειες.

δ) Ιδίως για την τοπική οικονομία έχουν σημασία οι συνέργειες που μπορούν να αναπτυχθούν με τον τουρισμό, ο οποίος μπορεί να απορροφήσει ένα σημαντικό μέρος της παραγωγής ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς.

ε) Το ελαιολάδο και η επιτραπέζια ελιά αποτελούν κατ' εξοχήν εξαγωγίμα προϊόντα, άρα η παραγωγή τους συνεισφέρει όχι μόνο στο Εθνικό Προϊόν αλλά και στο Εμπορικό Ισοζύγιο.

στ) Η περιβαλλοντική αξία της ελαιοκαλλιέργειας έχει αναλυθεί και τεκμηριωθεί διαμέσου των αιώνων. Στην πραγματικότητα αποτελεί ένα «οικονομικό δάσος», το οποίο υποστηρίζει το περιβάλλον αλλά και το εισόδημα, ιδίως σε τοπικές κοινωνίες που στερούνται άλλων εναλλακτικών πηγών [Ψυλλάκης, 2001 και Ζαμπούνης, 2006]. Ειδικά στην Ελλάδα, το 71% των καλλιεργούμενων ελαιώνων βρίσκονται σε μειονεκτικές περιοχές, έναντι 60% στην Ισπανία και 51% στην Ιταλία [E.C. Europa.EU, 2012α].

Προτάσεις

Πολλά εξαρτώνται από την παραχώρηση αρμοδιοτήτων και πόρων από την κεντρική κυβέρνηση μέσω μιας διαδικασίας περιφερειακής αποκέντρωσης. Η Ήπειρος δικαιούται να έχει προτεραιότητα στις χρηματοδοτήσεις που αναμένονται, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που προέρχονται από την ΚΑΠ.

Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζονται οι παρακάτω προτάσεις:

1. Παροχή γνώσεων και συμβουλών όχι μόνο προς τους ελαιοπαραγωγούς αλλά και προς όλους τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους στην αλυσίδα αξίας (ελαιοτριβεία, μεταποίηση επιτραπέζιας ελιάς, εμπόριο, εξαγωγές).
2. Αξιοποίηση για το παραπάνω §1 των τοπικών επιστημόνων όλων των ειδικοτήτων.
3. Κάθε είδους υποστήριξη σε υπάρχουσες και προς ίδρυση επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, ιδίως αν πρόκειται για συλλογικότητες όπως του παραπάνω κεφαλαίου 6.
4. Η περιβαλλοντική αξία της Κονσερβολιάς (Χονδρολιάς) πρέπει να αποτελέσει βασικό επιχείρημα υποστήριξης της μέσω των χρηματοδοτούμενων εθνικών/κοινοτικών προγραμμάτων.
5. Παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη της βιολογικής ελαιοκαλλιέργειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

6. Εκσυγχρονισμός των ελαιοτριβείων, εφαρμογή της κοινής/συνεχούς άλεσης.
7. Εφαρμογή του «5λιτρου του παραγωγού».
8. Ίδρυση τοπικών μονάδων συγκέντρωσης, διαλογής και πρώτης μεταποίησης των επιτραπέζιων ελιών.
9. Επανεξέταση των δύο καταχωρισμένων ΠΓΕ ελαιολάδου στην Πρέβεζα και επιτραπέζιας ελιάς στην Άρτα ώστε να αξιοποιηθούν και να γίνουν παραγωγικά και εμπορικά λειτουργικά. Ίσως πρέπει να αναδιατυπωθούν οι φάκελοι. Ακόμη και να επεκταθούν γεωγραφικά ή να προστεθεί κάποιος τρίτος. Το πιο σημαντικό είναι ότι οι ίδιοι οι παραγωγοί αλλά και η τοπική κοινωνία θα πρέπει να τους αναγνωρίσουν σαν στοιχείο της ταυτότητάς τους που τους κάνει υπερήφανους, όπως τα ιστορικά μνημεία της περιοχής ή οι αθλητικές της ομάδες.
10. Άσκηση κάθε πίεσης και παροχή κινήτρων για την προσφορά των τοπικών ελαιολάδων και επιτραπέζιων από τα καταστήματα μαζικής εστίασης (Ho.Re.Ca), τα οποία μπορούν να απορροφήσουν ίσως και όλη την τοπική παραγωγή, είτε κατά τη διάρκεια της παραμονής των τουριστών, είτε σε μικρές κατάλληλες συσκευασίες κατά την αναχώρησή τους.
11. Προβολή της τοπικής παραδοσιακής κουζίνας ως στοιχείου διατροφικής κληρονομιάς.
12. Αξιοποίηση του τουρισμού για την προβολή και διάθεση ενός «καλαθιού» τοπικών προϊόντων σε συνέργειες με άλλα τοπικά προϊόντα (π.χ. κτηνοτροφικά).
13. Παράλληλα με το §12, συμμετοχή σε εμπορικές εκθέσεις και αποστολές.
14. Ίδρυση περιφερειακών διεπαγγελματικών οργανώσεων ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς, συμμετοχή τους στις υπάρχουσες εθνικές, διεκδίκηση του Συμβουλίου Ελαιοκομικής Τομεακής Πολιτικής (ΣΤΕΠ).
15. Συνεχής, ανοικτός διάλογος για την επίτευξη των παραπάνω §§ 1-14.
16. Ας κρατήσουμε το «σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά», όπως και το γεγονός ότι η παραγωγή αγροτικών προϊόντων και τροφίμων αποτελεί στις σημερινές συνθήκες, μια μορφή πατριωτισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AQROQUALITY (2014). Προοπτική ανάπτυξης της Ελαιοκομίας της Ηπείρου στο πλαίσιο της ανοικτής αγοράς της Ελλάδας και του κόσμου, ΤΕΙ Ηπείρου
- Βακόντιος Μ. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο
- Βαννός Κ. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο
- Βαρζακάκος Τ. (2012). Το Ελαιόλαδο και η Ελιά με τη ματιά ενός ελαιοπαραγωγού. Έκδοση του ιδίου, Λακωνία
- Εγκυκλοπαίδεια Ελαιοκομίας: Το ελαιόλαδο (2017), Gaia ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ, Άξιον Εκδοτική, Αθήνα
- Ζαμπούνης Β. (2001). Η Ελληνική Αγορά Ελαιολάδου. Σε: Κλαδική Μελέτη 186, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών-ΙΟΒΕ, Αθήνα
- Καλτσής Ι. (2011). i Grow – Καινοτόμος web-GIS εφαρμογή στην γεωργία. Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 77, Οκτώβριος 2011
- Καρνάβας Ι., Πανάγου Ευ., Νυχάς Γ. (2011). Ζύμωση της φυσικής μαύρης επιτραπέζιας ελιάς σε άλλη μειωμένης περιεκτικότητας σε αλάτι Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 76, Αύγουστος 2011
- Κουτσαφτάκης Α. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο
- Μπαλατσούρας Γ. (1984). Το ελαιόδεντρο. Έκδοση του ιδίου, Αθήνα
- Μπαλατσούρας Γ. (1992). Η επιτραπέζια ελιά. Έκδοση του ιδίου, Αθήνα
- Μπαρζούκας Π. (2011). Παράγοντες που επηρεάζουν την παγκόσμια αγορά ελαιολάδου. 2ο Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, «Ο ελαιοκομικός Τομέας: Ατενίζοντας το 2020. Ενισχύσεις, διεθνείς αγορές, ποιότητα και περιβάλλον, στο πλαίσιο της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής 2013-2020», τεύχος 75, Μάιος 2011
- Μπόσκου Δ. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου «Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου», Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο
- Μπόσκου Δ. (2011). Βιοενεργές Ενώσεις στο Ελαιόλαδο και στην Επιτραπέζια Ελιά. Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 75, Μάιος 2011
- Πρόγραμμα Agroquality και Ερωτηματολόγια ΤΕΙ Ηπείρου (2013)
- Τερτιβανίδης Κ. Πανάγου Ευ. (2012). Η οργανοληπτική αξιολόγηση της επιτραπέζιας ελιάς. Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 80, Ιούνιος 2012
- Ψαλτόπουλος Δ., Σκούρας Δ., Τσεκούρας Κ. (2004). Προσδιορισμός Κόστους Πρωτογενούς Παραγωγής, Μεταποίησης και Συσκευασίας για Ελαιόλαδο, Πυρηνέλαιο και Επιτραπέζιες ελιές. Για λογαριασμό της Ε.Ο.Π. Ελαιουργικής στο πλαίσιο του έργου «ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ», Κανονισμού (ΕΚ) 1334/2002, Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πάτρα
- Ψυλλάκης Ν. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο
- Barjol J. L. (2011). Τάσεις στον κόσμο του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς. Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 75, Μάιος 2011
- Boskou D., Blekas G., Tsimidou M. (2006), Olive Oil Composition, In: Olive Oil Chemistry Technology (Dimitrios Boskou, Editor), AOCS Press
- E.C.Europa.EU (2012). EU olive farms report based on FADN data, [Online], Available: [_www.ec.europa.eu/agriculture/rca/pdf/Olive_oil%20_report2000_2010.pdf](http://www.ec.europa.eu/agriculture/rca/pdf/Olive_oil%20_report2000_2010.pdf)

E.C.Europa.EU (2012, a). Economic analysis of the olive sector, [Online], Available: www.ec.europa.eu/agriculture/statistics/factsheets/index_en.htm

García-González D.L. (2011). Από τη μύτη και το στόμα ως τον εγκέφαλο, ερευνώντας την αντίληψη για αρώματα και γεύσεις. Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 78, Δεκέμβριος 2011

Gazagnes J.M. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο

Lavee S. (2011). Καλλιέργεια, συστήματα ανάπτυξης και ποικιλίες για ένα σύγχρονο ελαιοκομικό τομέα. Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 76, Αύγουστος 2011

Monteleone E., Langstaff S. (2014). Olive Oil Sensory Science: An Overview. In: Olive Oil Sensory Science, Editors, WILEY BLACKWELL

Moya J.V.G. (2001). Πρακτικά Συνεδρίου: Η Νέα Στρατηγική Ποιότητας της Ε.Ε. και η Προοπτική του Ελληνικού Ελαιολάδου, Άξιον Εκδοτική και Ελιά & Ελαιόλαδο

Nasles O. (2011). Το γαλλικό μοντέλο για τα συστήματα ΠΟΠ/ΠΓΕ. Συνέδριο Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 76, Αύγουστος 2011

Peri C. (2011). Φιλτράρισμα του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου. Ελιά & Ελαιόλαδο, τεύχος 77, Οκτώβριος 2011

PASEGES (2014). Η Κοινή Αγροτική Πολιτική μετά το 2014. Διαθέσιμη στο www.paseges.gr

Peri C. (2014). Quality excellence in Extra Virgin Olive Oils: In: Olive Oil Sensory Science (Erminio Monteleone, Susan Langstaff, Editors), WILEY BLACKWELL

Petrakis C. (2006). Olive Oil Extraction. In: Olive Oil Chemistry and Technology (Dimitrios Boskou, Editor), AOCS Press

USITC-United States International Trade Commission (2013) Olive Oil: Conditions of Competition between U.S. and Major Foreign Supplier Industries, [Online], Available: www.USITC.gov/press-room/news_release/332

Zampounis V. (1983). Olive Oil: the European Economic Community's enlargement challenges the Community's existing politics, Post Grad Thesis, University of Reading,

Reading

Zampounis V. (2006). Olive Oil in the World Market. In: Olive Oil Chemistry and Technology (Dimitrios Boskou, Editor), AOCS Press

